

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ENGELLİ HAKLARI İNCELEME RAPORU

24. Dönem 3. Yasama Yılı
2013

Rapor, Komisyonun
4/7/2013 tarihli
toplantısında kabul
edilmiştir.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İÇİNDEKİLER

I. BAŞLANGIÇ	2
II. ENGELLİLERE YÖNELİK MEVCUT ÇALIŞMALAR VE İNCELEMENİN AMACI	2
III. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI	4
1. Bilgi Edinme Toplantıları.....	4
2. Yazılı Olarak Talep Edilen Bilgiler	4
3. İl Ziyaretleri ve Yerinde İncelemeler	5
IV. KONUYA İLİŞKİN BİLGİSİNE BAŞVURULAN İSİMLER	5
1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Sayın Aylin Çiftçi.....	5
2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uzmanları Sayın Keziban Karçkay ve Erem İlter	11
3. Beyazay Derneği Başkanı Sayın Lokman Ayva	20
4. Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Temsilcileri	24
V. YAZILI OLARAK EDİNİLEN BİLGİLER	30
VI. İL ZİYARETLERİ VE YERİNDE İNCELEMELER	32
1. İstanbul İli İncelemeleri	32
2. Kayseri İli İncelemeleri	49
3. Mersin İli İncelemeleri	71
4. Ankara Saray Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi İncelemeleri	85
VII. İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONUNA YAPILAN BAŞVURULAR..	92
VIII. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	97

EKLER

EK-1: BÜYÜKŞEHİR VE İL BELEDİYELERİ CEVAP YAZILARI

EK-2: YÜKSEKÖĞRETİM KURULU YAZISI

EK-3: AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI YAZISI

EK-4: BEYOĞLU 1. SULH CEZA MAHKEMESİ KARARI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

I. BAŞLANGIC

Ülkemizde insan haklarına verilen önem arttıkça engelli haklarına ilişkin iyileştirici çalışmalar da hız kazanmaktadır. Bu değişimde engelliliğin yalnızca tıbbi yaklaşımla değil, toplumsal ve hak temelli yaklaşım üzerinden tanımlanması da etkili olmuştur. Her ne kadar “engelli hakları” kavramı, engelli bireylere ait bağımsız bir hak kategorisi gibi algılanmakta ise de, bu kavramla amaçlanan engellilerin tüm temel hak ve özgürlüklerden diğer bireyler gibi tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik etmek ve insan onuruna olan saygıyı güçlendirmektir.

Bu amaca katkısı olması açısından konu İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nda değerlendirilmiş ve 5 Aralık 2012 tarihli toplantıda, engelli haklarının ve engelli bireylerin karşılaştıkları hak ihlallerinin incelenmesi amacıyla bir Alt Komisyon kurulması kararı alınmıştır.

Alt Komisyon, Mardin Milletvekili Abdürrahim Akdağ, Ağrı Milletvekili Mehmet Kerim Yıldız, Diyarbakır Milletvekili Oya Eronat, Ankara Milletvekili Ülker Güzel, Ankara Milletvekili Sinan Aydın Aygün, Ankara Milletvekili Mustafa Erdem ve Mersin Milletvekili Ertuğrul Kürkçü’den oluşmaktadır. Alt Komisyon, Mardin Milletvekili Abdürrahim Akdağ’ın Komisyon Başkanı olması kararını almıştır.

Alt Komisyona, çalışmalarında Yasama Uzmanı Zeynep Duran eşlik etmiştir.

II. ENGELLİLERE YÖNELİK MEVCUT ÇALIŞMALAR VE İNCELEMENİN AMACI

Ülkemizde son on yılda engelli hakları kapsamında yapılan iyileştirici düzenlemelere kısaca bakıldığında, atılan en önemli adımlardan birinin, 5378 sayılı ve 1/7/2005 tarihli Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un Geçici 2 ve 3. maddeleri ile kamu kurumları ile mahalli idarelere getirilen fiziksel erişilebilirlik düzenleme yükümlülüğü olduğu görülmektedir.

Yine bir başka düzenleme kapsamında, engelli hakları konusunda çalışan birimler yeniden şekillendirilmiş ve 633 sayılı ve 3/6/2011 tarihli KHK ile Özürlüler İdaresi Başkanlığı ilga edilerek bu kuruma ait iş ve işlemler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne ve ilgili diğer genel müdürlüklere aktarılmıştır.

Çalışamayacak durumda olan ya da iş bulamayan engellilere bağlanan 2022 sayılı Kanun kapsamındaki aylıklar % 200 ila 300 oranlarında artırılarak anlamlı bir tutara ulaşmış, aylık bağlananların kapsamı genişletilmiştir.

İlk defa bakıma muhtaç tüm engelliler bakım hizmeti kapsamına alınmış, engellilere evde veya özel bakım merkezlerinde sunulan bakım hizmetinin ücretlerinin ödenmesi sağlanmıştır. Çağdaşlığın önemli göstergelerinden olan bu hizmetlere ayrılan bütçede çok önemli artışlar sağlanmıştır.

Engellilerin devlet memurluğuna alınmalarına ilişkin sınavların kamu kurum ve kuruluşlarınca ayrı ayrı yapılması yerine, 6111 sayılı Kanun'la ilk defa devlet memuru olarak atanacak engelliler için ayrı ve merkezi bir sınav yapılması esas getirilmiştir. Engel gruplarına özgü hükümler de içeren merkezi yerleştirme sınavına ilişkin yönetmelik yürürlüğe girmiş ve 2012 yılı içinde ilk merkezi sınav gerçekleştirilmiştir.

2002 yılı itibariyle engelli kontenjanında memur olarak çalışan engelli sayısı 5.777 iken bu rakam 2011 yılı sonu itibariyle 20.829'a çıkmıştır. Kamuda ve özel sektörde engelli kotasında bir yıl içinde istihdam edilen işçi sayısı 2002 yılı sonunda 10.883 iken bu rakam 2011 yılı sonu itibariyle 38.349'a ulaşmıştır. 2012 yılı Temmuz ayı itibariyle 19.905 kişi istihdam edilmiştir.

2012 yılı Haziran ayı itibariyle Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri sayısı 2002 yılına oranla 1,94 kat (% 194), merkezlerin kapasitesi 3 kat (% 300), bakım alan engelli sayısı da 1,35 kat (% 135) artış göstermiştir. Resmi Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri için ayrılan ödenek 2012 yılında 2002 yılına oranlar 10,5 kat artmıştır.

Bununla birlikte, dezavantajlı gruplar içerisinde yer alan engelli bireylerin eğitim, istihdam, sağlık, adalete erişim, toplumsal yaşama katılım, kamu hizmetine erişim, ayrımcılıkla mücadele gibi alanlarda daha fazla desteklenmeleri ve uygulamalardaki aksaklıkların tespit edilerek giderilmesi önemlidir. Alandaki iyileştirmeler takdirle karşılanırsa da çalışmaların yeterli oldukları düşünülmemekte özellikle yapılanların denetimler yoluyla kalıcı olmasına çalışılmalı ve yaşanmakta olan sorunlara yeni çözümler üretilebilmelidir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Dolayısıyla hak temelli gelişen yeni yaklaşımlar çerçevesinde, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun 3686 sayılı Kanun uyarınca bu alanda çalışma yaparak konuya katkı sağlaması değerlendirilmiştir. Bu kapsamda; ulusal ve uluslararası hukuki altyapının incelenmesi, yeni yasal düzenlemelerin ve uygulamaların takibi, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile 5378 sayılı Kanun'un 7/7/2013 tarihine kadar süre belirttiği alanlarda erişilebilirlik çalışmaları yapan/yapacak kurum ve kuruluşların denetlenmesi amacıyla bir Alt Komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

III. ALT KOMİSYON ÇALIŞMALARI

1. Bilgi Edinme Toplantıları

Alt Komisyon öncelikle ilgili kamu kurumlarından ve sivil toplum örgütlerinden ilgili isimlerin bilgisine başvurmuştur. Bu kapsamda,

- 17 Aralık 2012 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Sayın Dr. Aylin Çiftçi,
- 17 Ocak 2013 tarihinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uzmanları Sayın Kezban Karçkay ve Erem İlter,
- 28 Şubat 2013 tarihinde 22. ve 23. Yasama Dönemi Milletvekili, AK Parti MKYK üyesi ve Beyazay Derneği Başkanı Sayın Lokman Ayva,
- 28/3/2013 tarihinde Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Başkanı ile Konfederasyona bağlı beş federasyon temsilcisi dinlenmiştir.

2. Yazılı Olarak Talep Edilen Bilgiler

Alt Komisyon konunun önemi dolayısıyla ve mevzuatta belirlenen sürenin de sona ermek üzere olduğu gerçeğinden hareketle çalışmalarını erişilebilirlik noktasında yoğunlaştırmıştır. Yazışmalar yoluyla, bu konu başta olmak üzere engellilik konusuna dair bilgi istenmiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Alt Komisyon çalışmaları kapsamında değerlendirilmek üzere; bütün valiliklerden ve büyükşehir ile il belediyelerinden, Yüksek Öğretim Kurulundan (üniversiteler hakkında) ve Adalet Bakanlığında (ceza infaz kurumları ve adliyeler hakkında) erişilebilirlik çalışmaları ile ilgili bilgi talep etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Engelli hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin çatı kuruluşu olan Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ile Engelliler Konfederasyonundan, bağlı federasyon ve derneklerin çalışma alanları, gerçekleştirilen çalışmalar ve alanda tespit edilen sorunlar hakkında bilgi istenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'ndan yurt genelinde Bakanlık kuruluşlarından hizmet alan çocuk, kadın, engelli ve yaşlı bireylerin sayıları; bu bireylerin yaş, cinsiyet gibi değişkenlere ve illere göre dağılımları ve hizmet alınan kuruluşların özellikleri hakkında bilgi talep edilmiştir.

Adalet Bakanlığı'ndan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 122'nci maddesinde düzenlenen engellilik sebebiyle ayrımcılık suçuna ilişkin verilen yargı kararları talep edilmiştir.

3. İl Ziyaretleri ve Yerinde İncelemeler

Alt Komisyon yerinde incelemeler aracılığıyla çeşitli illerde, başta erişilebilirlik olmak üzere engelli politikalarının uygulanması hususunda denetimlerde bulunmuştur.

Bu kapsamda 16-17 Mayıs 2013 tarihlerinde İstanbul, 6-7 Haziran 2013 tarihinde Kayseri ve 13-14 Haziran 2013 tarihinde Mersin illeri ziyaret edilmiş ve öncelikle il genelinde yapılan çalışmalar hakkında bilgi alınmış ve sonrasında ilgili kuruluşlar yerinde incelenmiştir.

Ayrıca 30 Mayıs 2013 tarihinde Alt Komisyon, Ankara'da bulunan Saray Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi'ne inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir.

IV. KONUYA İLİŞKİN BİLGİSİNE BAŞVURULAN İSİMLER

1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürü Sayın Aylin Çiftçi

- Genel Müdürlüğün görev ve yetkisi, mülga Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'nun bünyesinde yer alan engelli ve yaşlı bireylerle ilgili bütün kurumsal bakım veren merkezleri ve belediyelere ait kurumları kapsamaktadır.

- Genel Müdürlük 5 daire başkanlığı aracılığıyla çalışmalarını sürdürmektedir. Engelli Hizmetleri Dairesinde istihdam, eğitim, sağlık, sosyal hayata katılım ve erişilebilirlik birimleri

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bulunmakla birlikte, “erişilebilirlik” biriminin ayrı bir daire başkanlığı şeklinde teşkilatlanması kararı alınmıştır.

- Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Dairesi Başkanlığı’nda engellilere yönelik projelerin oluşturulması, değerlendirilmesi ve yeni çalışma alanlarının belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle de engel grupları tek tek ele alınarak ilgili sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve katılmayı arzu eden bütün paydaşların katıldığı engel grupları çalışmaları düzenlenmektedir. Eğitim, istihdam, sosyal hayata katılım, sağlık gibi konular etrafında ulaşılan sonuçlar daha sonra raporlara ve mevzuat değişikliği çalışmalarına görüş ve öneri olarak sunulmaktadır.

- 2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’da değişiklik yapılması gündemdedir. Bu Kanun, döneminde çok iyi planlanmış ve ana hatlarıyla BM Engelli Hakları Sözleşmesi’ndeki hükümlere paralel düzenlemeleri içermekle birlikte, genel olarak hak temelli yaklaşım eksikliği bulunmaktadır.

- Planlanan temel değişiklik –BM Sözleşmesi paralelinde- engellileri yardıma muhtaç kişiler olmaktan çıkarıp kendi ayakları üstünde durabilir hâle getirmekle ilgili onlara hizmet sunmak ve bu hizmetten diğer bireylerle aynı şekilde yararlanabilmelerini sağlamak olacaktır.

- Mevcut durumda mevzuat engelli bireyleri tıbbi bakış üzerinden değerlendirmektedir. Buna göre, engelli kişi tıbben fonksiyon kaybı olan ve yüzde 40 veya üzeri iş görmezlik sağlık kurulu raporuyla bunu resmi olarak belgeleyen kişi olarak tanımlanmaktadır.

- Millî eğitimle ilgili rehberlik ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanabilmek için gerekli oran ise yüzde 20’dir.

- Tıbbi bakış açısıyla uygulamada çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. İlk olarak, engelli kişiler, sağlık kurulu raporunu yüzde 40’ın üzerinde almaya çalışmaktadır. Ancak farklı hastanelerde farklı yüzdeler oranlarının verilmesi engelli kişilere ciddi bir zorluk çıkarmaktadır.

- Engelli kişiler, bu raporlarla haklardan kısmi olarak faydalanmaktadır. Sağlanan hizmetlere göre belediyeler ve ilgili kamu kuruluşları tarafından istenen şartlar ve yüzdeler oranları değişmekte olup, bu durum da engelli bireylerin farklı rapor yüzdeleri peşinde koşmalarına sebebiyet vermektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Yeni mevzuat çalışması ile yerleştirilmeye çalışılan sistemde, engellilik meselesi tıbbi değil sosyal bakış açısı ile değerlendirilmekte, yüzdeli tanı koyma sistemi kaldırılmakta ve hizmet alımında tek bir rapor istenmektedir. Sağlık Bakanlığı ile üzerinde çalışılan taslağa göre, hastaneden alınacak sağlık raporu yalnızca kişi hakkında tıbbi tanıyı bildirecek olup, ardından uzmanlar tarafından kişinin “fonksiyon kaybı” belirlenerek bu kaybın kişiye hizmet olarak dönmesine çalışılacaktır. Örneğin hareket kısıtlılığı olan kişiye ulaşım desteği, öğrenme güçlüğü bulunan kişiye ek eğitim imkanı, yemek yemede sorunu olan veya vücut bakımını yapamayan kişiye bakım desteği, vs. gibi ihtiyaca yönelik olarak destek sağlanması planlanmaktadır.

- Kişilerin fonksiyon kaybının belirlenmesi hususunda bir ölçek hazırlanmış olup pilot çalışması sahada devam etmektedir. Ölçek doktorlar tarafından değil sosyal çalışmacılar tarafından uygulanmaktadır. Zira mevcut uygulamada heyet raporu veren tıp doktorlarının konuya ilişkin eğitimleri bulunmamaktadır.

- Planlama ve doğru hizmet sunmayı sağlama açısından daha önce farklı 5 devlet bakanlığı tarafından yürütülen sosyal yardım hizmetleri tek bir bakanlık çatısı altında toplanmıştır. Bununla birlikte, sosyal yardımları maddi yardım boyutundan çıkarıp, eğitimi ve istihdamı destekleyecek teşvik mekanizmaları şekline getirmeye gayret edilmektedir.

- Engelli kişilerin özürülü aylığı ve evde bakım ücreti alabilme imkanları bulunmaktadır. Bu iki yardımın toplam bedeli bin lira civarındadır. Bu miktar asgari ücretten daha yüksek olduğu için, kişiler çalışmak yerine bu yardımlarla geçinmeyi tercih etmektedir. Bu sorunu ortadan kaldırmak amacıyla yardım mekanizmalarının da şartlı destek şeklinde devam etmesi ve kişinin üç iş teklifinden sonra işi yine kabul etmediği takdirde, yardımın da sonlanması yönünde mevzuatın değiştirilmesi planlanmaktadır.

- *Evde bakım ücreti*, 2828 sayılı Kanun’un Ek 7. maddesi ve Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tesbiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik’in 12. maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca verilir. Bu ücreti almaya hak kazanmak için engellilik oranının yüzde 50 ve üzeri olması, sağlık raporunda “ağır özürülü” ibaresinin işaretli olması ve hane içi kişi başı gelirin asgari ücretin üçte ikisinden az olması gerekmektedir. Ancak bu durum uygulamada çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Örneğin yüzde 50 oranında engelli olan bazı kişilerin bakıma ihtiyaçları olmamaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Bazı illerde sağlık raporlarının çok daha kolay verildiği yönünde bilgi ve belgeler bulunmaktadır.

- Yeni düzenlemede ücret miktarları da değişecektir. En üst derecede ücreti, tamamen yatağa bağımlı, çok ağır engelli olan kişi alacaktır. Kişilere engel düzeyine göre değişen çarpan oranında destek sağlanacaktır.

- Daha önceki uygulamada, rehabilitasyon hizmetinden yararlanma durumunda kişilerin evde bakım ücreti kesilmekte idi. Birçok engellinin rehabilitasyon hizmetinden yararlanmasını engelleyen bu uygulamaya son verilmiş olup evde bakım ücreti rehabilitasyon hizmetinden yararlanan bireylere de ödenmeye devam etmektedir.

- *Engelli aylığı* ise 2022 sayılı Kanun kapsamında muhtaç engellilere üç ayda ödenen bir aylıktır. Kişinin bir işinin ve sosyal güvenlik kaydının olmaması, aylık elde ettiği gelirin ise 120 liranın altında olması gerekmektedir.

- Ancak bu uygulamanın tamamen değiştirilmesi planlanmaktadır. Buna göre başvurucuların net gelirleri ve engel durumları üzerinden kişilere ödeme yapılacaktır.

- Evde bakım ücreti Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, engelli aylığı ödemesi ise Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmaktadır. Bu iki farklı hizmeti birleştirmek için de bir çalışma yürütülmektedir.

- Anılan iki sosyal yardım mekanizması ile Genel Müdürlük bünyesinde 2 milyon 600 bin civarında kayıt bulunmaktadır. Son bir yıldır, Sağlık Bakanlığı'ndan alınan heyet raporları Müdürlük sistemine kayıt olarak yansıtılmaktadır.

- Kayıtların tutulması bakımından ciddi bir sorun, hastaneden alınan rapor bilgisinin veri giriş elemanı tarafından girilmemesidir. Sağlık Bakanlığı rapor kaydının tutulmasını performans kriterine bağlayarak çözmeye çalışmıştır.

- Ancak heyet raporunu bile alamayan, evinden çıkamayan, hiçbir hizmet getireni olmayan muhtaç insanlar da bulunmaktadır. Esas olarak bu kişilere ulaşılması ve hizmet sunulması gerekmektedir.

- Mevcut yüzdeli ICD-10 kodlaması -tanılama sistemi- engellilik heyet raporları ile örtüşmemektedir. Sağlık Bakanlığı ile, tanıya göre otomatik olarak fonksiyon kaybının tespit edildiği ve bu tespiti engellilik olarak kaydedecek bir sistem üzerinde çalışılmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- TÜİK'in yapmış olduğu istatistik çalışmasında "Evinizde engelli var mı, gözlük takıyor musunuz..." gibi sorular da sorulmuştur. Kronik hastalıkları da içeren bir soru zinciri dolayısıyla ortaya çıkan rakam gerçeğin üzerindedir.

- Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya nüfusunun yüzde 10'u engelli olarak belirlenmiştir. Bunun dışında tespit edilmiş gerçek bir rakam bulunmamaktadır. Fakat Sağlık Bakanlığı ile otomasyon sisteminin uygulamaya başlanmasıyla veriler de otomatik olarak sağlanmış olacaktır.

- Hiçbir bakım kurumunda bakım için sıra bekleyen engelli kişi bulunmamakta olup bu sonuca ulaşmada evde bakım ücretinin kullanılması da etkili olmuştur.

- Bir diğer mekanizma ise mesai saatleri içinde hizmet veren gündüz destek merkezleridir. Burada engelli kişiler eğitim ve spor faaliyetleri, kültür-sanat çalışmaları ile vücut bakımı gibi hizmetlerden faydalanabilmektedirler.

- Bakım merkezleri, eski büyük kurumlardan farklı olarak aile ortamına en yakın olabilecek evler şeklinde hizmet vermektedir. "Engelsiz yaşam merkezleri" adında 12 - 16 kişilik evler anılan hizmeti sağlamaktadır. 4 kişinin paylaştığı, herkesin kendi ihtiyaçlarına göre özel eşyalarıyla donattığı odasının olduğu, yemeği birlikte pişirdikleri, hangi yemeğin pişeceğine, evin eşyasına ya da kimlerle birlikte kalacaklarına kendilerinin karar verdiği, tamamen insan haklarına saygılı bir ortamın sağlandığı "umut evleri"nin yaygınlaşması hedeflenmektedir. 2012'nin başında 7 olan umut evi sayısı yıl sonu itibarıyla 14 olmuştur.

- Resmî kurumlarda yapılan denetimler sonucu özel bakım merkezlerinde verilen hizmetlerde daha fazla sıkıntı yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu kuruluşları da ev modeline geçiş konusunda teşvik etmek amaçlanmaktadır.

- Piyasadaki iş ortamlarına yönlendirilmesi nispeten zor olan zihinsel engelliler, akıl hastalığı bulunanlar ve otizm tanılılar için "korunmalı işyeri" modeli hazırlanmıştır. Bunun için ilk olarak, sivil toplum kuruluşlarının, anılan engel gruplarının istihdamına yönelik detaylı projelerini İŞKUR'a sunmaları ve tamamen piyasa şartlarına göre üretim, satış, pazarlama süreçlerini sürdürmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte varsa kira ve ekipman bedeli ile engelli personelin maaşlarının en az bir yıl karşılanması, işletmenin vergiden muaf olması gibi bazı konularda yaklaşık 150 bin liraya kadar devlet teşviki söz konusudur.

- İŞKUR engelli kişi çalıştırmayan işletmelerin ceza bedelleriyle derneklerin ve vakıfların mesleki eğitimlerini finanse etmektedir. Ama eğitim tek başına yeterli olmamakta;

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

eğitilmiş, sertifikalı birçok engelli olmasına rağmen istihdam yaratılmadığı görülmektedir. Bu nedenle sürecin tersine çevrilerek kişinin önce işe yerleştirilmesi ve ardından eğitilmesi planlanmaktadır. İŞKUR'un "işbaşı eğitim" adını verdiği bu uygulama korumalı işyerlerinde de gerçekleştirilecektir.

- Korumalı işyerlerini açmaya hazır olan 4-5 dernek ve vakıf bulunmaktadır. İlk etapta pilot çalışma yapılacak ve daha sonra uygulama yaygınlaştırmaya çalışılacaktır. 2013 yılı hedefi 20 işyerinin açılmasıdır.

- Engelli kişilerde yaratıcılığın çok gelişmiş olmasından hareketle kendi işini kurma kapasitesi olan birçok kişinin olduğu bilinmektedir. KOSGEB'in yıllardır yürüttüğü hibe programında engelli bireylere yüzde 10 daha fazla destek sağlanmakla birlikte resmi verilere göre faydalanan engelli kişi oranı yüzde 1'i dahi bulmamaktadır. Kişinin bilgi eksikliği, proje yazımı ve uygulama süreçlerinin zor gözükmesi gibi sebeplerle destek ve rehberlik çalışmasına ihtiyaç olduğu açıktır. Bu sebeple, anılan programı destekleme kararı alınmıştır.

- Bu çerçevede, başvuran kişilere ücretsiz girişimcilik eğitimi verilecek ve proje hazırlama sürecinde de rehberlik hizmeti sağlanacaktır. KOSGEB'in 70 bin liraya kadar kredi desteği sağladığı uygulama Ankara, Gaziantep, Erzurum ve İstanbul'da başlamış olup çalışmanın kısa sürede bütün Türkiye'ye yayılması planlanmaktadır.

- Kamuda istihdamı teşvik etmek amacıyla Özürlü Memur Seçme Sınavı (ÖMSS) uygulanarak açılan 7.746 kadro sayısının yaklaşık 5 bini dolmuş olup, sağlık teknisyenliği, hemşirelik, psikolog, müezzinlik gibi vasıf gerektiren bölümler açık kalmıştır. Kurumların istedikleri şartları değiştirmesi ve işin gerektiği vasıfları hizmet içi eğitimle kazandıracakları şekilde yeni kadro talebinde bulunması kararı alınmıştır. Aynı sınavın sonuçlarıyla ikinci yerleştirmenin 2013'ün en geç ilk üç ayı içinde tamamlanması ve kadro sayısının yine en az 5 bin olması planlanmaktadır.

- İstihdam konusunda hem yönetici hem de engelli birey tarafında birlikte çalışma konusunda yabancılaşma olduğu görülmektedir. Şu anda, yöneticilere rehberlik sağlayacak bir kitap üzerinde çalışılmaktadır.

- Uygulamada işverenin cezasını ödeyip engelli birey çalıştırmadığı ya da kayıtlarda çalışıyor gösterip maaşını yatırarak fiilen çalıştırmadığı durumlar görülmektedir. Durumu çaresizce kabul eden kişiler yanında bu durumu suiistimal eden engelliler de bulunmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Engelli birey tarafındaki yabancılığı ve suiistimalleri çözmek amacıyla hem devlet hem de özel sektörde işbaşı eğitimlerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

- Eğitim hususunda Millî Eğitim Bakanlığı yetkili olduğu için Müdürlük tarafından sadece taşınmalı eğitimin finansmanı noktasında katkı sağlanmaktadır. Uygulama bir proje şeklinde başlamış olmakla birlikte önümüzdeki yıldan itibaren Millî Eğitim Bakanlığı'nın yerleşmiş bir hizmeti olacaktır.

- Genel anlamda “engelli hakları” kavramı, sadece engelli bireyler için ayrı bir hak alanını işaret etmesinden bahisle doğru bir kullanım olmamaktadır. Zira burada mesele, herkes için var olan hakların eşit şekilde kullanılabilmesi meselesidir. Ancak mevcut durumda böyle bir yaklaşım tam tersi sonuç vereceğinden özel uygulamalar devam etmektedir. Örneğin ayrı bir kota uygulaması mecbur kılınmadığı durumda istihdam oranları düşecektir. Bununla birlikte engelli kişilerin, kota dolayısıyla iş edindikleri için ayrımcı davranışlara maruz kalabildikleri de bilinmektedir.

- Genel olarak sorunların çözümü, birlikte yaşama becerisinden geçmektedir. Cumhurbaşkanlığı'nın himayesinde, “Eğitim Her Engeli Aşar” kampanyası çerçevesinde eğitime dâhil olan engelli sayısı yüzde 150'ye yakın artmıştır.

2. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uzmanları Sayın Keziban Karçkay ve Erem İlter

17/1/2013 tarihli Alt Komisyon toplantısında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uzmanları Sayın Keziban Karçkay ve Sayın Erem İlter, *Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme ve Avrupa Müktesebatında Engelli Hakları* konularında üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuşlardır:

- Engellilik alanında geçmişten günümüze yaşanan temel bir bakış açısı değişimi vardır. Bu değişiklik uluslararası mevzuattaki gelişim ve bunun da ülkemizdeki politikalara yansımaları açısından önem taşımaktadır. Çünkü engellilik alanı, diğer bütün dezavantajlı gruplar açısından olduğu gibi, daha çok uluslararası politikalarla şekillenmekte olan bir alandır. Ülkeler belli gruplar açısından kendi iç dinamikleriyle politika üretmektense uluslararası kuruluşların getirdiği düzenlemeler çerçevesinde hareket etmektedirler.

- Engellilerin insan hakları söylemi içinde yer almaya başlamasının temel tarihsel dinamikleri vardır. Engelli bireyler geçmişte gerek fiziksel görünüşlerinde gerekse toplumun

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

normal kabul ettiği davranışlarda farklılık göstermeleri nedeniyle toplumdan ayrı tutulup dışlanarak dezavantajlı bir grup olarak ortaya çıkmışlardır.

- 1948’de ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’yle birlikte, engellilerin de insan hakları hukuku çerçevesinde ele alınması gereken gruplardan biri olduğu zımnen kabul edilmiştir. Dönemin bakış açısının tıbbi ve medikal boyutta olması nedeniyle engellilik konusuna Bildirgenin sağlıkla ilgili maddesinde vurgu yapılmıştır.

- Yine, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası savaş yorgunu ülkelerin iş gücü ihtiyacı bu kişilerin de en azından istihdam edilmesi fikrini doğurmuştur. Bunda bilimsel ve tıbbi gelişmelerin de çok önemli etkisi olmuş ve engelliler için tedavi ve rehabilitasyon söylemleri gündeme gelmeye başlamıştır.

- Özellikle savaş koşulları nedeniyle özürlü hâle gelen insanların önceki yaşamlarından edindikleri tecrübeleri, rehabilitasyon almaları ve tedavi edilmeleri ile iş gücüne katılmaları, eğitim imkânlarından farklı biçimlerde de olsa yararlanmaya başlamaları, bu kişilerin diğer insanlarla birlikte toplumda yer alabilme imkânına sahip olabileceği fikirlerinin güçlenmesini ve dolayısıyla da bu amaçla örgütlenmelerini sağlamıştır.

- “Özrümlüler Hareketi” adı verilen sivil toplum hareketinin gelişmesi özürllülük alanındaki bakış açısının değişiminde temel bir rol üstlenmiştir. Böylece, daha çok rehabilitasyon ve tedavi üzerine kurulduğu için “özür” durumunun kişiye indirgendiği politika anlayışı yerini, özürllülüğün kişilerin yoksunluğuna ek olarak çevresel koşullarla birlikte ortaya çıktığı söylemlerine bırakmıştır.

- 1980 yılında ilk defa bir uluslararası sivil toplum örgütü tarafından “fırsat eşitliği” kavramı ortaya atılmıştır ve bütün bu gelişmeler uluslararası örgütleri de harekete geçirmiştir. 1980’lerde Birleşmiş Milletler özürllülerin toplumda yer alabilmeleri için çevresel koşulların değişimine vurgu yapmaya başlamış ve Özürllülük Dünya Programını oluşturmuştur. Program içerisinde öngörülen kurumsal yapılanma ve koordinasyon vurgusu ile birlikte ülkemizde 1983 yılında, bakanlıklar tarafından özürllülere sağlanan hizmetleri geliştirmek ve bunu koordine etmek üzere Çalışma Bakanlığı’na bağlı Sakatları Koruma Millî Koordinasyon Kurulu kurulmuştur.

- Birleşmiş Milletler ilk Programdan sonra belli bölgeler açısından yeterli düzeyde gelişme sağlanamadığından hareketle Asya Pasifik ülkeleri için Aralık 2012 tarihinde

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

üçüncüsü kabul edilen on yıllık programlar oluşturmuştur. Bu on yıllık programlar, engellilerin insan hak ve özgürlüklerinden yararlanması için alınacak tedbirleri planlamıştır.

- 1993 yılında yine Birleşmiş Milletler özürülüler için fırsat eşitliği konusunda standart kurallar oluşturmuştur. Özürülülerin toplumsal yaşamda yer alabilmeleri için yaşam alanlarında neler yapılması gerektiği konusunda yol gösterici bir rehber olma niteliği taşıyan bu kurallar ülkelerde yankı bularak politikalara yön vermeye başlamıştır.

- Avrupa Birliği de uluslar üstü bir kuruluş olarak bu süreçten bağımsız kalmamış ve 1996 yılında Özürülülük Stratejisi oluşturulmuştur. Buna göre,

a) Özürülüler için özel düzenlemeler yapmaktan ziyade özürülülerin diğer bireylerle eşit olarak tüm hak ve hizmetlerden yararlanmaları için tüm politika alanlarına özürülülük boyutunun dâhil edilmesi,

b) Fırsat eşitliği,

c) Sivil toplumun örgütlenmesi ve karar mekanizmalarına katılımı,

ilkeleri öne çıkarılmıştır.

- Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşmalarından Amsterdam Antlaşması ile birlikte 1997'de, özürülülük de dâhil olmak üzere, pek çok nedene dayalı ayrımcılıkla mücadele meselesi gündeme gelmiştir. Antlaşmanın 13. maddesi ile Avrupa Komisyonu, bu alanda mücadele etme konusunda yetkilendirilmiştir. Avrupa Birliği ve engelli bireyler açısından bir dönüm noktası olma özelliğini taşıyan bu adımla, o güne kadar lütuf gibi görülen politikalar, yaptırımını olan bir dayanağa kavuşmuştur.

- 2000 yılında Avrupa Komisyonu tarafından bahsi geçen maddeye dayanılarak Ayrımcılıkla Mücadele Paketi hazırlanmıştır. Paketin bileşenlerinden birini istihdamda eşit muamele konusunu düzenleyen bir direktif hazırlanması oluşturmaktadır. Avrupa Birliği her ne kadar, özellikle 1990 sonrası, sosyal politika konularında aktif gözükse de temel dayanağı ekonomik olması nedeniyle daha çok istihdama ağırlık vermiştir.

- Direktif her ülkeye, kendi koşullarına göre, engellileri ayrıştırılmış ortamlardan ziyade diğer bireylerle birlikte aktif iş gücü piyasasına dâhil etme ve bu bağlamda gerekli tedbirleri alma hususlarında yükümlülük getirmektedir.

- Direktifte yer alan temel kavramlardan biri "makul uyumlaştırma"dır. Bu kavram engellilerin iş gücü piyasasında yer alabilmeleri için özel bir düzenleme ihtiyacı varsa bunun

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

sağlanması gereğine işaret etmektedir. AB müktesebatının temel yapıtaşlarından birisi olan bu Direktif ülkemiz açısından da uyum sağlanması gerekli bir düzenlemedir.

- Paket içerisinde yer alan ikinci bileşen doğrultusunda ırk ve etnik kökene dayalı ayrımcılıkla mücadele etmeyi öngören bir Direktif yayımlanmıştır. Bu, doğrudan özürlemlükle ilgili olmasa da belli etnik kökene sahip özürlemlüler açısından da anlamlıdır.

- Paketin üçüncü boyutu ise 1999-2006 yılları arasında yürütülen bir Ayrımcılıkla Mücadele Topluluk Programı oluşturmaktadır. Bütçesi üye ülkelerden ve AB'den sağlanan bu Program, ülkelerin ayrımcılıkla mücadele faaliyetlerini teşvik etmeyi hedeflemiştir. Bu Program kapsamında ülkemizde de Çalışma Bakanlığı tarafından bir proje gerçekleştirilmiştir.

- Programın bitiminde çok işlevsel bir mekanizma olduğu kabul edilerek, uygulama 2007-2013 yılları için "İlerleme Programı" adı altında bir ayrımcılıkla mücadele alt bileşeni tarafından yürütülmeye devam etmiştir. Yine bu Program kapsamında Özürlemlüler İdaresi Başkanlığı tarafından bir ayrımcılıkla mücadele projesi gerçekleştirilmiştir. Proje çerçevesinde ülkemizde engellilerin maruz kaldığı ayrımcılık ölçülerek araştırma sonuçlarının paylaşıldığı ve Avrupa Birliği ile ülkemizdeki gelişmelerin ve sorunların tartışıldığı bir sempozyum gerçekleştirilmiştir.

- Avrupa Birliği; fonları, eylem planları ve strateji belgeleri ile anılan Direktiflerinin ve tarafı olduğu BM Engelli Hakları Sözleşmesinin uygulanmasını etkin hâle getirmeye çalışmaktadır. Söz konusu Sözleşme mevcut direktiflerin ötesinde olduğundan üye ülkeler ve Birliğin kendisi de bu Sözleşme çerçevesinde çalışmalarını genişletmek ve bu doğrultuda iç hukukunu düzenlemek durumundadır.

- Avrupa Konseyi de 2006-2015 yıllarını kapsayan bir Özürlemlüler Eylem Planı oluşturmuştur. Üye ülkeleri teşvik etmek üzere oluşturulan bu belgenin uygulanması periyodik raporlamalarla takip edilmektedir. Ülkemizin raporları da Özürlemlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmaktadır.

- Tüm bu düzenlemeler engellilerin de herkesle eşit şekilde insan haklarına sahip olduğu ve bu hakları kullanma konusunda da hak sahibi özneler oldukları anlayışının yerleşmesine yardımcı olmuştur.

- Bununla birlikte, bağlayıcı olmayan bu metinlerin ülkeler tarafından iç politikada yansıma bulması kendi inisiyatiflerine ya da bu alanda ne kadar prestij sahibi olmak istediklerine bağlı olarak değişmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- İnsan hakları sözleşmelerinin tamamında açıkça engellileri dışlayan hükümler olmadığından hareketle bu belgelere üstü kapalı olarak engellilik konusunun da dahil edildiği söylenebilmektedir. Ayrıca, kadınlar, çocuklar, medeni ve siyasi haklar, kültürel haklar gibi farkı alanlarda kabul edilen sözleşmelerin özellikle ayrımcılıkla ilgili maddelerinde ayrımcılığın türleri sıralanırken belirtilen “diğer nedenlere dayalı ayrımcılık da yasaklanır” hükmü ile üstü kapalı olarak engellilik de sözleşmelerin kapsamına girmiştir.

- Ancak engelli kişilerin verdikleri mücadele ile, her ne kadar bu sözleşmelerin engellileri de kapsadığı varsayılsa da engellilerin görünür olma isteklerine karşılık gelmediği anlaşılmıştır.

- Aynı zamanda özürlülük konusunda yaratılan farkındalık, tavsiye niteliğindeki program ve planlarla yetinilmeyip taraf devletlere yükümlülükler doğuracak zorunlu bir sözleşme oluşturma tartışmalarını beraberinde getirmiştir.

- İşte bu tarihsel süreç içerisinde engellileri görünür kılarak taraf devletleri bağlayıcı hükümler getiren ve her şeyden önemlisi, devletlere asgari standartların belirlendiği bir yol haritası sunan BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilmiş ve 30 Mart 2007’de imzaya açılmıştır. Ülkemiz Sözleşme’yi 30 Mart 2007 tarihinde ilk imzalayan ülkelerden biri olmuş ve 5825 sayılı Kanun’la Sözleşmenin onaylanması uygun bulunmuştur. Onay belgelerinin Birleşmiş Milletler yazmanlığına tevdi edilmesi ile 28 Ekim 2009 tarihinde Türkiye açısından Sözleşme yürürlük kazanmıştır.

- Sözleşmeye Ek İhtiyari Protokol de imzalanmış olup onay süreci devam etmektedir.

- Engelliler bu Sözleşme’nin müzakere sürecine bizzat katıldıklarından Sözleşme insan hakları hukuku literatüründe özel bir yerde bulunmaktadır.

- Bütün çalışmaların temelini oluşturması planlanan BM Engelli Hakları Sözleşmesi, taraf devletlere engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılık yapılmaksızın engelli kişilerin temel hak ve özgürlüklerden tam ve eşit şekilde yararlanmasını sağlama, teşvik etme ve onurlarını saygıyı güçlendirme sorumluluğu vermektedir. Bu amaçla da engelli kişilerin insan haklarına saygı temel alınmış ve engellilerin özerkliği ve bağımsızlığı Sözleşme boyunca vurgulanmıştır.

- Engelliler, “muhtaçlık ve yardım” bağlamında düşünüldüğünde devletlerin onlara sunacağı hizmetlerin de yardımla sınırlı olacağı değerlendirilerek, engellilerin toplumsal

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yaşamın her alanına diğer vatandaşlar gibi aktif katılımlarının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.

- Sözleşme'nin tamamına hâkim olan görüş, engellilerin ayrıştırılmamış, bütüncül ortamlarda diğer bireylerle eşit şekilde toplumsal yaşama katılımlarının sağlanmasıdır.

- 21'inci yüzyılın ilk insan hakları sözleşmesi olan Sözleşme, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Kadın Hakları Sözleşmesi'nden sonra grup haklarıyla ilgili olarak gündeme getirilmiş son sözleşmedir. Buna karşılık toplumsal yaşamı düzenlemeyle ilgili hükümler öngörmesi nedeniyle toplumdaki diğer bireylerin de hayatını kolaylaştırıcı bir çerçeve sunma niteliğindedir.

- Her ne kadar insan haklarının bölünmezliği her zaman vurgulanan bir konu olsa da uluslararası hukukta bu konu tartışılmaya devam etmiştir. Medeni ve siyasi haklarla birlikte ekonomik ve sosyal hakların yan yana ele alındığı bu Sözleşmeyle birlikte ilk kez BM üyesi devletler insan haklarının bölünmezliğini kabul etmişlerdir.

- Diğer insan hakları sözleşmelerinden farklı olarak Sözleşme, yaşam hakkı maddesi ile değil tanım, amaç ve diğer yardımcı hükümlerin yer aldığı maddelerle başlamaktadır. Buna göre, Sözleşme'de erişebilirlik ya da ayrımcılıkla mücadele maddeleri yaşam hakkından daha önce sıralanmıştır. Zira engellilerin haklarının tanımlanabilmesi ve anlaşılabilmesi açısından ayrımcılık, erişebilirlik ve farkındalık gibi konular temel referans noktalarını oluşturmaktadır.

- Engelliler için özel tedbirler alınmasının gerekli olduğunu vurgulayan ve bunun ayrımcılık olarak değerlendirilemeyeceğini vurgulayan Sözleşme'de zihinsel engelliler ve ruhsal tanı almış kişiler de dâhil olmak üzere tüm insanların kendileriyle ilgili kararlar almasına verilen önem de kendini göstermektedir.

- Engelliler açısından yeni haklar öngörmeyen Sözleşme, mevcut hakların engelliler açısından korunması ve teşvik edilmesine açıklık getirmektedir. Bu bakımdan bazı maddelerinde engellilerin özel durumları dolayısıyla haklarının bir bütün olarak uygulanmasını sağlayacak çıkış noktaları vermektedir. Bunlar kişisel hareketlilik, bağımsız yaşam ve topluma dâhil olma, adalete erişim ve rehabilitasyon ve rehabilitasyon gibi konulardır.

- Sözleşmenin tanım maddesi olmasına rağmen, metinde “engelli” tanımının olmamasına oy birliğiyle karar verilmiştir. Zira engellilik zamana ve mekâna göre değişiklik gösterebilen bir kavram olduğundan sınırları belli bir tanımın zamanla birçok kişiyi dışarıda

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bırakacağı kaygısıyla yalnızca Sözleşme'nin amaç maddesine engelli tabirinin kimleri kapsadığıyla ilgili bir açıklama konulmuştur.

- Buna göre, “engelli kavramı, diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden, uzun süreli, fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri kapsamaktadır”.

- Sözleşme, engelliliğe dayalı ayrımcılığın tanımlandığı ilk uluslararası doküman olup bu hüküm diğer bütün uluslararası mekanizmalara da yol gösterici olmuştur. Buna göre, “engelliliğe dayalı ayrımcılık, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama ve kısıtlamayı kapsamaktadır.” Engelliliğe dayalı ayrımcılık, makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsamaktadır.

- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) bu tanıma dayanarak 2009 yılında İsviçre'yi tazminata mahkum etmiştir. İsviçre Sözleşmeye taraf bir ülke dahi olmamasına rağmen, Mahkeme, evrensel bir nitelik taşıyan Sözleşmenin temel referans belgesi olması dolayısıyla AİHM'nin yargı yetkisini kabul etmiş bir devletin Sözleşme hükümlerini sağlama yükümlülüğünden kaçınamayacağına hükmetmiştir.

- Dolayısıyla engellilik konusunda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hükümlerini genişleten BM Sözleşmesi, AİHM'nin de kabul ederek davalarında referans aldığı bir belge olmuştur.

- Sözleşme'de ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin yükümlülükler; tüm politika ve programlarda engellilerin haklarının korunması ve geliştirilmesi, engelliler için yardımcı teknoloji ve erişilebilir bilginin sağlanması, engellilik konusunda çalışan ya da engelliliği kapsama ihtimali olan herkesin engelli hakları konusunda eğitilmesi, farkındalık oluşturulması, mevzuat ve politikaların oluşturulması ve uygulanması süreçlerinde engellilerin bizzat kendilerinin sivil toplum aracılığıyla katılımlarının sağlanması olarak sıralanmıştır.

- Bütüncül bir bakış açısıyla tüm politika alanlarında ve her düzenlemede engellilerin görünür kılınması beklenmektedir. Sadece sağlık ya da sosyal güvenlik konusu değil, “risk durumları ve insani bakımdan acil durumlar” açısından da engellilik konusunun akla gelmesi tavsiye edilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Sözleşme’de engelli kadın ve çocukların çifte dezavantaj yaşadığı ve bu gruplara yönelik özel tedbirler alınması gerekliliği vurgulanmaktadır.

- Bir hak olup olmadığı tartışılmakla birlikte bilinçlendirme ve farkındalık oluşturma konusu da Sözleşme içinde yer almaktadır.

- Topluma tam ve etkin katılım noktasında Sözleşme’nin önem verdiği hususlardan birisi olan erişilebilirlik konusu da ülkemizin gündeminde olan bir konudur. Erişilebilirlik, mekânların ya da yapıların erişilebilirliği kadar bilgiye ve adalete erişim anlamında da değerlendirilmelidir.

- Bir diğer önemli madde yasa önünde eşit anılma maddesidir. Ülkemizde de çok tartışmalı bir konu olmasıyla birlikte özellikle zihinsel engelli ve ruhsal, psikolojik, psikiyatrik tanı almış bireylerin yasa önünde diğer vatandaşlarla eşit olarak var olabilmeleri ve kendileriyle ilgili kararları almaları açısından desteklenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

- Sözleşme ehliyet ve vesayetle ilgili prosedürlerin geliştirilmesini öngörmektedir. Konuyla ilgili özellikle Avrupa Konseyi’nde ciddi tartışmalar devam etmektedir. Bu anlamda özellikle zihinsel engelli ve/veya psikiyatrik tanı almış bireylerin toplumsal yaşama tam ve etkin katılımları noktasında kendi kararlarını almalarını destekleyecek mekanizmalarla ilgili çalışmalar devam etmektedir.

- Eğitim hakkı kapsamında, eğitim sisteminin engelliler de dâhil herkesi kapsamaması, bütünleştirici olması ve ayrıştırılmış değil, bütünleştirilmiş ortamlarda engellilerin eğitim almaları yükümlülüğü getirilmektedir.

- Sözleşme’nin 33’üncü maddesi ile, uygulama ve denetlenme hususunda ülkelerin bağımsız bir odak kurum veya koordinasyon kurumu oluşturması önerilmektedir. Ülkemizde söz konusu odak kurum Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’dür.

- Ülkemizde insan haklarıyla ilgili bağımsız mekanizma çalışmaları devam etmektedir. Bu anlamda, İnsan Hakları Kurumu’nun da engellilik konusunu kapsayacak şekilde çalışmalar yapacağını ümit edilmektedir. Nitekim Paris İlkelerine vurgu yapan ilk uluslararası belge olan Sözleşme bağımsız bir mekanizmada engellilik konusunun değerlendirilmesini öngörmektedir.

- Sözleşme taraf devletlere engelliler konusunda veri ve istatistik çalışmaları gerçekleştirilmesi konusunda da yükümlülükler getirmektedir. Tüm dünyada engellilikle ilgili karşılaştırılabilir ve güvenilir veriyle ilgili çeşitli sıkıntılar mevcuttur ve bunu gidermek adına

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

çalışmalar da devam etmektedir. Sözleşme'nin tamamında engellilerin ayrıştırılmamış ortamlarda haklardan yararlanması önerilirken ayrıştırılmış veriye ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır.

- Ülkemizde ve dünyada veri ve istatistik çalışmaları ile ilgili olarak, yöntem sorunu dolayısıyla kafa karışıklığı devam etmektedir. Bu alanda gerçekleştirilebilecek yöntemlerden biri insanlara anketler üzerinden ulaşarak bir sayım yapmaktır. Diğer ise o kişileri belirli sistemler ile derecelendirerek ilgili idarenin sisteminden sağlık kayıtlarının alınması yöntemidir. Dünyada yapılan bütün araştırmalarda ilk yöntemde istatistikler daha yüksek olmakta ama resmi rapor ve kayıt üzerinden bir araştırma yapıldığında bu oran düşmektedir.

- Ülkemizdeki özürülülerin sayısı idari kayıtlardan tam olarak bilinmemekle beraber, şu anda 1 milyon 600 bine yakın kayıt bulunmaktadır. Sağlık Bakanlığı ile yapılan ortak çalışma ile sistem tamamen değiştirilerek kronik hastalıklar da dahil olmak üzere tüm sağlık kurulu raporları üzerinden bu bilgilere ulaşılabacaktır.

- Sözleşme'nin izlenmesi ve denetlenmesi amacıyla BM bünyesinde bir Engelli Hakları Komitesi kurulmuştur. Komite, taraf devletlerin karşılaştıkları zorlukları ve kaydettikleri gelişmeleri içerecek şekilde hazırladıkları ulusal raporları incelemekte ve farkındalıkla ilgili çalışmalar yürütmektedir.

- Farklı ülkelerde farklı uygulamaları olan, çoğu zaman da devletlerin uhdesine bırakılmış sosyal konular olarak gündeme gelen engellilik konusunda, raporlama sayesinde dünyadaki genel profil de ortaya çıkacak olup bu çerçevede iyi uygulama örnekleri ve/veya karşılaşılan zorluklar diğer ülkelere de yol gösterici olacaktır.

- BM Sözleşmesi'ne Ek İhtiyari Protokol engellilere ve onları temsil eden sivil toplum kuruluşlarına ülkelerinde uğradıkları ihlallerle ilgili bireysel ya da kolektif başvuru hakkı sağlamaktadır. Şu an Protokol aracılığıyla Komiteye yapılmış başvuru sayısı çok azdır.

- Sözleşmenin amacı doğrultusunda engelli bireylerin diğer bireylerle eşit koşullarda toplumsal yaşama katılımının sağlanması için ülkemizde de başta insan hakları kurumları olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin güçlü bir işbirliği içinde olması gerekmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3. Beyazay Derneği Başkanı Sayın Lokman Ayva

- “Komisyonunuzun daveti engelli vatandaşların meselelerinin artık insan hakları bağlamında ele alındığını göstermektedir. Korumacı yaklaşımdan hak temelli yaklaşıma geçişi gösteren bu durum insanlığın gelmiş olduğu çok önemli bir noktadır ve çok onurlu bir tutumdur.”

- “Mehter yürüyüşünün iki ileri bir geri olduğunu biliriz. Oysa yürüyüş iki ileri bir yerinde sayma şeklinde gerçekleşir(miş) ve bu gerçeği gözleri gören insanlar fark etmemiştir. Başka bir deyişle, görmek her zaman gerçekle ilişkimizi kurmamakta, insanlar sorgulamadan benimsedikleri düşüncelerin ötesine kolay gidememektedir. Özürlülük konusu da maalesef bu kalıpların bulunduğu alanlardan birisidir.”

- “Özürlülük meselesi üç başlıkta ele alınabilir. Birincisi, özürlü vatandaşları kapsamayan sistem meselesidir. Dünyada sistemler belli standartlara göre kurulmuştur. Bu standartların dışında yer almak sizi sistemin de dışına itmektedir. Başka bir deyişle farklı olan kişi her zaman sıkıntı çeker. Bu farklılık fiziksel ya da biyolojik olduğu kadar ideolojik de olabilir.”

- “Örneğin kilolu ya da uzun boylu kimseler için otobüs veya uçak yolculuğu yapmak çok zahmetlidir. Şeker hastası çocuklara özel çikolata-şeker bulunması zordur. Yemekler hep tuzlu yapılırsa oysa tansiyon hastası iseniz tuzsuz yemeniz gerekmektedir. Ya da sehpalı sandalyeler sağ elini kullanan insanlara göre düşünülmüş, solaklar dikkate alınmamıştır.”

- “Farklı olan kişi sisteme uymak zorunda kalınca iş yapamaz duruma düşmektedir. Sistemin kimi kapsamasına karar verilirse (tüm insanları, güçlülere, işe yarayanları, sevdiklerimizi vs.) düzen bu şekilde kurulmaktadır. Dolayısıyla bu durumda iki seçenek vardır: İnsanları iyileştirerek – normalleştirerek – mevcut düzene uyum sağlamak ya da sistemleri değiştirerek, düzeni özürlülere uygun hâle getirmek.”

- “Körlerin gözünü açtığı, felçlileri yürüttüğü kısaca insanları iyileştirerek çözüm ürettiği ifade edilen Hz.İsa'nın tutumu birinci tür yaklaşıma bir örnektir. Hazreti Peygamberimiz döneminde ise sorun sistemleri özürlülere uygun hâle getirerek çözülmüştür, evinden camiye ip germe örneğinde olduğu gibi.”

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- “Bu tercihler dönemsel ya da kültürel olarak değişebilir. Şu anda Türkiye’nin artık bütün vatandaşlarını kucaklamak istediğini, sistemlerini de buna göre kurmak istediğini anlamaktayız.”

- “Bunu planlı yapmak yüksek maliyetli de değildir. Avrupa merkezli bir kuruluşun araştırma sonucuna göre yapılar başlangıçta özürliülerin erişebilirliğine göre inşa edildiğinde maliyet artışı on binde 7’dir. Ama başlangıçta yapılmayıp sonradan değiştiren maliyetler çok yükselmektedir. Ancak bu zorluğun da esiri olunmamalıdır. Özellikle özürli vatandaşların kenarda beklememeleri ve mücadelelerine devam etmeleri gerekmektedir.”

- “Kısaca sistemin genişletilmesi için görme engelliler için yazılımlar, kabartma yazılar, ortopedik engelli arkadaşlar için çeşitli düzenlemeler, araçlarda değişiklikler vs. gerekmektedir.”

- “İkinci başlık ise “ö” harfi ile kısalttığımız “öbürlerinin tutukları” adını verdiğimiz alandır. İnsanların engellilere dair olumsuz algıları özürliüler için hayatın her alanında sorun teşkil etmektedir.”

- “Örneğin Amerika’da yaşayan görme engelli bir arkadaşım bir elinde baston diğer elinde büyük kâğıt bardaktaki kahvesiyle durakta otobüs beklerken önündeki arabadan inen bir hanım kendisini dilenci zannedip bardağın içine 1 dolar atarak arkadaşımın yanından geçmiştir.”

- “İnsanlar, bizi aciz olarak algıladıkları için bize, mesela, eğitim fırsatı verilmemektedir. Ailemizin aşırı korumacı yaklaşımı ya da çevrenin tutumu da bu durumu pekiştirebilmektedir. Çocuğunu eğitime gönderen aileye, “çocuğu başlarından atmaya çalışıyorlar” bakışı ile yaklaşılması son derece yanlıştır ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.”

- “Dünyadaki bu algı değişikliği çok yavaş sağlanmıştır. 1910’lu yıllarda Amerika’da 24 eyalette ırkların arıleştirilmesi projesi kapsamında doğuştan özürliülerin öldürülmesi serbesttir ve uzun süre uygulama devam etmiştir. Aynı projeden dolayı 1930’larda Hitler özürliülerini öldürtmüştür. İnsan sayılmadığımız bu olayların üzerinden henüz yüz yıl geçmeden şu anda engelli haklarını İnsan Hakları Komisyonu’nda konuşmamız memnuniyet vericidir.”

- “Abese Suresi, Hazreti Muhammed’in yanına kör bir kişinin gelmesinden hoşnut olmaması üzerine inmiştir. Surede Peygamberimize, kimseye yüzünü ekşitemeyeceğini,

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

görevinin sadece tebliğ etmek olduğunu hatırlatan 10 ayet bulunmaktadır. Bu ayetler, imanın insanlara anlatılan bir mesele olması dolayısıyla bir özürünün tartışmasız bir insan olduğu belgesidir. Ben şahsen insanlığın bu mesajı doğru almadığı için bin, bin beş yüz yıl önemli bir kayıpta olduğunu düşünmekteyim.”

- “Genellikle özürhüleri dışlayan, yok sayan bir anlayışın normalleştirilmesi de kolay değildir. Örneğin mevzuatımız da oldukça yasaklayıcı bir anlayış içerisindedir. Mesela 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 48. maddesinin (A) bendinin 7’nci alt bendinin değiştirilmesi çok zor gerçekleşmiş, özellikle bürokrat arkadaşlar bu değişikliğe itiraz etmişlerdir. Madde, devlet memurunun görevini yapmaya engel olacak vücut sakatlığı, hastalığı veya akıl hastalığının olmaması hükmünü içermekte idi. Hüküm bu haliyle çok mantıklı görünebilir fakat uygulamada çok fazla istismar edilmiştir. Örneğin ben üniversite mezunu olarak santral memurluğuna başvurmak istediğimde telefon kullanamayacağım düşünülerek başvurum alınmamıştır. Değişikle birlikte maddede yalnızca akıl hastalığı hususu sayılmıştır.”

- “Günümüzde özürhülerin hâkim olması yasaktır ancak Osmanlı Devleti’nde son derece başarılı kör kadınlar bulunmaktadır. Örneğin, 1600’lü yılların sonunda İstanbul’da doğan, Sultan Ahmet’in çocuğuna çok önemli bir tarih düştüğü için sünnet töreninde ödüllendirilen ve Suriye ile Mısır Kadılığı görevlerinde bulunan Osmanzade Ahmet Tayyip Efendi 30 kadar da kitap yazmıştır. Fakat sonunda İbrahim Paşa, kendisini bir tehlike olarak görerek zehirletmiştir.”

- “Hâkimin nihayetinde karar verdiği, doğruyla yanlışı, haklıyla haksızı ayırdığı düşünülecek olursa, idari hayatımızda da karar verdiğimiz gerçeğinden, gerektiğinde engelli vekillerin savaş kararı verebileceği gerçeğinden yola çıkarak engelli birinin karar verme melekeleri yerinde olduğu sürece hakim olmasının ne mahsuru vardır?”

- “Toplum, sizi o görevi yerine getirmeye ehil görmediğinde maalesef sorun başlamaktadır. Burada temel bir yasaklayıcı bakış vardır. Bunun yerine, kişinin o işin gereğini yerine getirip getirmediğinin değerlendirilmesi gerekmektedir.”

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- “Ek olarak, özürllülere iyi şeyler layık görülmemektedir. İstanbul’da özürllüler için yaptırılan okul, kaymakamın binayı beğenmesi üzerine okulu kaymakamlık binası yapmak istemesi ile sonuçlanmıştır.”

- “Üçüncü olarak, sorunlar özürllü bireylerin kendilerinden kaynaklanmaktadır. Sistemin engellileri kapsamaması, ailenin ve toplumun bakış açısı ile birleştiğinde engelli bireyler de özgüvenlerini yitirmekte, başarısız olacaklarına inanmaktadır. Bunun da çözümü eğitim, rehabilitasyon, olumlu örnekler, engellilere iş sahasında kendini ispatlama gibi fırsatlar vermekten geçmektedir.”

- “Örneğin bir vesileyle karşılaştığım engelli bir kız çocuğu, babasının kendisinden hiç su istemediğini bana üzülererek söylemiştir. Çocuğa negatif mesaj veren bu davranış kalıplarıyla yetiştirilen engelli bireyler de nihayetinde hiçbir işe yaramadıkları duygusuna sahip olmakta ve kendilik algıları da olumsuz olmaktadır.”

- “Engellilik konusunda Türkiye çok iyi bir noktadadır. Avrupa ve Amerika’da sağlanan ekonomik ve aynı destek aynı düzeyde ülkemizde de sağlanmaktadır. Bu alandaki sorunumuz engellilerin ihtiyacı olan aletlerin Türkiye’de üretilmemesidir. Bu alanın teşvik edilmesi gerekmektedir.”

- “Avrupa’da yaşlılığa bağlı sakatlık dolayısıyla özürllü oranı ülkemizden daha yüksek olup yüzde 20’lere yakındır. Yaşlı nüfusun fazlalığı da engellilik konusundaki diğer alanlardaki gelişmelere nazaran daha çok bakım ve korumaya yönelik hizmetlerin ağırlıklı olmasına sebebiyet vermektedir. Bu anlamda ülkemizde ihtiyaca yönelik olarak gelişen çizgide engelli politikaları üretilmektedir.”

- “Özürllüler Kanunu’nun erişilebilirlik konusunda kamu kurumlarına ve yerel yönetimlere yükümlülük getiren ilgili maddelerinde belirtilen sürenin 1 yıl uzatılması şık olmamıştır. Ülkemizde özellikle TBMM’nin bazı şeylerde geri adım atmaması gerekmektedir. Çünkü bu tip kuralsızlıklar işin ciddiyetini sarsmaktadır. İnsan haklarından taviz vermemek ve bu ciddiyetsizliğe fırsat vermemek gerekmektedir.”

- “Özürllü kavramı 1990’lara doğru kullanılmaya başlanmıştır. “Özür”, “mazeret” kelimesi ile aynı kökten gelmekte, dolayısıyla bugün bizim anladığımız anlamda özürllü olmak, defolu olmak anlamına gelmemektedir. Ama bu kelime bizim için kullanılmaya

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

başlandıktan sonra anlamı genişleyerek kusurlu, defolu, bozuk ürün ve hizmetler için de kullanılmaya başlanmıştır. Şimdi bu anlamı değiştirmek maksadıyla geçilen “engelli” kelimesinin başına da benzer şeylerin gelmemesini dilemekteyim.”

- “Aynı zamanda tüm kelimeleri engelli ile değiştirmek ülke genelinde hizmet veren sivil toplum örgütlerinin isimleri konusunda sıkıntı doğuracaktır. Şahsen bu konunun siyasetin gündeminde değil öncelikle halkın gündeminde yer alması gerektiğine inanmaktayım. Halkın ciddi bir talebi olmadan yapılan bu değişikliğin hizmet olarak sunulması da mümkün olmayacaktır.”

- “Engellilik konusuna ilgi gösterenler, “bir gün siz de engelli olabilirsiniz” ya da “hepimiz potansiyel engelliyiz” mantığı ile yola çıkabilmektedir. Oysa kadın haklarını savunan erkekler ya da hayvan hakları için mücadele eden insanlar açısından bu yaklaşım komik gözükmektedir. Zaten bir hakkı savunmak ya da haksızlıkların karşısında durmak başlı başına bireysel çıkarın ötesinde bir anlama sahiptir.”

- “Toplumumuzda açık iletişim kültürü olmadığı için maalesef engellilik konusunda da gizli bir gerginlik bulunmaktadır. Örneğin insanlar engelli biriyle konuşurken kelimelerini haddinden fazla özenle seçmekte ve ona engelliliğini hatırlatacak benzer kelimelerden bile kaçınmaktadır.”

- “Vekilliğim sırasında bir konferansa katılmak için Edirne’ye gitmiştim. Başka bir milletvekilimiz beni aradı ve Edirne’de olduğumu öğrenince, “Bir de görseydin ne olurdu?” deyiverdi. Ben ise “en fazla sizin gibi olurum” diye yanıtlamıştım. Çünkü kör bir milletvekili görürse gören milletvekili olur. Aslında hayat bu kadar basittir ama biz onu zorlaştırmaktayız.”

4. Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Temsilcileri

Alt Komisyon 28/3/2013 Perşembe günü, Türkiye Sakatlar Konfederasyonu ve bağlı bulunan federasyonların temsilcilerini dinlemek üzere toplanmıştır. *Konfederasyon Başkanı Sayın Yusuf Çelebi üyelerimize aşağıdaki bilgi ve önerileri sunmuştur:*

- Konfederasyon, 1986 yılında 2908 sayılı Kanun’la kurulmuş, ülkemizdeki özürllülere hizmet eden sivil toplum kuruluşlarının en üst kuruluşudur. *Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu, Ortopedik Özürllüler Federasyonu, Zihinsel Özürllüler Federasyonu, Görme*

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Engelliler Federasyonu, Spastik Çocuklar ve Erişkinler Dernekleri -Cerebral Plasy-Federasyonu üye federasyonlar olup ülke genelinde üye dernek sayısı ise yaklaşık 600'dür.

- Hak kavramına bakış öncelikle insan odaklı olmalıdır. Kadın, çocuk, yaşlı ve gençlerin haklarından bahsederken aslında hepsinin içinde engelli bireyler de bulunmaktadır. Başka bir deyişle engelli hakkı müstakil bir hak değil başlı başına bir insan hakkıdır.

- Yeni Anayasada engelliler lehine pozitif ayrımcılık ilkesi korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin, Ek Protokolü'nün, Avrupa Sosyal Şartı'nın ve AB müktesebatının çıkacak olan sivil anayasada dayanak olarak gösterilmesi sağlanmalıdır.

- Çıkarıldığı döneme göre oldukça iyi bir Kanun olan 5378 sayılı Kanun'un da artık değişmesi gerekmektedir. Anayasa değişikliklerine uygun, AB standartlarının üstüne çıkan, müstakil bir Engelliler Kanunu kabul edilmelidir.

- Erişilebilirlik konusu hala çözümlenmiş değildir. Okulların binaları uygun olmamakta ya da okulun içine girilse de uygun eğitim alınmamaktadır. Örneğin Türkiye'de bir iki okul dışında işaret dilini bilen öğretmen bulunmamaktadır. Bu anlamda engellilere tanınan "kaynaştırılmış eğitim" uygulamaları da istenen düzeyde fayda sağlamamaktadır.

- İlkokul 3. sınıftan itibaren işaret dili dersleri seçmeli olarak verilmelidir. Çünkü işitme engelliler Milli Eğitim standartlarında işaret dilini öğrenememekte, yarım bir dille ve el hareketleriyle anlaşabilmektedir. Bu da bilgiye erişemeyen insanlardan kalifiye bir çalışan olmasını beklemeyi anlamsız kılmaktadır.

- Engellilik tanımı ve ölçütleri yeniden ele alınmalı, ülkemiz engellilik özelliklerine göre standartlar geliştirilmeli, sürekli mevzuat değişikliklerine gidilmemeli, müstakil anlamda çıkarılacak olan Engelliler Kanunu'nda bu hususlara yer verilmelidir.

Türkiye İşitme Engelliler Milli Federasyonu Başkanı Sayın Namık Topçu aşağıdaki bilgileri Alt Komisyona iletmiştir:

- Ülkemizde 2 milyon işitme engelli bulunmaktadır.

- 1950 yılında işaret dili yasaklanmıştı. Bugün de işitme engellilerin okullarında dahi hiçbir öğretmen işaret dilini tam anlamıyla bilmemektedir. Türkiye'de işitme engellilerin sözel eğitimi maalesef istenilen seviyede değildir. Özel Eğitim Öğretmenleri yetiştiren Eğitim

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Fakültelerinde işaret dili dersi zorunlu olmalı ve halen ders veren özel eğitim öğretmenlerine işaret dili kursu verilmelidir.

- Özellikle 0-6 yaş okul öncesi eğitimler de işitme engellilere uygun değildir. Bu çocukların eğitim alacağı yalnızca özel okullar bulunmakta ve özel sektör de bu işi istismar etmektedir. Bu önemli eğitimin devlet eliyle sağlanması gerekmektedir.

- Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı işitme engelliler okullarının müfredatı normal eğitim okullarıyla aynıdır. Oysa sağır ve dilsiz olan, kavram yeterliğine sahip olmayan çocukların diğerleriyle eşit eğitimi alarak aynı sınava tabi tutulmaları adil olmamaktadır. Bunun sonucunda doğal olarak üniversite sınavlarında birçok işitme engelli kötü puan almaktadır. İşitme engelliler ayrı bir sınava tabi tutulmalı ve üniversitede okuyanlara destek verilmelidir.

- İşitme engelli okullarında sözel eğitim verildiğinden eğitimin görsel (video vb. cihazlar) materyallerle desteklenmesi gerekmektedir.

- Sağlık Uygulama Tebliği'nde düzenleme yapılarak kaliteli işitme cihazlarının fark ve katkı payı ödenmeksizin temin edilebilmesi sağlanmalıdır. Zira kalitesiz işitme cihazları hem işitme kayıplarını artırmakta hem de kulak iltihapları gibi çeşitli hastalıklara sebep olmaktadır.

- Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezlerinde dil gelişim dersleri alan engellilere eğitim desteği saatleri arttırılmalıdır. Dil ve konuşma terapistlerinin (logoped) yetiştirilmesi için eğitim fakültelerinde ilgili bölüm açılmalıdır.

- Mevzuata göre engelli sayılan bireyler Özürlü Memur Seçme Sınavına girmiştir. Ancak şeker ya da böbrek yetmezliği hastaları gibi kronik rahatsızlığı olanlar ile doğuştan gelen görme, işitme ya da ortopedik engellilerin aynı yöntemle işe alınmaları eşitlikçi olmamaktadır. Aynı sınavla farklı durumda olan insanları ölçerek puan vermek ve buna göre işe yerleştirmek adil değildir.

Spastik Engelliler Federasyonu Başkanı Sayın Rifat Emekçi şu hususlara değinmiştir:

- “Bir ortopedik engelli yurttaş olarak, yasalarımıza, kurumlarımıza, düzenlemelerimize rağmen toplumsal yaşam içinde engelli bir yurttaş olarak var olduğumu hissedememekteyim.”

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- “Spastik engelliler (SP’li bireyler), zihinsel olarak herhangi bir engeli olmayan, fakat beyin fonksiyonları vücut organlarına hükmetmeyen insanlardır. İnsanların olumsuz algıları dolayısıyla SP’li bireyler toplumsal yaşama katılımında daha çok sıkıntı çekmektedir.”

- “Bu durum, SP’li bireylerin psikolojik durumlarını da son derece olumsuz etkilemektedir. Geçen yıl, Yönetim Kurulu üyesi ve çok değerli bir SP’li arkadaşımız, şehir içi bir otobüste kendisine yer verildikten sonra son durağa kadar kimsenin yanına oturmaması olayı sonrası girdiği bunalım sonucu intihar etmiştir.”

- “Müfettiş olmak istememe rağmen askerlik şartı dolayısıyla olamadım. Memuriyet hayatımda da yapılan atamalarda hep engellilere karşı ayrımcılık yapıldığını gözlemlemiş bulunmaktayım. Çeşitli engelleri aşarak müdür olduğum Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nda dahi personelin benimle çalışmak istemediğine, memurların engelli birinden emir almak istemediklerine şahit oldum.”

- “Şu andaki bakım ve rehabilitasyon hizmetlerinde, özellikle kurum bakımında fiziksel koşullar oldukça iyi olmasına rağmen bu insanlar kurum bakımı içinde de dört duvar arasına hapsedilmektedir.”

- “SP’liler için özel tasarım gerektiren birtakım gereçlere ihtiyaç duyulmaktadır. Özel tekerlekli sandalye, yatak, bardak gibi her alanda kullanılan araçların, “ergoterapi” adı verilen kişiye özel tasarımlarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.”

- “Ülkemizde 8,5 milyon engelli olmasına rağmen Konfedyonumuz bünyesinde örgütlenebilen engelli sayısı 500 bini geçmemektedir. Kişilere ulaşabilmek için ciddi anlamda maddi kaynağa ihtiyaç duyulmaktadır.”

- “Primli Bakım Sigorta Kanunu’nun kabul edilerek, “*Ben ölürsem özürlüme kim bakacak*” kaygısının giderilmesi gerekmektedir.”

- “Sadece “engelli” kavramının kullanılmasını öngören Kanun ile birlikte sivil toplum örgütlerinin isim sıkıntısı doğacaktır. Zira aynı alanda birden fazla dernek-vakıf bulunduğundan anlamlı ve farklı isimler bulmak gerekecektir.”

Görme Engelliler Federasyonu Başkanı Haldun Kırkık aşağıdaki hususları dile getirmiştir:

- Hareket kabiliyetlerinin ve kendini ifade edebilme yeteneklerinin olması dolayısıyla görme engelliler engelli camiasının daima lokomotifleri olmuşturlar. Örneğin hukuk alanında çok başarılı olmuş ve kamuda ya da özel sektörde görev yapan birçok görme engelli avukat

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bulunmaktadır. Fakat hukuk eğitiminin sözelden eşit ağırlıklı sınava tabi tutulmasından sonra sayısal eğitim alamayan görme engellilerin hukuk fakültesine girmelerinin önü kesilmiştir. Bu da ciddi bir hak kaybı doğurmuş olup görme engellilerin de özel bir sınava tabi tutulmaları gerekmektedir.

Zihinsel Özürlüler Federasyonu Başkanı Aynur Dankaz üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

- “Ülkemizde sayısı 2,5 milyon kadar olan zihinsel engelliler, engelliler içinde en dezavantajlı gruptur. İki zihinsel engelli çocuk annesi olarak bu grup için bakımın çok önemli olduğunu ve öngörülen evde bakım ücretinin yeterli olmadığını rahatlıkla söyleyebilirim.”

- “Evde bakım desteği ölçütünün asgari ücretin 2/3 ü ölçütünden çıkartılarak, özürülük derecesi ölçütüne göre belirlenmesi ve kademelendirilerek bakıma muhtaç olan her engelli vatandaşa verilmesi gerekmektedir.”

- “Bakıma muhtaç özürülere yönelik bakım merkezleri ile ve gündüzlü bakım merkezlerinin sayıları ve kapsamı artırılmalı ve hizmet kalitesi yükseltilmelidir.”

- “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin ilgili maddesinde zihinsel özürülere 17 yaşına kadar eğitim hizmeti verileceği belirtilmektedir. Oysa 18 yaş ve üstünde zihinsel engelli olanlara devletin bu hizmeti vermemesi insan haklarına aykırı bir uygulamadır.”

- “Yeni eğitim mevzuatı ile getirilen 4+4+4 sistemi 23 yaş sınırını öngörmekte ve iş okullarında bu yaştan sonra eğitim verilmemekte, bu görev Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne bırakılmaktadır. Ancak Halk Eğitim Merkezleri’nin böyle bir hizmeti verecek personeli ve altyapısı bulunmamakta, engelliler 23 yaşından sonra evlerine ya da kuruluşlarına kapanmaktadır. Yapılan mevzuat değişikliklerinde bu işin içinde fiilen yer alan biz sivil toplum temsilcileri ile daha sıkı işbirliği yapılması gerekmektedir.”

- “Özel eğitim kurumlarında uygulanan damar okuma sistemi ile çocuğun takip edilmesi düzenlemesi, telafi eğitimle desteklenmediği takdirde sona erdirilmelidir. Zira çocuklar bazen nöbet geçirip derse girememekte ve eğitim almadıkları halde kurum eğitim vermiş gibi ücretini alabilmektedir.”

- “Zihinsel engellilerin cinsel taciz yoluyla istismar edilmeleri de azımsanmayacak ölçüde gerçekleşmektedir ve önlem alınmalıdır. Bu anlamda özürünün ve özürülülüğün

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

istismar edilmesine yüksek yaptırım getirilmeli, Türk Ceza Kanunu yeniden gözden geçirilmelidir. Tazminat davası açılması için istenen yüksek harç bedelleri kaldırılmalıdır.”

- “Türk Ceza Kanunu’nun 32’nci maddesi ve 57’nci maddesi, mevcut hâliyle eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi ceza ilkelerine ve insan haklarına da aykırıdır. Zira zihinsel engellilik sürekli olan ve eğitim ve öğretim yoluyla iyileşme sağlanabilen bir rahatsızlık iken, akıl hastalığı tedaviyle düzelebilen bir durumdur. Ancak Kanun’un 32’nci ve 57’nci maddeleri ile zihinsel engelliler ile akıl hastaları aynı hükümlere tabi tutulmaktadır.”

Türkiye Sakatlar Derneği Konfederasyon Genel Sekreteri Bilal Kızırtıcı aşağıdaki bilgileri Alt Komisyona sunmuştur:

- 2022 sayılı Kanun’a dayanılarak çıkarılan 28539 sayılı yeni Yönetmelik hak kayıplarına sebep olduğu için değiştirilmelidir.

- Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi kapsamında sunulacak olan raporunun hazırlık aşamasında İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu’nun ve Türkiye Sakatlar Konfederasyonu’nun gözlemci olarak bulunması önerilmektedir.

- Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde ilköğretim yaşı 14’tür. Halbuki engelli çocuklar geç gelişim gösterdikleri için bu yaş sınırı ilköğretim çağındaki engellilerin hak kayıplarına sebep olmaktadır.

- 5378 sayılı Kanun’un Geçici 2. ve 3. maddelerindeki değişiklikle erişilebilirlik çalışmalarının 1+2 yıl daha uzatılmış olması engelli bireyleri zor durumda bırakmıştır. Bu konuda belediyelere bu hizmetleri yerine getirmesi için gereken talimatların verilmesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve ilgili bakanlıkların katkılarıyla ilgili yönetmeliklerin acilen çıkartılması gerekmektedir.

- Sağlık Uygulama Tebliği’nin; engelli araçları, protezler, medikal araç gereçler, beyaz baston vb. alımlarının reçeteye dayalı olmasına ve engelli vatandaşlarımızdan katkı paylarının alınmamasına imkan verecek şekilde değiştirilmesi gerekmektedir.

- Sağlık Uygulama Tebliği’nde sağ kol, sol kol, sağ bacak, sol bacak ve tek göz kayıplarında engelli bireylerin aleyhine olan haksız değerlendirmelerin ortadan kaldırılması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

- Anayasa'nın 65. maddesi ile düzenlenen devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları hususu engelliler açısından hak kayıplarına sebep olduğu dolayısıyla yeni Anayasa'da böyle bir hükme yer verilmemelidir.

- Yurdun her yerinde ve tüm ulaşım otoritelerinde ücretsiz olarak geçerli olacak Ulaşım Özürlü Kimlik kartı geliştirilmelidir.

- Engellilerin, noter, hakim savcı, kaymakam, vali, genel müdür, müsteşar, bakan olması önündeki engeller kaldırılmalıdır.

- Özürlülere uygulanan gelir vergisinde sakatlık indirimi gelir matrahı üzerinden değil, vergi matrahından düşülmelidir.

- Özürlülere uygulanan ÖTV yeniden yapılandırılmalı, motor hacmi sınırlaması olmadan kademeli bir ÖTV uygulaması getirilmelidir.

- Özürlülerin iş hayatına adaptasyonunda önemli görevleri olan korumalı işyeri sayıları artırılmalıdır.

- Sağlık Kurulu Rapor Yönetmeliği sadeleştirilmiş ve kolaylaştırıcı bir şekilde düzenlenmeli ve engelliliğin artması durumu hariç engelli sağlık raporu olan vatandaşlardan tekrar tekrar rapor istenmemesi hükme bağlanmalıdır.

- Erkek engelli gençlerin sürekli engelli sağlık kurulu raporları olmasına rağmen askere çağırılarak yeni rapor almalarının istenmesi gibi yeniden bir eziyete dönüşen uygulamaya son verilmelidir.

- Engelli vatandaşlarımızın tam teşekküllü hastanelerden almış olduğu engelli sağlık kurulu raporunun, emeklilik veya malulen emeklilik durumlarında ikinci bir kurumun denetlemesine gerek kalmaksızın doğrudan kabul edilmesi gerekmektedir.

- Her özür grubu dikkate alınarak kaynaştırma eğitiminin uygulamasındaki eksikler giderilmeli ve eğitici destek hizmeti veren personelin sayısı artırılmalıdır.

- Ebeveynlerden kalan yetim maaşının cinsiyet ayrımı yapılmadan engelli bireylere ödenmesi sağlanmalıdır.

V. YAZILI OLARAK EDİNİLEN BİLGİLER

Belediyelerden ve Yükseköğretim Kurulundan erişilebilirlik çalışmaları hakkında alınan cevabi yazılar rapor ekinde yer almaktadır (EK-1, EK-2). Yine Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yurt genelinde Bakanlık kuruluşlarından hizmet alan engelli

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bireylerin sayıları; bu bireylerin yaş, cinsiyet gibi değişkenlere ve illere göre dağılımları bilgilerini içeren 28/6/2013 tarihli yazısı da ekte sunulmuştur (EK-3).

Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Alt Komisyon tarafından ayrıca dinlendiğinden görüşlerine ilgili başlık altında yer verilmiştir. Engelliler Konfederasyonu'ndan görüş alınamamıştır.

Adalet Bakanlığı'ndan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 122'nci maddesinde düzenlenen "engellilik sebebiyle ayrımcılık" suçuna ilişkin verilen yargı kararları talep edilmiştir. Adalet Bakanlığı'nın 16/4/2013 tarihli cevabi yazısına göre, söz konusu suçtan bir kez mahkumiyet kararı verilmiştir. Kararda, Beyoğlu 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2009 tarihli kararında, halk otobüsü şoförünün tekerlekli sandalye sahibi engelli bir vatandaş otobüse almayarak ayrımcılık yaptığına hükmedilmiştir. Anılan karar örneği ekte yer almaktadır (EK-4).

Cezaevleri ve adliyelerdeki erişilebilirlik çalışmaları hakkında Adalet Bakanlığı'ndan talep edilen bilgilere ilişkin Bakanlığın 29/3/2013 tarihli yazı ile verdiği cevapta ise;

- 14/2/2013 tarihi itibarıyla ceza infaz kurumlarında bulunan engelli hükümlü ve tutuklu sayısının 138 olduğu,

- Tekerlekli sandalye ve sedye bulunmayan ceza infaz kurumlarında bu malzemelerin bulundurulması gerektiğine dair tüm Cumhuriyet başsavcılıklarına yazı gönderildiği, kurumlardan bu malzemelerin alınması için ödenek talepleri geldiğinde ilgili harcama kaleminden ödeme yapıldığı,

- Ülke genelinde 369 ceza infaz kurumu bulunduğu ve kurumların çok katlı olmaması dolayısıyla engellilerin yaşam şartlarına mani bir durumun bulunmadığı,

- Bununla birlikte, yeni inşa edilen tüm ceza infaz kurumlarında (T, L ve F tipi gibi) özürhükümlülerin kurum içerisindeki mağduriyetlerinin giderilmesi için özürhükümlü mahkum girişinin, ceza infaz kurumu ana girişindeki boy turnikelerinin bulunduğu yerdeki göz biyometrisine bağlı 120 cm. genişlikte bir çelik kapı açılarak bu kapıdan özürhükümlü ziyaretçi ve sedye giriş çıkışının gerçekleştirildiği,

- Ayrıca, özürhükümlü mahkum koğuşu yapılarak içindeki tuvalet ve duşların tekerlekli sandalye kullanımına uygun hale getirildiği, ziyaretçi görüşme mahalli ile mahkum

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

koridorlarındaki kapıların da 120 cm. genişlikte yapılarak özürlü mahkum ve ziyaretçilerin mağduriyetlerinin giderildiği bildirilmektedir.

Yapılan söz konusu yazışmalar neticesinde alınan cevaplar Alt Komisyon çalışmalarına ışık tutmuş ve özellikle fiziksel erişilebilirlik ile ilgili değerlendirmelerine katkı sağlamıştır.

VI. İL ZİYARETLERİ VE YERİNDE İNCELEMELER

1. İSTANBUL İLİ İNCELEMELERİ

Alt Komisyon, 16-17 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul'a gerçekleştirdiği ziyarette öncelikle İstanbul Valiliği'nde Sayın Vali Hüseyin Avni Mutlu başkanlığındaki ilgili Vali Yardımcısı Sayın Hayrullah Sun ve il müdürlerinin bulunduğu heyet ile bir toplantı gerçekleştirerek il genelinde engellilerle ilgili yapılan çalışmalar ve karşılaşılan sorunlara dair bilgi almıştır. Ardından Tuzla Ord. Prof. Dr. Cahit Arf İlkokulu, Pendik Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi, İstanbul Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi ile Sağlık Bakanlığı İstanbul Eğitim Araştırma Hastanesinde yerinde incelemelerde bulunulmuş, son olarak da İstanbul Büyükşehir Belediyesi ziyaret edilerek tespit ve gözlemler paylaşılmıştır.

A) İstanbul İli Genelindeki Çalışmalar Hakkında Alt Komisyona Sunulan Bilgiler

İstanbul Valisi Sayın Hüseyin Avni Mutlu toplantıda aşağıdaki hususları dile getirmiştir:

• Engellilik, toplumun da artık yavaş yavaş hatırladığı ve özen göstermeye başladığı bir konudur. 39 ilçesi ile ülke nüfusunun beşte birinin yaşadığı şehir olan İstanbul'da da bu konuda yapılan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır.

• Bakım hizmetlerinin bir parçası olan engelli aylığının başvuran her engelliye verilmesi gerekmektedir.

• Engellilerin en fazla eğitime ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütçesinden belli bir kısım ayrılarak engelli eğitimi için zorunlu tutulmalıdır.

• Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri talebe karşılık gelmemektedir. Özellikle çocuğunu tam gün eğitime vermek isteyen ailelerin isteklerini karşılayacak şekilde bu merkezlerin sayısının artması gerekmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Fiziksel şartlara odaklanılmaktadır ancak hizmeti veren kadroların da nitelikli olması gerekmektedir. Özellikle eğitimde gerekli mekanlar, erişilebilir binalar ya da özel eğitim sınıfları mevcuttur fakat eğitimci sıkıntısı yaşanmaktadır. Özel eğitim veren öğretmenlerin büyük kısmı emekli öğretmenlerden oluşmaktadır. Her ne kadar mevcut öğretmenlerimiz büyük bir özveriyle çalışıyor olsalar da konunun uzmanı olan üniversite mezunu öğretmene ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda, özlük haklarının iyileştirilmesi ile birlikte personel standardının yükseltilmesi gerekmektedir.

• Fiziksel ihtiyaçların karşılanma oranı ile insan ihtiyacının karşılanma oranının kıyaslandığı 2 boyutlu bir analiz yapmak meseleyi daha doğru anlamamıza yardımcı olabilir.

• Meslek edindirme kursları bakımından sivil toplumun da hizmeti bulunmaktadır. ISO belgeleri olarak eğitim veren bu kuruluşların başında Darüşşafaka gelmektedir. Standardı yükseltilerek ve sayıları artırılarak sivil toplumun bu alanda çalışması teşvik edilmelidir.

• Belediyeler her yıl bütçelerinden belli bir miktarı engellilik konusuna ayırmalıdır. Bu bütçeyi ayırmayan ve uygulamayan belediye hakkında bir müeyyide uygulanmalıdır. Bu miktar o yıl kullanılmadığı takdirde ertesi yıl yine o kalemden kalmalı, diğer alanlara aktarılmamalıdır. Üst üste iki yıl kullanılmadığı takdirde ise söz konusu miktar mülki amirin bütçesine aktarılmalıdır.

• Ülkemizde sivil toplum oranı dünya geneline nispeten düşük kalmaktadır. Engellilik konusunda özellikle sporla ilgilenen STK'lar teşvik edilmeli, antrenmanları ücretsiz yapmaları sağlanmalıdır.

• Eğitim gören tüm engellilere eğitimleri boyunca artan miktarda burs desteği sağlanmalıdır.

• İl Özel İdarelerinden hizmet alımı yoluyla nitelikli meslek elemanı (sosyolog, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, öğretmen gibi uzman personel) çalıştırılmakta ve bu oran engelli bireylere hizmet veren kadroların %20-25'ini oluşturmaktadır. Genel Müdürlük hizmet alımı çerçevesinde ise nitelikli personel alımı yapılamamaktadır.

• 6360 sayılı ve 12/11/2012 tarihli Kanun ile İl Özel İdarelerinin büyükşehirlerde tüzel kişiliklerinin sonlandırılması ve bu uygulamanın ilk mahalli idareler seçiminde yürürlüğe konulacağı düzenlenmiştir. Böylece illerde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü'nün İl Özel İdaresi bütçesi imkanları ile karşılanan yatırım, personel, araç ve bina kiralama işlerinde 2014 yılı itibarıyla herhangi bir bütçe ayrılması mümkün olmayacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Bu nedenle verilen hizmetlerin aksamaması ve özellikle korunma ve bakım altında bulunan engelli, kadın, çocuk ve yaşlıların olumsuz etkilenmemeleri için gerekli ödeneğin temin edilmesi ve 2014 yılı planlamalarının alternatif bir yöntemle yapılması gerekmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü Sayın Önal İnaltekin aşağıdaki hususlara değinmiştir:

• Valilik Talimatı ile, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından, 5378 sayılı Kanun'un yayınlandığı 07/07/2005 tarihinden itibaren erişilebilirlik çalışmaları hakkında hazırlayacakları raporları 6 aylık dönemler içerisinde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan sekreteryaya göndermeleri istenmiştir. Tüm ilçelerin belediye ve kaymakamlıklarına bağlı birimler tarafından raporlama yapılmıştır.

• İstanbul Valiliği Özel Kalem Müdürlüğü'nün 08.08.2011 tarih ve 182 sayılı yazısı ile, öngörülen sürenin azalması ve konunun daha da önem kazanması nedeniyle raporlama süresi 3 aylık döneme indirilmiştir. Buna göre hazırlanan 6 adet rapor İstanbul Valiliği Özel Kalem Müdürlüğü, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü ile Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne sunulmuştur.

• Söz konusu hususlarla ilgili mevcut tablonun değerlendirilmesi amacıyla 09/05/2013 tarihinde Vali Yardımcısı Sayın İbrahim Hayrullah Sun başkanlığında, ilçe belediye başkanlıkları, il müdürlükleri ve bölge müdürlüklerinden yaklaşık 90 temsilcinin katılımı ile toplantı yapılmıştır.

• Yapılan toplantı sonrasında Kanun'da emredilen süreci doğru yönetmek amacıyla kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerin kendi hizmet binaları ve hizmetleriyle ilgili iç denetimi yapabilmeleri için 3 kişilik bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir.

• Yine, uygulamaların Türk Standartları Enstitüsü'nce kabul edilen standartlara uygun yapılabilmesi ve konuyla ilgili denetleme ve takibin yapılması için kaymakamlıklar bünyesinde 7 kişilik bir komisyon kurulmasına karar verilmiştir.

• Konuyla ilgili cezai işlem uygulanması ya da tekrar süre verilmesi konusunda bir belirsizlik vardır. Belediyelerin süre talebi olabilir ancak fiziksel erişilebilirlik dışındaki sorunların da öne çıkması sağlanabilir. Örneğin bilgiye erişim de oldukça önemli bir alt başlıktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• İl genelinde evde bakım ücreti için yapılmış 80.902 başvuru bulunmaktadır. Bu başvurulardan 44.687'sine ödeme yapılmaktadır.

• 10 yıllık uygulama içerisinde 131.269 kişiye engelli kimlik kartı verilmiştir. Kimlik kartı kişinin başvurusu ile verilmekte olup zorunlu bir uygulama değildir.

• Sosyal yardımlarda en sıkıntılı alan, yılda bir yapılan denetimler sonucu verilen iade kararlarıdır. Yardım alanlar, taahhünamelerine göre maddi gelir ve engelli yüzdelerinde bir değişiklik olduğunda bunu kuruma bildirmek zorundadırlar. Bu konuda bilerek haber vermeyenlerin suiistimalleri olduğu kadar habersizliği dolayısıyla mağdur olanlar da mevcuttur. Yargı kararları doğrultusunda münferit uygulamalar olmakla birlikte genelde ödenen miktarın geri istenmesi söz konusudur.

• Evde bakım ücretinden yararlananların %49,31'i kadın, %50,69'u erkektir. Bu kişilerin %45'i zihinsel, %19'u ortopedik, %11'i ruhsal veya duygusal, %5'i görme, %2'si işitme, %1'i dil ve konuşma engelli olup %17'si süreğen hastalık sahibidir. En fazla hizmet alan grup 60 yaş üzeri olup oranı artmaktadır.

• İl genelinde 2'si erkek diğerleri karma olmak üzere 9 adet bakım ve rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Özel bakım merkezlerinin sayısı 8'dir.

• Bakım ve rehabilitasyon merkezleri için Mavi Bayrak uygulaması gibi teşvik edici bir uygulama ya da çeşitli vergilerden indirim gibi maddi açıdan destekleme teşvikleri sağlanabilir.

Milli Eğitim İl Müdür Yardımcısı Sayın Ahmet Koçibar tarafından aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

• İl genelinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı özel ve devlet kurumlarında toplam 80 binin üzerinde engelli öğrenciye hizmet verilmektedir.

• Ağır ve orta düzeyde özürülüler bağımsız sınıflarda eğitim görmekte, hafif özürülüler ise özel eğitim ya da kaynaştırma eğitimi almaktadır.

• Özel eğitim ilkokulu, ortaokulu ve özel eğitim mesleki eğitim merkezlerinde eğitim gören öğrenci sayısı 1979'dur. 3041 öğrenci ise görme engelliler ilkokulu/ortaokulu, işitme

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

engelliler ilkokulu/ortaokulu, özel eğitim meslek lisesi ve bilim ve sanat merkezlerinde eğitim görmektedir.

- Okulların özel eğitim sınıflarında, bağımlı otistik çocuklar eğitim merkezlerinde (OÇEM) ve kaynaştırma sınıflarında eğitim gören toplam 36.475 engelli öğrenci bulunmaktadır.

- Özel Eğitim Uygulama Merkezi ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezlerinde toplam 2.582 öğrenci bulunmakta 3 bin engelli ise sırada beklemektedir.

- Resmi tüm okullarda ve kurumlarda engelli bireylerin erişimleri ile ilgili olarak mevcut durum ve ihtiyaçlar tespit edilmiş, konunun takibi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde 3 kişiden oluşan "Erişebilirlik Komisyonu" oluşturulmuştur.

- Ayrıca ilçelerimizin ihtiyaç durum analizleri resmi yazı ile kaymakamlıklara gönderilmiş, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, hayırseverler vb. aracılığı ile eksikliklerin giderilmesi istenerek, konunun takibi için İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerinde de 3'er kişilik komisyonların kurulması ve Haziran ayının ilk haftasında son durumun raporlanması talep edilmiştir.

- Erişilebilirlikle ilgili en sıkıntılı alan eski binaların dönüştürülmesi meselesidir. Yenilerin tamamı ise uygun projelendirilmektedir.

- Veliler çocuklarının daha çok eğitim almaları için haksız rekabetlere uyarak sıkça kurum değiştirmektedirler. Bu da büyük sıkıntılara neden olmaktadır. Destek eğitimi saatlerinin artırılmasının kurum değişiminin önüne geçeceğine inanılmaktadır.

- Okullarda ciddi anlamda öğretmen ve yardımcı personel açığı bulunmakta, öğretmen açıkları, ücretli öğretmen marifetiyle giderilmektedir. Diğer taraftan engelli öğrenciler ve ailelerin yoğun problemleriyle kısıtlı imkanlarla baş etmeye çalışmak eğitimcileri yıpratmaktadır.

- Özel Eğitim alanında çalışan öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirilmesi ile mesleğin cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca üniversitelerin ilgili bölümlerinin kontenjanı artırılmalı, branş öğretmenlerinin üniversite eğitimlerinde özel eğitim alanıyla ilgili ders almaları da sağlanmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Engelli bireylerin sahip olduğu sosyal ve mali haklar özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlere de sağlanmalıdır. Eğiticiler ayrıca yaratıcı drama, sosyal faaliyetler ve paylaşım toplantılarıyla desteklenmelidir.

• Özel eğitim okullarında öz bakım becerilerinin verilmesinde öğretmen dışında herhangi bir personel bulunmamaktadır. Bu sebeple velilerden gün boyunca yardım alınmaktadır. “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği”nin 66. maddesinde¹ ifade edilen ‘usta öğretici’ normunun kurumlara verilmesi ve buralara usta öğretici atamasının yapılması gerekmektedir.

• Haftalık çalışma süresi (30 saat) aynı olmasına rağmen, özel eğitimde çalışan sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmen ve branş öğretmeni ek ders saatleri farklıdır. Bu saatlerin eşitlenmesi ile ücret farkının ortadan kalkması beklenmektedir.

• Uzun zamandır özel eğitim okullarında görev yapan öğretmenler için yeterli hizmet içi eğitim seminerleri verilmemektedir. Bazen verilen uzaktan eğitim veya mahalli seminer çalışmaları da içerik ve katılımcılıktan genelde uzak olmakta ve bu kurslar katılımcılar açısından sıkıntıyla karşılanmaktadır. Öğretmenler, günün değişen şartlarına göre kendilerini yenileyememekte ve son bilimsel gelişmeleri takip edememektedir.

• Özel eğitim alanında hizmet içi eğitim seminerleri ihtiyaca uygun olarak düzenlenmeli ve gerekirse bu kurslar da kendi içinde konulara ayrıştırılmalıdır. Bu konuda üniversitelerle iş birliğine gidilmelidir.

• Özel eğitim okullarında derse giren alan öğretmenleri ve yardımcı personel için de hizmet içi programları düzenlenmelidir.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürü Sayın Ahmet Ayyıldız tarafından Alt Komisyona sunulan bilgiler aşağıdaki gibidir:

• Mevcut ve yeni yapılan/projelendirilen kamu binaları için; 5378 sayılı Kanun, 12.07.2006 tarih ve 2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 3194 sayılı İmar Kanunu, İstanbul

¹ “**MADDE 66** – (1) Usta öğreticiler, özel eğitim okul ve kurumlarında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde öğretmenlerle birlikte ve öğretmenlik sorumluluğu içinde görev yapar. Ayrıca, ilgili mevzuat çerçevesinde okul ve kurum yönetiminin verilen diğer görevleri de yerine getirir.”

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İmar Yönetmeliği ve TS 9111 Özürlüler ve Hareket Kısıtlığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere Standardı ve ilgili standartlar dikkate alınarak projelendirme / yapım / denetim çalışmaları yapılmaktadır.

• Konunun hayata geçirilmesinde en önemli rolü mahalli idareler üstlenmektedir. Zira sorumluluk kendilerine aittir. Yasal sürenin uzaması ya da müeyyide eksikliğinin, süreci uzatarak hizmetleri aksatacağı değerlendirilmektedir.

İl Sağlık Müdürü Yardımcısı Sayın Şeref Kara tarafından aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir:

• Engellilerle ilgili erişilebilirlik çalışmaları il genelinde tüm hastanelerde devam etmektedir. Tüm kurumlarda olduğu gibi eski binalarda yenileme sıkıntıları mevcuttur.

• Gönüllü sağlık personeli işaret dili eğitimlerine katılmaktadır. Engellilere refakat edecek personel de eğitim almaktadır.

• Danıştay 10. Dairesi, vermiş olduğu Yürütmeyi Durdurma Kararı ile muayenehanelerin özel sağlık kuruluşu olarak değerlendirilemeyeceğine, hekimin hastaya ulaşmasının esas olduğuna dolayısıyla bu merkezlerin erişilebilirlik hususunda zorunluluğu bulunmadığına hükmetmiştir.

• İl genelinde bulunan toplam 62 hastanenin erişilebilirlik oranı bilinmemekle birlikte 17 hastane sıfırdan projelendirilmiş olup tamamen erişilebilir bir şekilde planlanan yapımları devam etmektedir.

• Engelli raporları için yüzdeler standartları olmasına rağmen hekimler cetvelleri farklı değerlendirmektedir. Bu farklı değerlendirmeler sonucu ortaya çıkan farklı raporlar dolayısıyla hastalardan yoğun olarak şikayet alınmaktadır. İki hastane raporunda farklılık olduğunda kişi, hakem hastane olarak üçüncü bir hastaneye gönderilmektedir.

• İl genelinde engelliler için rapor veren toplam 5 hastane bulunmaktadır.

Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdür Yardımcısı Sayın Tamer Özgüven üyelerimize, özellikle görme engellilerin müsabakaları takip edebilmeleri için yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İl Dernekler Müdürü Sayın Eyüp Ergür Alt Komisyona, kaydın basitleştirilmesi ve dernek kuracak kişi sayısının üçe indirilmesi ile birlikte İl genelinde engelli dernekleri sayısının 3,5 kat arttığını bildirmiştir.

B) YERİNDE İNCELEMELER

1. Tuzla Ord. Prof. Dr.Cahit Arf İlkokulu/Ortaokulu Ziyareti

İncelemede Tuzla Kaymakamı Sayın Mümin Heybet, İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Sayın Ahmet Koçibar, Okul Müdürü Sayın Hasan Ateş ve özel eğitim sınıfı öğretmenleri de hazır bulunmuştur.

Alt Komisyona, Tuzla ilçesinde engellilere yönelik yapılan çalışmalar, yürütülen projeler ve eğitim hizmetleri hakkında aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

1.1. İlçede Yapılan Çalışmalar Hakkında Sunulan Bilgiler

•“Erişilebilir Tuzla Projesi”, İstanbul Kalkınma Ajansı’nın Sosyal İçerme ve Toplumsal Bütünleşme Mali Destek Programı kapsamında gerçekleştirilmiştir.

•Proje, Tuzla Kaymakamlığı ve Tuzla Belediyesi işbirliğinde 18 ay boyunca yürütülmüştür. Projede İstanbul Büyükşehir Belediyesi Engelliler Müdürlüğü (İSEM) iştirakçi olarak yer almıştır.

•Projenin amaçları; dezavantajlı konumda olan sosyal dışlanmaya maruz kalan engellilerin ekonomik ve sosyal hayata katılımını ve toplumla bütünleşmesini sağlayarak sosyal kalkınmaya katkıda bulunmak ile kamu hizmeti erişimine engel teşkil eden alt yapı çalışmalarını düzenlemektir.

•Proje kapsamında, 26 eğitim kurumu, 8 sağlık kurumu “erişilebilir” hale getirilmiştir. Proje tanıtım filmi çekilerek ilgili yerlerde gösterimi yapılmıştır. Tanıtım ve yaygınlaştırma faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Proje Kapanış Toplantısı 2 Mart 2013 tarihinde gerçekleştirilmiştir.

•Projeden vatandaşları bilgilendirmek ve daha geniş kitlelere ulaşabilmek için engelli aileler tek tek telefonla çağırılmıştır. Katılımları sağlanarak iletişim bilgileri alınmıştır.

•Broşürler, barkovizyonlar, bilbordlar ve belediyeye ait araçlardaki reklamlar yoluyla projenin duyurulmasına çalışılmıştır.

•İstanbul için bir ilk olan bu proje sadece erişilebilirlik konusunda değil ama sağlıklı bireyler için de farkındalığı artırma amacına hizmet etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Tuzla ilçesi genelinde 44 eğitim kurumu bulunmakta olup tamamına yakını (özellikle yeni olanları) erişilebilir durumdadır.

• Bununla birlikte empati konusunda eksiklikler bulunduğu söylenebilir. Erişilebilir durumda olmayan ve tarihi bir bina olduğundan asansörün de yapılamadığı bir okulda, annesinin sırtında ikinci kata çıkarılan engelli bir çocuk için dersliğin, alt katta bulunan başka bir dersliğe taşınması fikri gündeme geldiğinde diğer velilerden itiraz gelmiştir. Veliler, para harcayarak bir anlamda yatırım yaptıkları dersliği terk etmek istememişlerdir.

• Bu proje kapsamında okul ve sağlık kurumları erişilebilir hale getirilmesine rağmen, kişinin evinden çıkıp bu binalara ulaşımında özellikle belediyelerin yetkisinde olan alanlarda sorunlar hala mevcut olduğundan, henüz yüzde yüz bir erişimden söz etmek doğru değildir.

• İlçenin bazı mahallelerinde hiç okulla buluşamamış öğrenciler vardır. Buna karşılık, kaynaştırma sınıfındaki sağlıklı öğrencilerin engelli çocuklarla iletişim kurmaları konusunda kaygıları bulunmakta, karşılıklı temas az olmakta, bu durumun aşılması için öğretmenler tarafından her şey yapılmakta ve yavaş yavaş bu tutumun kırılması beklenmektedir.

• Yine, ilçede iletişim sorunları yaşayan ve kamu hizmetlerine ulaşamayan işitme engelli vatandaşlara ve kamu hizmet birimlerinin başvuru masalarında görev yapan personele işaret dili kursu verilmektedir.

1.2. Okul Öncesi Özel Eğitim Sınıfı İncelemesi

İnceleme, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na Gülsüm Tok'un yapmış olduğu 28/2/2013 tarihli ve 4300 sayılı başvuru üzerine yapılmıştır. Başvuru ile Komisyon Başkanlığı İstanbul Valiliği'nden konuyla ilgili değerlendirme talep etmiş olmasına karşın İstanbul ilindeki incelemeler sırasında şikayet konusu sınıf Alt Komisyon tarafından bizzat görülmek istenmiş ve başvurucu dinlenmiştir.

Başvurucunun 26/1/2009 doğumlu torunu İrem Tok atipik otizm tanısı almıştır. Bu tanı konmuş çocukların tek tedavisi erken eğitim ve psikolojik destektir. Başvurucu, torununun okul öncesi eğitim hakkının kısıtlandığını ve uygun eğitim alamadığı için gelişim gösteremediğini iddia etmektedir.

Başvurucunun çeşitli kurumlara iletmiş olduğu dilekçeleri üzerine Ord. Prof. Dr. Cahit Arf İlkokulu bünyesinde bir okul öncesi özel eğitim sınıfı açılmıştır. Ancak başvurucu, sınıfta kullanılan materyallerin çocukların ihtiyaçlarına karşılık gelmediğini ve görevli öğretmenin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

(emekli ana sınıfı öğretmeni) eğitimin gerektirdiği donanıma sahip olmadığı beyanında bulunmaktadır.

Alt Komisyon tarafından yapılan incelemede öncelikle okul öncesi özel eğitim sınıfı ziyaret edilmiştir. Ardından öğrenci velisi Gülsüm Tok ve Öğretmen Zübeyde Nalıncıoğlu dinlenmiştir. Gülsüm Tok şikayetini yinelemiştir.

Öğretmen Zübeyde Nalıncıoğlu anaokulu öğretmenliğinden emekli olduğunu, ücretli olarak bu okulda çalıştığını, otizmle ilgili katıldığı eğitim programlarından sertifikalarının bulunduğunu, okul öncesi bölümde 2 öğrenci bulunduğunu, okulda hafta içi her gün saat 9:00-14:00 arası eğitim verildiğini, çocuklara günde 1,5-2 saat ana sınıfında kaynaştırma eğitimi verildiğini belirtmiştir. Sorulan sorular üzerine öğretmen ilk geldiğinde İrem Tok'un kimsenin yüzüne bakmadığını, tek kelimelik cevaplarla yetindiğini, eğitimle birlikte iletişiminin kuvvetlendiğini, öğretmeniyle de daha iyi ilişki kurduğunu, özellikle kaynaştırma eğitiminden son derece mutlu olduğunu ifade etmiştir.

İstanbul İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Sayın Ahmet Koçibar tarafından; okul öncesi eğitim ile ilgili olarak öğrencilere beceri kazandırma eğitimlerine ağırlık verildiği, okuma ve yazma ile ilgili faaliyetlere yer verilmediği, dolayısıyla öğretmenin çocuğun sınıf seviyesine göre yeterli deneyim ve tecrübeye sahip olduğunun gözlemlendiği ifade edilmiştir.

Alt Komisyonun Gözlem, Tespit ve Önerileri:

Okulun duvarlarında yer yer bakımsızlık ve çocuklara tehlike arz edecek şekilde elektrik kablolarının açıkta olduğu gözlenmiştir. Okul bünyesinde bulunan OÇEM ve özel eğitim sınıfları da ziyaret edilmiş ve öğretmenlerle yapılan görüşmede eğitim materyallerinin burada da eksik olduğuna dair bilgi edinilmiştir.

Özel eğitim hususunda özellikle nitelikli personel eksikliği Bakanlığın ve Komisyonun bilgisi dahilindedir. Söz konusu başvuruda da anılan eksiklik bizzat müşahede edilmiştir. Bu açığı gidermek için başta öğretmenlerin özlük haklarının iyileştirilmesi ile üniversitelerin ilgili bölümlerinin sayılarını ve kontenjanlarını artırma hususları başta olmak üzere kapsamlı eğitim politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Ek olarak, fiziksel şartlardaki eksikliklerin uzmanlarca tespit edilerek bütünüyle karşılanması gerekmektedir. Zira bu tür eksikliklerin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

giderilmesi, iyileşmesi sadece uygun eğitime bağlı olan bu çocuklar için milli eğitim uygulamalarının bir gereğidir.

Ek olarak, ailelerin de üzerine düşen rolü yerine getirmeleri, öğretmenlerle işbirliği içinde olmaları, anne babanın çocuğun üzerinden sevgi ve ilgisini eksik etmemesi, gerektiği takdirde annelere daha fazla eğitim verilmesi de önemlidir.

2. Pendik Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi

2.1. Kuruluş Hakkında Sunulan Bilgiler

Kuruluş Müdür Vekili Sayın Hasan Salim tarafından aşağıdaki bilgiler sunulmuştur:

• Kuruluş, Zeytinburnu Zihinsel Engelliler Rehabilitasyon Merkezi Müdürlüğü'nün faaliyetlerine son verilmesiyle ve bu merkezde kalan çocuklardan 48 çocuğun nakliyle birlikte 15/12/2009 tarihinde fiilen hizmete başlanmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile Pendik Belediye Başkanlığı arasında imzalanan Protokol neticesinde hizmete giren Kuruluşun eksik kalan inşaat işleri TOKİ tarafından sürdürülmektedir.

• 60 kişi kapasiteli Engelsiz Yaşam Merkezi ve 6 kişi kapasiteli Umut Evinden oluşan Kuruluşta 13 yaş ve üzeri korunmaya, bakıma ve rehabilitasyona ihtiyacı olan toplam kayıtlı 71 kişiden, 26 kız, 43 erkek toplam 69 engelliye yatılı hizmet verilmektedir. Kayıtlı 1 kişi sosyal-ekonomik destekle (ayni nakdi yardımla) ailesi yanında bulunmakta, 1 kişi de korunma kararının kaldırılmasını talep eden annesinin yanında işlemleri tamamlanmak üzere izinli olarak kalmaktadır.

• Bireyler mümkün olduğunca özür durumuna göre sınıflandırılarak aynı odalarda kalmaları sağlanmaktadır.

• Kuruluş, bakım hizmeti alan engelli bireylerin günlük normal yaşamsal faaliyetlerini sürdürdüğü, yatakhanelerin ve ortak kullanım alanlarının olduğu 5 yaşam ünitesiyle 1 idari ve sosyal amaçlı binadan oluşmaktadır. Her bir yaşam ünitesinin önünde en az 100'er m² bahçe ve salıncak, kaydırak gibi bahçe oyun grubu malzemeleri bulunmaktadır.

• Kuruluşun hizmetinde kullanılmakta olan 2 adet minibüs mevcuttur. Araçlar öncelikle çocukların sağlık hizmetlerinin görülmesi sırasında hastanelere gidiş gelişlerinde kullanılmaktadır. Ayrıca, okul servis hizmetlerinde, sosyal incelemeler ve diğer kamu hizmetlerinde, sosyal ve kültürel etkinliklere katılımlarının sağlanmasında kullanılmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Kuruluşta 88 kişi çalışmaktadır. 17 kişi devlet memuru statüsündedir. 8 kişi İl Özel İdaresi hizmet alımı personeli, 58 kişi Genel Müdürlük özel hizmet alımı personeli ve 1 kişi İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı personelidir.

• Kuruluşta kalanların 4'ü sınır zeka, 22'si hafif zeka geriliği, 14'ü orta zeka geriliği, 23'ü ağır zeka geriliği ve 6'sı ruhsal engelli (şizofreni) tanısına sahiptir.

• Kuruluşta, 13-18 yaş arası 34, 19-30 yaş arası 22 ve 30 yaş üzeri 13 kişi bulunmaktadır.

• Pendik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden görevli bir el sanatları öğretmeni nezaretinde kuruluşta bulunan engelliler boncuk- takı işleri yapmaktadır. Ayrıca, halk eğitimi öğretmeni nezaretinde ritm ve folklor çalışması yürütülmektedir.

• Hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli olan bireyler ile 2010 yılı Eylül ayından bu yana, zaman zaman Kafkale Spor Kompleksinde basketbol çalışmaları sürdürülmektedir. İlgisi ve yeteneği olan çocuklar ile masa tenisi çalışmaları sürdürülmektedir.

• Özel gün ve haftalara yönelik sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmektedir. Vizyondaki filmler, sergilenen tiyatro gösterileri takip edilmekte, hafif ve orta düzeyde zihinsel engelli çocuklar zihinsel durumlarına uygun sinema ve tiyatro gösterilerine götürülmektedir.

• 2011 ve 2012 yaz döneminde, Kuruluş imkanlarının yanında gönüllü katkı ve katılımlarla Muğla ili Ula ilçesi Akyaka Beldesinde birer haftalık yaz kampı düzenlenmiştir.

• Her ayın sonunda ay içinde doğan çocukların doğum günleri kuruluş içinde ya da kuruluş dışında yapılan organizasyon ile kutlanmaktadır.

2.2. Alt Komisyonun Gözlem ve Tespitleri

Ziyaret edilen birimlerde bulunan engellilerle sohbet edilmiş ve aynı zamanda farklı işyerlerinde istihdam edilen engellilerin de olduğu öğrenilmiştir. Sosyal aktivitelere katılımın ve yarışmalarda alınan derecelerin çocukları son derece mutlu ettiği gözlenmiştir.

Kuruluşun fiziksel imkanlarının (odalar, döşemeler, yaşam alanları, bahçe) ve yemeklerinin standartların üzerinde olduğu söylenebilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

3. İstanbul Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi

Kuruluşun tarihçesi 18.02.2008 tarihinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü ile Türkiye Otistiklere Destek ve Eğitim Vakfı (TODEV) arasında imzalanan “Otistik Bireylere Yönelik Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Hizmeti Sunacak Merkezin Açılması ve İşletmesine İlişkin Protokolü” ile başlamaktadır.

Eğitim Müfredatı Uygulama ve Geliştirmeye Yönelik imzalanan Protokol ile de TODEV Kuruluşu hizmet vermekte, maddi manevi desteğini sürdürmektedir.

Vakıf Başkanı Prof. Dr. Mustafa Usta, Kuruluş Müdür Vekili Ahmet Aktürk ve Müdür Yardımcısı Tolga Keleş Alt Komisyona Kuruluş hakkında bilgi vermiş, aynı zamanda otizmlili bireylerin ve ailelerin yaşadıkları sıkıntılara dair bilgileri Alt Komisyona iletmiştir.

3.1. Kuruluş Hakkında Verilen Bilgiler

- Merkez 18 yaş ve üzeri otizmlili kadın ve erkek bireylere yatılı ve gündüzlü bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermek üzere Türkiye’de açılan ilk ve tek kuruluştur. Acil durumlarda çocuklar da kurum bakımına alınmaktadır.

- Nisan 2011’de gündüzlü bölüm, Ekim 2011’de yatılı bölüm faaliyete başlamıştır.

- Yatılı bölümde halen 4 kız ve 15 erkek olmak üzere 19 yetişkin otizmlili birey bakım hizmeti almaktadır. Gündüzlü bölümde ise, yatılı bireylerle beraber 12 yetişkin otizmlili bireye hizmet sunulmaktadır.

- Merkez, biri idari hizmetlerin ve gündüzlü rehabilitasyon hizmetlerinin verildiği diğer ikisinde ise bakım hizmetlerinin verildiği yatakhaneler olmak üzere birbirine bitişik 3 bloktan oluşmaktadır.

- Gündüzlü bölümde rehabilitasyon amaçlı olarak, fiziksel egzersiz programları, gelişimsel destek programları, eğitsel destek programları, bağımsız hareket programları, iş becerisi kazandırma programları, sportif programlar, sosyal etkinlik programları ve bağımsız yaşama geçiş programlarının uygulanması planlanmıştır.

- Ancak mevcut meslek elemanlarının sınırlı sayıda olması nedeniyle bu programların uygulanması konusunda aksaklıklar yaşanmakta, gündüzlü hizmet talebinde bulunan özürllü birey ve aileleri hizmet alabilmek için sırada beklemek zorunda kalmakta ve bu durum

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkezin mevcut fiziki kapasitesinin ve olanaklarının verimli ve etkin kullanılabilmesini engellemekte ve atıl kalmasına neden olmaktadır.

- Asgari olarak 4 sağlık memuru/hemşire, 6 öğretmen, 8 güvenlik elemanı ve 1 psikoloğa ihtiyaç duyulmaktadır.

- Kuruluştaki gruplar 12 kişilik olarak tasarlanmıştır. Oysa, otizmin doğası gereği 12 otizimli yetişkin bireyin bir arada yatılı olarak kalmasının müessir olaylara ve muhtemel sorunlara sebebiyet verebileceği nedeniyle her bir grupta kalabilecek özürli birey sayılarının 6-8 kişilik olmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

- Hizmet verilen 18 ve üzeri yaş otizimli bireyler zorunlu öğrenim çağı dışında kaldıkları ve genel eğitim programlarından yararlanamayacak durumda oldukları için, örgün eğitim kurumlarına gidememektedir. Sadece bu merkezde topluma uyum sağlamak ve iş ve mesleğe yönelik beceriler kazanmak amacıyla açılan rehabilitasyon programlarından yararlanma imkanları olmaktadır.

- Ek olarak, otizmin bilinen tek çaresi yoğunlaştırılmış bireysel eğitimidir. Ancak bu alanda uzman eğitmen bulmak çok güçtür. Mevcut durumda bu ihtiyaca üniversitelerin Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü ve Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmenliği Bölümü cevap vermektedir. Ancak bölüm mezunları otizimli bireylerle ancak mezun olduklarında karşılaşmakta ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel okul ve kurumları tercih etmektedirler.

- Öğretmenlerin ASPB bünyesinde görev almayı tercih etmemesinin nedenleri arasında; ASPB'nin Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) gibi müstakil bir sınav açmaması olabileceği gibi, bağlı kuruluşlarda çalışma şartlarının daha ağır olması ve ücretlerinin daha düşük olması da sayılabilir.

- Bu ihtiyacın giderilmesi için acil olarak farklı kurum ve kuruluşlarla işbirliği yoluna gidilerek, özel eğitim öğretmeniyle beraber müzik, beden eğitimi gibi branş öğretmeni ihtiyacına cevap aranması önem arz etmektedir.

- Örneğin üniversitelerin özel eğitim bölümleriyle yapılabilecek işbirliği protokolleri yanında özellikle Milli Eğitim Bakanlığı ile yapılacak işbirliği sorunun aşılmasına katkı sağlayabilir.

- Ayrıca taraflar arasında yapılabilecek muhtemel bir işbirliği ile; yetişkin otizmlilere yönelik atölye, mesleki eğitim, yatılı bakım, sosyal rehabilitasyon ve aile danışma ve

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yönlendirme hizmeti ASPB'ye bağlı Kuruluşlar tarafından, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleriyle beraber, özel eğitimci ve branş öğretmenleri ihtiyacı MEB tarafından, sosyal rehabilitasyon, aile danışma ve yönlendirme hizmetleri ise Vakıf tarafından karşılanarak yürütülebilir.

- Yine, otizmli çocuklar için bir Araştırma Enstitüsü açılması durumunda burada hem eğitim verilmeli hem de çözüm yolları geliştirilmelidir. Buradan mezun olanlar otizmli bireylere hizmet edecek misafirhanelerde ya da kreşlerde eğitimci ve yönetici olmalıdırlar. Tüm özür gruplarına ayrı ayrı sağlanacak bu uygulamalar yaygınlaştırılabilir.

- Müteahhit firmanın yaptığı birçok bakımdan sonra halen yatılı kısımlar zeminden ve duvarlardan, cam kenarlarından su almaktadır. Binanın dış cephe etekleri ile zeminin birleştiği yerlerde çökmelere bağlı açıklıklar meydana gelmiştir. Bu durum halen düzeltilmemiştir ve bu alanlar ayrıca estetik açıdan da kötü bir görüntü sergilemektedir.

- Mevcut durumda otizmli bireyler için Umut Evi uygulaması bulunmamaktadır. Ev sahipleri evlerini bu çocuklara kiralamak istemedikleri için uygun ev bulunması konusunda zorluklar bulunmaktadır.

- Otizm konusunda toplumun bilgi eksikliği bulunmaktadır. Ülkemizde toplam otizm tanılı yaklaşık 400 bin kişi bulunmakta ve günümüzde 88 çocuktan biri otizmli doğmaktadır. Oranların yükselmesinde çevre ve hava kirliliği, nüfus artışı, mevcut vakaların bilinirliğinin artması gibi etkenler yer almaktadır.

3.2.Otizmli Bireylerin ve Ailelerin Sorunları

- Otizmli çocuğu olan ailelerin yaşadığı en büyük sorun kendilerine ait özel hayatlarının olmamasıdır. Zira otizmli bir çocuğa sahip olan aileler hayat boyu yanlarından hiç ayıramayacakları ve hiç büyümeyen bir bebeğe sahiptirler. Tiyatroya gitmek, maç seyretmek, kitap okumak ve hatta hasta olmak bu aileler için bir lükstür.

- Bu sebeple otistik çocuk sahibi ailelerin iş hayatına katılmaları çok güçtür. Genellikle anne ya da babadan birisi çalışmamakta ve evde çocuğa bakmak zorunda kalmaktadır. Oysa, bu aileler normal ailelere göre daha çok maddi kaynağa ihtiyaç duyduğundan daha fazla çalışmaya ihtiyaçları vardır.

- Dolayısıyla otistik çocuk aileleri çocuklarını zaman zaman güvenle bırakabilecekleri bir dost eline ihtiyaç duymaktadır. Bu soruma en iyi çözüm belediyelerin engelli aileleri için misafirhane hizmeti sağlamasıdır. Burada çocukların, ailenin ihtiyaç duyduğu süre boyunca

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

eğitilmiş bakım elemanları tarafından bakılmaları aileye büyük bir rahatlık sağlayacaktır. Devlet kuruluşları bürokratik işlemler yönünden gecikmeli hizmet verdiği için ancak halkını en yakından tanıyan belediyeler tarafından ailenin ihtiyacı karşılanabilir.

- Otistik çocuk sahibi ailelerin bir diğer sorunu “benden sonra ne olacak?” sorusuna yanıt bulunamamasıdır. Bu sorunun cevabı yalnızca otizmli bireylere hizmet veren merkezlerinin sayısının artması ve işinin uzmanı meslek elemanları ile desteklenmesi ile verilmelidir.

- Bununla birlikte hala bu çocuklara ve ailelere karşı negatif tutum ve davranışlar vakidir. Örneğin bazı aileler başka çareleri olmadığı için çocuklarını iş yerlerine götürmek istemekte ancak patronlarından veya idarecilerinden gelen tepki ile bundan vazgeçmektedirler. En somut örnek TODEV Başkanı Mustafa USTA'nın İlahiyat Fakültesine otistik çocuğunu götürmesi nedeniyle Fakülteden dışlandığı, uzaklaştırma aldığı durumdur.

3.3. Alt Komisyonun Gözlem ve Tespitleri

Komisyon verilen bilgiler ışığında Kuruluş binasını gezmiştir. Fiziksel anlamda tarafımıza iletilen şikayetlerin dışında bir eksikliğe rastlanmamış olup aksine Kuruluşun düzenli ve bakımlı birimlerden oluştuğu görülmüştür.

Kuruluşta bakım altında olan otistiklerin çok ağır vakalar olması ve ziyaretimizden rahatsız olarak saldırgan tavırlara yönelmeleri dolayısıyla çocukların buldukları birimlerdeki incelemeler kısa tutulmuştur.

Yalnızca otizm üzerine uzmanlaşmış olan böyle bir kuruluşun olması son derece memnuniyet vericidir. Ancak sadece 48 kapasiteli olan bu Kuruluş elbette yeterli değildir. Bu kuruluşların sayısının artırılması gerekmektedir.

Otistik çocukların ve ailelerinin en önemli ihtiyaçları çocuklarını zaman zaman bırakabilecekleri merkezlerdir. Bu anlamda yerel yönetimlerin de inisiyatif olarak bu hizmeti sunmaları çok yerinde olacaktır.

Bu kuruluşların sayısı kadar verilen hizmetin niteliğinin de artırılması gerekmektedir. Otizmli bireylerin tek tedavi yöntemi uygun eğitim olduğundan gerek bu Kuruluşta gerekse ileride açılacak olan muhtemel gündüzlü ya da yatılı merkezlerde mutlaka uzman özel eğitimcilerin görev alması gerekmektedir. Aksi takdirde bu çocuklar için bakım hizmetinin

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ötesine geçilemeyeceği başka bir deyişle çocukların hayata katılımlarının sağlanamayacağı değerlendirilmektedir.

4. Sağlık Bakanlığı İstanbul Eğitim Araştırma Hastanesi

İncelemede Sağlık Bakanlığı İl Müdür Yardımcısı Sayın Şeref Kara, Hastane Başhekimi Doç. Dr. Mehmet Salih Gürel, Hastane Yöneticisi Doç. Dr. Özgür Yiğit ve diğer yetkililer hazır bulunmuşlardır. Alt Komisyonun yetkililerle yapmış olduğu görüşmede aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir:

• Özellikle eski binalarda geçmişin izleri devam etmektedir. İstanbul'un tarihi dokusu da bu durumu pekiştirmektedir. Ancak hedef zor da olsa tüm binaların erişilebilirliğinin sağlanmasıdır.

• Bakanlık mevzuatına göre yaşlı ve engellilerin hizmet alımı önceliği bulunmaktadır. Sağlık personeli de buna uygun olarak çalışmakta, hastanın doktora erişimi mümkün olmadığında doktor hastaya ulaşmaktadır. MR, tomografi gibi tetkiklerde de öncelik engelli ve yaşlı bireylere verilmektedir.

• İşitme engelliler için personel gönüllülük temelinde işaret dili eğitimi almaktadır.

• Hastanede günde ortalama 4500 kişi muayene edilmektedir.

• Ayda ortalama 1-2 hasta engellilik yüzdelerine itiraz etmektedir.

Alt Komisyonun Gözlem ve Tespitleri:

Alt Komisyon verilen bilgiler ışığında hastanede yapılan çalışmalarını incelemiş, engelli hastalar ve hasta yakınları ile sohbet etmiştir. Asansörler, rampalar, görme engelliler için düzenlenen kabartma yollar ve haritalar, otoparklar, merdivenler, bina içi zemini, tuvalet-lavabolarda yapılan düzenlemeler memnuniyet vericidir. Ancak rampalar, kaldırımlar, tuvalet-lavabolar ve banyolarda standardı karşılamayan düzenlemeler mevcuttur.

Esasında hastanelerde engelli bireylere yönelik en faydalı erişim hizmeti, girişten itibaren muayene ve tetkiklerin tamamlanmasına kadar geçen süre içinde bir refakat personelinin görevlendirilmesidir. Bu hastanede de böyle bir uygulamanın eksiksiz yerine getirilmesi gerekmektedir.

Genel olarak hastanenin erişilebilirlik konusunda emek verdiği ve bu konuda farkındalık sahibi bir yönetimden oluştuğu söylenebilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

5. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Ziyareti

Belediye Başkan Vekili Sayın Göksel Gümüşdağ Alt Komisyona engelliler konusunda Belediye çalışmaları ile ilgili olarak aşağıdaki özet bilgileri vermiştir:

• Geçmişte İstanbul Büyükşehir Belediyesi hizmet alanlarında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na nispeten daha ileride olmasına rağmen artık Bakanlık daha fazla alanda aktif rol almaktadır. Örneğin evde bakım hizmetlerinden Belediye yavaş yavaş çekilmektedir.

- Belediye Özürlü Bilgi Bankasında kayıtlı 115 bin engelli bulunmaktadır.
- Belediye binalarının tamamı engelli erişimine uygundur.
- Yönetici kadrosunda hiç engelli bulunmamaktadır.
- Tüm projelerde engelli erişilebilirlik standartlarına uyum sağlanmasına özen gösterilmektedir.
- Özel halk otobüsleri ve minibüslerin beşte biri engelli erişimine uygundur.
- Engellilere ihtiyaca göre araç tahsis hizmeti bulunmaktadır.

2. KAYSERİ İLİ İNCELEMELERİ

Alt Komisyon 6-7 Haziran 2013 tarihinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanı Sayın Ayhan Sefer Üstün'ün de katılımıyla Kayseri'de konuyla ilgili incelemelerde bulunmuştur. Öncelikle Kayseri Valiliği'nde Vali Sayın Orhan Düzgün başkanlığındaki insan haklarından sorumlu Vali Yardımcısı Sayın Haluk Tunçsu ve ilgili il müdürlerinin bulunduğu heyet ile bir toplantı gerçekleştirilerek il genelinde engellilerle ilgili yapılan çalışmalar ve karşılaşılan sorunlara dair bilgi alınmıştır. Ardından Nimet Bayraktar Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Kadir Has Şehir Stadyumu, 75. Yıl İstikbal Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi, Emel Tarman Görme Engelliler İlk ve Orta Okulu, Kayseri Eğitim ve Araştırma Hastanesi Emel-Mehmet Tarman Çocuk Hastalıkları Kliniği ve Özel İhtisas Özürlü Bakım Merkezi'nde incelemeler yapılmıştır. Kayseri Büyükşehir Belediyesi de ziyaret edilerek tespit ve gözlemler paylaşılmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

A) Kayseri İli Genelindeki Çalışmalar Hakkında Alt Komisyona Sunulan Bilgiler

Vali Yardımcısı Sayın Haluk Tunçsu tarafından aşağıdaki hususlara değinilmiştir:

• İnsan Hakları İl Kurulu 2011 yılında il genelindeki engelli erişilebilirliği ile ilgili bir komisyon kurmuştur. Komisyon, konuyla ilgili problemleri inceleyerek rapor haline getirmiştir. Mezkur rapor, 29 Kasım 2011 tarihinde İl Genel Meclisi ve Büyükşehir Belediye Meclisi'ne projelendirme ve bütçelendirmede dikkate alınmak üzere sevk edilmiştir.

• Büyükşehir Belediye Meclisi'nce konu görüşülmüş ve toplu ulaşımdaki erişilebilirlik kapsamında otobüslerin ve durakların düzenlenmesine yönelik ihale çalışması başlatılmıştır.

• İl Özel İdaresi de kamu kurumlarının projelerinin bütçelendirilmesi açısından bir çalışma yürütmektedir.

• İl genelinde engelli envanterinin çıkarılması için Sağlık Müdürlüğü'nün bir proje çalışması finansman beklemektedir.

• Yeni binalar için erişilebilir standartlar mevcut iken eski ve tescilli binalardaki asansör ve rampa gibi eklentilerin hayata geçirilmesi için de projelendirmeler tamamlanmıştır. Bu projelerin bu yıl bütçelendirilmesi ve 2014 yılında da hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

• İl genelinde engelli bir yönetici bulunmamaktadır.

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü Şerafettin AKYÜZ tarafından aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

• Merkezi idarenin engellilerle ilgili yaptıkları çalışmalar, talimatlar ve emirler Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı aracılığıyla diğer kamu kurum ve kuruluşlarına iletilmektedir.

• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının 12/12/2011 tarihli 2755 sayılı “Engelliler için ulaşılabilirliğin sağlanması” konulu yazısına istinaden, 20/12/2011 tarihli Valilik yazısı ile kaymakamlıklara, belediye başkanlıklarına, kamu kurum ve kuruluşlarına Kanun'un Geçici 2. ve 3. maddeleri hakkında bilgi verilmiş, yapılan çalışmalar hakkında cevabi yazılar istenmiştir.

• Müdürlüğümüz yazısı ile kurumların yapmış olduğu çalışmalar çizelge haline getirilip Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Müdürlüğü'ne 27/12/2011 tarihli ve 4023 sayılı yazı ile iletilmiştir.

• 23/1/2012 tarih ve 622 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı yazısı ile Bakanlığımız, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği işbirliğiyle

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

belediye başkanları, başkan yardımcıları ve teknik personele yönelik bölgesel paylaşım toplantılarından ilki 28/1/2012 tarihinde Kayseri’de, ikincisi 31/5/2012 tarihinde Malatya’da gerçekleştirilmiştir.

• 7/6/2012 tarih ve 1531 sayılı Valilik yazısı ile kurumlara, Kanun’da öngörülen sürenin 7/7/2012 tarihinde sona ereceği ve bu tarihten sonra engellilerin hizmet alırken doğabilecek kazalar sonucunda mahkemeye gitme ve tazminat davası açma haklarının olacağı hatırlatılmıştır.

• Bu itibarla 7/7/2012 tarihine kadar ilimizdeki tüm belediye başkanlıkları, İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği, tüm ilçe kaymakamlıkları ile kamu kurum ve kuruluşlarının ulaşılabilirlik alanında yaptığı çalışmaların Valilik makamına bildirilmesi istenmiştir.

• Kamu kurumlarından gelen bilgilere göre çok katlı kurumların asansör ve rampa yaptırdığı, sosyal tesisler, pazar yerleri ve yaya yolları, çevre yollarının ve kamuya açık tuvaletlerin düzenlendiği, bazı okullarda asansör ve rampaların yapıldığı, ulaşımda indirimli ücret uygulamasının başladığı ve eksik kalan çalışmaların ise devam ettiği anlaşılmıştır.

• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın 12/12/2012 tarih ve 2560-13481 sayılı “Engelliler için ulaşılabilirliğin sağlanması” konulu yazısına istinaden; 28/12/2012 tarih ve 4018 sayılı Valilik yazısı ile, tüm kaymakamlıklara, belediye başkanlıklarına, kamu kurum ve kuruluşlarına konuyla ilgili yaptıkları çalışmaların Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü internet sayfasında bulunan formun doldurularak iletilmesi bildirilmiştir.

• İl genelinde evde bakım hizmetleri için 9139 başvuru yapılmış olup 5935 kişiye evde bakım ücreti verilmektedir. Bunların karşılığı olarak aylık 4.143.230 TL ödeme yapılmaktadır.

• İlde 18 yaş ve üzerine hizmet veren dört özel bakım merkezi bulunmakta olup buralarda toplam 560 ağır engelli kalmaktadır.

• 12-18 yaş engelliler için bir bakım ve rehabilitasyon merkezi bulunmaktadır. Burada 30 hafif engel durumu bulunan çocuk kalmaktadır. Çocuklara rehabilitasyona yönelik eğitimler verilmekte, ayrıca engelli çocuğu bulunan ailelere yönelik olarak gündüzleri kreş hizmeti verilmektedir.

• Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın KOSGEB ile yapmış olduğu “Girişimci Engel Tanımaz Protokolü” çerçevesinde engellilerin girişimciliğe dair eğitim almaları sağlanmıştır. Bu kapsamda 80 engelliye iki hafta süreli bir kurs düzenlenmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• İl genelinde engelli envanterimiz bulunmamaktadır.

• İl genelinde hangi kurumların neye ihtiyacı olduğu ve yaklaşık maliyeti hakkında bir envanter bulunmamaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının online ortamda doldurup Bakanlık'a gönderdikleri formlara İl Müdürlüğü'nün bir erişimi bulunmamaktadır.

• Erişilebilirlikle ilgili yapılan çalışmaların bazısının standartlara uygun olmadığı görülmektedir. Örneğin yapılan rampanın eğimi kişinin tek başına aracını kullanmasına izin vermeyen ölçüde yüksek olmaktadır.

Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürü Sayın Mehmet Metin ÖZEN tarafından aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

• İl genelinde Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü'ne bağlı tesislerde ve idari binalardaki erişilebilirlik seviyesi yüzde 80'lerdedir. Sadece Talas ilçesinde bulunan spor salonunda yapılacak olan düzenlemeler henüz ihale aşamasındadır.

• İlçelerdeki spor salonlarına engellilerin erişimi ve spor yapmaları konusunda her türlü çalışma Bakanlık projesi kapsamında yürütülmektedir.

• "Sporda Engelleri Kaldırıyoruz Projesi" kapsamında İl Müdürlüğü'nün talebi ve Valilik onayı ile İl Özel İdaresinden bir engelli aracı (27+1 kişilik) Devlet Malzeme Ofisi'ne sipariş verilmiş olup Temmuz ayının ilk haftasında teslimi beklenmektedir. Böylece engelli vatandaşların spor salonlarına rahat erişimi hedeflenmektedir.

• İl genelinde 11 engelli spor kulübü bulunmaktadır. 2 ampute spor takımı süper ligde oynamaktadır. 1 tekerlekli basketbol takımı basketbol liginde oynamaktadır.

• Fiziksel ve görme engelliler için yaklaşık 8 aydır İl Müdürlüğü'nün yüzme havuzlarında kurs verilmektedir.

• "Yürekten Dans Et" AB Gençlik Projesi ile görme engelli kişilere halk oyunları, ritim çalışması ve türkü öğretilmektedir.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürü Sayın Fethi ŞAHİNOĞLU üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

• 5378 sayılı Kanun'un getirdiği yükümlülüklerle ek olarak, İmar Kanunu'nun Ek-1'inci maddesi ile, "fiziksel çevrenin özürsüzler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

imar planları ile kentsel, sosyal teknik alt yapı alanlarında, Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir.

- Söz konusu Kanun kapsamında, talepler doğrultusunda tüm kamu kurum ve kuruluşlarına ait okul, yurt, spor salonu, lojman vs. binalar incelenmekte, engellilerin ulaşımının sağlanması için % 6 eğimli rampalar, rampanın uygun olmadığı durumlarda platform asansör, katlar arası ulaşımı sağlayacak uygun yerlere asansör projeleri (içten veya dış cepheden) hazırlanmakta ve projeler ilgili kuruma gönderilmektedir.

- Yeni binaların projelendirilmesi oldukça kolay olmakla birlikte binaların eski olması genelde bir sıkıntı doğurmaktadır. Ayrıca binalar depreme dayanıklılık bakımından da incelenerek engellilik konusunda görüş ve önerilerle raporlanmaktadır.

Dernekler İl Müdürü Sayın Osman BAL aşağıdaki bilgileri vermiştir:

- Dernek iş ve işlemleri güvenlik birimlerince yürütülmekte iken Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde, dernekler mevzuatında ve İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun'da yapılan değişiklik ile İçişleri Bakanlığı bünyesinde Dernekler Dairesi Başkanlığı, illerde İl Dernekler Müdürlüğü, İlçelerde ise İlçe Dernekler Büro Şeflikleri ihdas edilmiştir.

- 2004 yılı itibariyle güvenlik birimlerindeki dernek dosyaları alınarak İl Dernekler Müdürlüğü ve İlçe Dernekler Büro Şeflikleri fiilen oluşturulmuştur.

- 31/12/2003 tarihi itibariyle il merkezinde 13, ilçelerde ise 2 adet engelli derneği faaliyet göstermekteydi. Bu derneklerin 11'i merkez, 4'ü ise şube konumunda idi. 10'u sosyal, 3'ü sportif ve 2'si eğitim alanında çalışmakta idi.

- 6/6/2013 tarihi itibariyle il genelindeki engelli dernekleri sayısı merkezde 23, ilçelerde 4 adet olmak üzere toplam 27'ye ulaşmıştır. Derneklerin toplam 1332 üyesi bulunmaktadır. Yine bu derneklerin 23'ü merkez 4'ü şube konumundadır. 15'i sosyal, 11'i sportif, 2'si eğitim alanında hizmet vermektedir.

- Yürütülen denetimler sonucu bu derneklerle ilgili 9 adet adli işlem, 31 adet idari işlem uygulanmıştır. İdari işlemler genel olarak; genel kurul toplantısının zamanında yapılmaması ve dernek beyannamesinin süresi içerisinde verilmemesi sebebiyle yapılmıştır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Adli işlemler ise Alındı Belgesi kaybedilmesi, mal bildiriminin yapılmaması, izinsiz lokal faaliyeti ve genel kurul toplantısının iki defa üst üste yapılmaması sebebiyle uygulanmıştır.

• Dernekler İl Müdürlüğü Valilik binası içerisinde faaliyette bulunduğu için engellilere yönelik fiziksel düzenlemesi bulunmamaktadır. Ancak bina içerisine engelli vatandaşlar tekerlekli araçları ve koltuk değnekleri ile asansör vasıtasıyla kolayca ulaşabilmektedirler.

• Dernekler Müdürlüğü olarak engelli derneklerine iş ve işlemlerinde gerekli kolaylık gösterilmekte olup, hangi engelli derneğe hangi personelin baktığı kendilerine bildirilmiştir. Müdürlük ve personel iletişim bilgileri kendilerine verilmiştir. Günün her saatinde iletişim kurulma imkanı sağlanmıştır.

• Derneklere mevzuat bilgisi verilmekte, genel kurul zamanı ile beyanname bildirimlerinde mesaj sistemi ile bilgi verilmektedir.

• Kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan projeler de derneklere tarafımızdan duyurulmaktadır. Derneklerimiz özellikle İŞKUR projelerine katılmaktadır. Ayrıca üyelere her yıl bir gün temsili askerlik eğitimi verilmektedir.

• Anadolu Sakatlar Derneği Avrupa Birliği'nce finanse edilen "Engelsiz Engelli Toplum Projesi"ni yürütmüştür.

• İldeki engelli derneklerinin bir araya gelmesi için belediye başkanları ve mülki amirler çalışmış olmasına karşılık bugüne kadar dernek sayısı daha da artmıştır. Bu derneklerden bazıları engelli olmayan ya da engellilik ile ilgisi olmayan kişilerden oluşmakta ve engelli ismini kullanarak satış yaparak para toplamaktadır. Ya da çok daha ciddi boyutlarda dolandırıcılık vakaları yaşanmaktadır. Bu konuda sadece engelli kimselerin dernek kurması yönünde bir düzenleme yapılabilir.

İl Özel İdaresi Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Lütfullah ÖZBAŞ aşağıdaki bilgileri vermiştir:

• Görme engellilerin kullanacağı donanımda olan 10 adet bilgisayar, Görmeyenler Derneği ile yapılan işbirliği protokolü kapsamında İl Genel Meclisi kararıyla alınarak, İnsan Kaynakları Daire Başkanlığı tarafından dernek üyelerinin kullanımına sunulmuştur.

• İl Özel İdaresi tarafından ihalesi yapılan okul, hastane ve resmi binaların ve iç donanımların mutlaka engellilerin erişebileceği şartlarda yapılması sağlanmakta ve daha önce

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

yapılmış olan binaların da tadilatla engellileri kullanabileceği hale getirilmesine özen gösterilmektedir. Yine, yapılan park ve diğer alanlarda da bu husus dikkate alınmaktadır.

- İl Özel İdaresi bünyesinde Ampüte Futbol Takımı oluşturulmuştur. Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü ile işbirliği kapsamında ampüte takımlarının malzeme alımları ve ulaşım ihtiyaçları imkanlar ölçüsünde giderilmektedir.

- İl Özel İdaresine ait iki hizmet binasında da engelli vatandaşların iş ve işlemleri sonuçlandırılıncaya kadar teknik nezaretçi personel görevlendirilmiştir.

İl Sağlık Müdürü Sayın Ahmet ÖKSÜZKAYA aşağıdaki bilgileri vermiştir:

- 2 Kasım 2011 tarihli 663 KHK ile illerde Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği, Halk Sağlığı Müdürlüğü ve İl Sağlık Müdürlüğü olarak teşkilatlanılmıştır.

- Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurum ve kuruluşların yaklaşık yüzde 60'ında engelli ulaşılabilirliği konusunda yapım işi tamamlanmış bulunmaktadır. Kalan kısımlar için projelendirme ve yaklaşık maliyet tespiti çalışmaları tamamlanmış olup ödenek sıkıntıları bulunmaktadır.

- Bazen de binaların fiziki yetersizlikleri dolayısıyla sıkıntılar yaşanmaktadır. Özellikle eski binaların dönüştürülmesi çok maliyetli ya da imkânsız olmaktadır.

- İl içinde ve aslında ülke genelinde bir engelli envanteri bulunmamaktadır. Kişilerin hizmet almak için çeşitli kurumlara başvurularıyla tutulan kayıtlar üzerinden belli bir veriden söz edilebilmektedir.

- 2012 yılı sonunda Kalkınma Ajansı Destek Projeleri kapsamında bir proje hazırlanmıştır. Projenin amacı Orta Anadolu bölgesinin engelli veri tabanını oluşturmaktır. Pilot olarak Kayseri'nin Hacılar ve İncesu ilçelerindeki nüfus hedef seçilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ve Hacılar ve İncesu Kaymakamlıkları ortaklığı ile bu ilçelerde yaşayan 36.251 kişiye anket yoluyla ulaşılmıştır. Bu ilçelerdeki çalışmanın 65 bin lira civarında maliyeti olup çalışmanın tüm il için hayata geçirilmesi için yaklaşık 500 bin liralık finansmana ihtiyaç bulunmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Halk Sağlığı Müdürü Sayın Yunus KARADAĞ'ın Alt Komisyona verdiği bilgiler aşağıdaki gibidir:

• Engelli bireyler için Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Rehberinde yer alan standartlar esas alınarak gerekli düzenlemeler için, içerisinde engelli personelin de bulunduğu bir komisyon oluşturulmuştur.

• Müdürlüğe bağlı kurum binaları komisyon marifetiyle denetlenmiş, her bina için “Birinci Basamak Sağlık Kuruluşlarında Ulaşılabilirlik Tespit Formu” doldurulmuş ve formlar Kurum Başkanlığı’na gönderilmiştir.

• Teknik personel tarafından yaklaşık maliyet dosyaları hazırlanmış olup ihale aşamasına gelinmiştir.

• Müdürlük bünyesinde her ilçede 1 adet olmak üzere toplam 16 adet Toplum Sağlığı Merkezi (TSM), 61 adet Aile Sağlığı Merkezi (ASM), 1 adet Verem Savaş Dispanseri, 4 adet Entegre İlçe Hastanesi ve 116 adet Sağlık Evi bulunmaktadır.

• İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği’nde engellilere yönelik ayrılmış olan 200.000 TL ödenek ile 10 adet Aile Sağlığı Merkezi’nin engelli rampa ve tuvalet çalışması tamamlanmıştır. 5 adet ASM/TSM binası için yapım işi halen devam etmektedir. 4 adet ASM’nin çalışması hazırlanmış olup imza aşamasındadır.

• 4 adet İlçe Entegre Hastanesi’nin (Sarız, Özvatan, Sarıoğlan, Felahiye) yaklaşık maliyet çalışmaları hazırlanmaktadır. Bu hastaneler çok eski binalar oldukları için sıkıntılar yaşanmaktadır.

• Köylerde bulunan Sağlık Evleri ile ilgili teknik personelin vermiş olduğu raporlar doğrultusunda binaların eski olduğu, birçoğunun girişinin hemzemin olduğu, fiziki yapıdan dolayı engelli tuvaletlerinin düzenlenemeyeceği tespit edilmiştir. Bundan ötürü köylerde komisyon kararları doğrultusunda engelli vatandaşlara sağlık personeli tarafından yerinde sağlık hizmeti verilecektir.

• Görme engellilere yönelik bina içinde hissedilir yüzey yapılması ve her kuruluş için en az 1 adet Braille alfabeli kat planı şeması yapılması ile ilgili keşif çalışması tamamlanmış olup ödenek doğrultusunda en kısa sürede ihalesi yapılacaktır.

• Her kuruluşun bina girişine engellilere yönelik birer adet acil çağrı butonu yerleştirilecektir. Bu çağrı butonu danışmadaki personeli engelli vatandaşa yönlendirecek ve

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

personel kurum içinde kişiye refakat edecektir. Valilik Talimatı doğrultusunda bu yöndeki çalışmalar başlatılmıştır.

- Aile sağlığı merkezlerinde giriş katlarda engellilere yönelik poliklinikler oluşturulmuş olup uygun olan alanlara engelliler için otopark alanı ayrılmıştır. Bununla birlikte uygulamada sağlıklı kişilerin de bu otoparklardan yararlandığı görülmektedir. Plakalardan engelli işaretinin kaldırılması da bu davranışlarda etkili olmuştur.

- Verem Savaş Dispanseri hizmet binasına engelli rampası yapılmış olup, binanın eski ve yığma bina olması nedeniyle engelli tuvaleti oluşturulamamıştır.

- Eski binalar genellikle yola doğrudan açılmakta ve buralarda rampaların eğimi standarda uygun olmamaktadır.

- İl engelli envanteri aile hekimliği sistemi üzerinden tutulabilir. Her ailenin bir hekiminin olması ve her hekimin nüfusunu her yıl en az bir kez görme zorunluluğu bu imkanı kolaylaştırmaktadır.

Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreteri Sayın Ahmet GÖDEKMERDAN'ın Alt Komisyona aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

- Genel Sekreterliğe bağlı 7 ilçe devlet hastanesi ve 2 merkez devlet hastanesi (Eğitim Araştırma Hastanesi ile Ağız Diş Sağlığı Merkezi) olmak üzere toplam 9 hastane bulunmaktadır. Hastaneler yaklaşık 5500 personel ve 1700 yatak kapasitesi ile çalışmaktadır.

- Hastane binalarında engelli erişimi konusunda yapılacak çalışmalar tespit edilmiştir. Ancak binaların birçoğunun eski olması çalışmaları zorlaştırmakta ve maliyeti artırmaktadır. Binaları kısmen yeni olan Yahyalı, Bünyan ve Develi'de ise her türlü ulaşılabilirlik çalışması tamamlanmıştır.

- Engelliler için tüm sağlık tesislerinde otopark alanının oluşturulması, lavabo, tuvalet ve banyoların engelli kişilerin kullanımına yönelik düzenlenmesi, çıkış rampaları ve tutunma barlarının bulunması ve engelin türüne göre diğer düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

- Bu standartlara ek olarak; işitme engelli hasta ve hasta yakınlarına yönelik işaret dili bilen personel istihdamı, görme engellilere yönelik asansörlerde Braille alfabesi ve sesli uyarı sistemi, ankesörlü telefon düzenlemeleri amaçlanmaktadır.

- Bununla birlikte engelli sivil toplum temsilcileri ile görüşüldüğünde belirlenen standartların engellilerin taleplerini karşılayamadığı görülmüştür. Örneğin görme engelli

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kişiler kabartma yollarda takılıp düşme tehlikesinin olduğunu, özellikle kışın kar yağdığında zeminin kayganlaşmasının da tehlikeli olduğunu, ışıklı sesli uyarılar ya da destek personelinin önemli bir ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

- *Nimet Bayraktar Ağız ve Diş Sağlığı Merkezinde* engelli türüne göre hemen tüm düzenlemeler tamamlanmıştır. Engelli otoparkı, asansör, alarmlı engelli tuvaleti, giriş parkuru, hastane girişindeki kabartmalı hastane kat planı, görme engelliler için kabartma yollar, engelli danışma birimi, merdivenlere eklenen profil gibi.

- Poliklinik muayenelerinde ve röntgen çekimlerinde öncelik sırası alacak gruplara engelliler de tanımlanmıştır. Engelli vatandaşlar sıra listesinde en üst sırada yer almaktadır.

- *Eğitim ve Araştırma Hastanesi* ise 6 ayrı yerleşkede 20 ayrı bloktan oluşmaktadır. Binaların birçoğu çok eski ve düzenlemeye uygun olmayan yapılardır. Buna karşılık mevcut yapı içerisinde düzenlenebilen alanlarda iyileştirmeler yapılmıştır.

- Engelli kişilerin sağlık hizmeti konusunda öncelikli kayıt yaptırımları, poliklinik alanlarında öncelikli oturabilmeleri ve öncelikli muayeneleri sağlanmaktadır.

- Hastanede bir adet engelli polikliniği mevcuttur. Ankesörlü telefonların yerden yüksekliği engellilere uygun olarak düzenlenmiştir. Personele (1638 kişiye) engellilere yönelik düzenlemeler konusunda eğitimler verilmiştir. Hastane yerleşkelerinde otopark alanı ayrılmıştır.

- Bina girişleri engelli vatandaşların rahat geçişlerine uygundur. İhtiyaç duyulan bina girişlerinde rampa mevcuttur. Bina içi yatay dolaşım alanlarında engellerden arındırılmış kolay hareket sağlayan düz, sert ve sabit malzeme kullanılmıştır. Dolaşımın sürekliliğini engelleyici kot farklılıkları giderilmiştir. Tüm dolaşım alanları iyi aydınlatılmıştır. Asansörler ve merdivenler engellilere yönelik düzenlenmiştir.

- Acil servis, poliklinikler ve tüm yataklı servislerde engelli hastalar için kişisel temizlik alanları mevcuttur. Yönlendirme şerit ve işaretlerinin alımı için planlama yapılmıştır. Hastane bahçesinde engelli yolu proje çalışmaları tamamlanmış olup, çalışmalar en kısa sürede başlayacaktır.

- 35 personel işaret dili eğitimi almış ve engelli bireylere refakat edebilecek personel görevlendirilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İl Milli Eğitim Müdür Vekili Sayın Ali ERDOĞAN Alt Komisyona aşağıdaki bilgileri vermiştir:

• Büyükşehir statüsünde olan Kayseri ili 5 merkez ilçe ve 11 taşra ilçe olmak üzere toplam 16 ilçeden oluşmaktadır. Toplam nüfus 1.234.745'dir.

• Kocasinan, Melikgazi ve Develi İlçesinde birer tane Rehberlik ve Araştırma Merkezi bulunmaktadır.

• İl genelinde 2 İşitme Engelliler İlkokulu, 2 İşitme Engelliler Ortaokulu, 1 Özel Eğitim Uygulama Merkezi (1. kademe), 1 Özel Eğitim Uygulama Merkezi (2. kademe), 1 Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi (3. kademe), 1 Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi, 1 Özel Eğitim Meslek Lisesi, 1 Görme Engelliler İlkokulu, 1 Görme Engelliler Ortaokulu olmak üzere 11 resmi özel eğitim okulu ve 1 Bilim Sanat Merkezi bulunmaktadır.

• İlde 31 ilkokul ve 29 ortaokulda 60 özel eğitim sınıfı mevcut olup, 2 tane de hastane sınıfı bulunmaktadır. Özel eğitim sınıflarında 323 öğrenci eğitim almaktadır.

• 2917 öğrenci kaynaştırma eğitimi almaktadır.

• İlde 2 özel özel eğitim okulu bulunmaktadır. Bu kurumlarda toplam 331 öğrenci eğitim almaktadır.

• İlde 16 özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi bulunup bu merkezlerde toplam 2404 öğrenci destek eğitimi almaktadır.

• 19 öğrenci evde eğitim hizmetinden faydalanmaktadır.

• Resmi eğitim kurumlarında 4045, özel özel eğitim kurumlarında 2735 engelli öğrenci eğitim almaktadır.

• İlde şu ana kadar eğitsel tanısı yapılmış, engelli tanısı konan fakat eğitim alamayan ya da sırada bekleyen engelli öğrenci bulunmamaktadır.

• Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi ve Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi olmak üzere iki özel eğitim okulu açılmış olup 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılında eğitim-öğretime başlayacaktır.

• Ulaşılabilirlik düzenlemeleri kapsamında resmi yazışma ve duyurular İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri vasıtasıyla okullarda yapılarak il genelinde bina girişleri, iç kapılar, tuvaletler, bina içi yatay ve dikey dolaşım, yönlendirme ve işaretlemeler gibi konu başlıklarını

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

içeren “Bina Tespit Formu” düzenlenmiş ve tespit edilen ihtiyaçlar Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bildirilmiştir.

• Toplam 728 binada ulaşılabilirlik tespiti yapılmış olup bu binaların 450’sinde uygulama projeleri gerçekleştirilmiştir. İhalesi tamamlanan bina sayısı ise henüz 46’dır.

• Yeni yapılan tüm eğitim kurumlarında standart olarak asansör, engelli rampası gibi engellilerin erişimini kolaylaştıracak uygulamalar projelendirilmektedir.

• Engellilerin eğitimi ile ilgili toplumun genelinde farkındalık ve bilgilendirme oluşturmaya yönelik il genelinde; 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Dünya Engelliler Haftasında sportif yarışma ve faaliyetler, gezi programları, seminer, konferans, TV programları gibi çalışmalar yapılmıştır.

Alt Komisyon ayrıca *Türkiye İş Kurumu İl Müdürlüğünden* il genelindeki çalışmaları hakkında bilgi talep etmiş, alınan bilgilere göre Kayseri’de 2012 yılı için engelli müracaatı 1732, işe yerleşen 1469 kişi olmuştur. 2013 yılı için ise bu rakamlar 760 başvuruya 690 işe yerleşimdir. 2013 yılı içinde görme engelli bireyler için mesleki eğitim kursu kapsamında web tasarım eğitimi verilmiştir.

Toplantı sırasında sunulan konulara ek olarak Alt Komisyon ibadet alanında da engelli erişiminin önemine dikkat çekerek bu konuda bir çalışma olup olmadığını sormuştur. Vali Sayın Orhan Düzgün İl Müftüsü ile bu konuda görüştüğünü ve işitme engelliler için 20 imamın işaret dili dersi aldığını ve Diyanet İşleri Başkanlığının her ilçede ve ilin büyüklüğüne göre belirlenecek şekilde illerde bu projeyi başlatabileceğini belirtmiştir.

B) Yerinde İncelemeler

1. Nimet Bayraktar Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi:

Hastane ziyaret edilerek tarafımıza verilen bilgiler ışığında yapılan düzenlemeler incelenmiştir.

Hastane Başhekimisi Sayın Tamer Şenel’in verdiği bilgiye göre, Türkiye’de bir ilk olan hastane yıllık 350 bin kişilik yatak kapasitesi ile hizmet vermekte olup, il nüfusuna oranla yetersiz kalmaktadır. Bu amaçla yeni bir bina yapılarak kapasitenin artırılması hedeflenmektedir. Engellilerle ilgili hasta kaydı olmasına karşılık bu sayı bir istatistiğe dönüştürülmemiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Hastane girişinde bulunan rampanın eğiminin standarda uygun olmayıp çok dik olduğu ve hastanın tek başına kullanamayacağı görülmüştür.

Hastanenin girişinde kabartma yazı ile hastane kat planı yer almakta, yerde görme engelliler için kabartma yolu bulunmakta ve yol kişiyi doğrudan engelli danışma birimine götürmektedir.

Bir üyemiz engelli danışma biriminde çalışan personel ile işaret dili ile konuşmuş ve asansör, tuvalet, merdiven ve engelli kliniği gibi diğer düzenlemeler yerinde görülmüştür.

Hastanenin genel olarak temiz ve düzenli olduğu, girişte bulunan rampa hariç olmak üzere engellilerin fiziksel erişebilirliği için istenen düzenlemelerin yerine getirildiği söylenebilir.

2. Kadir Has Şehir Stadyumu

Stadyumun mülkiyeti 10 yıllık bir süre için Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğüne, yönetimi ise Büyükşehir Belediyesi'ne aittir.

Alt Komisyon statta gerçekleştirdiği incelemelerde Kayseri Büyükşehir Belediyesi Spor Etkinlikleri A.Ş. Genel Müdürü Ali Üstünel tarafından bilgilendirilmiştir.

33 bin kapasiteli stadyumun engellilere ait bölümünde engelli refakatçilerine 54 koltuk ve her bir koltuğun yanında da tekerlekli sandalyeli engellilere yer ayrılmıştır. Bu bölüme giriş ayrı bir kapıdan sağlanmaktadır. Kişiler özel asansörle ayrılan özel bölüme ulaşmaktadır. Bu bölümde engelli tuvaleti de bulunmaktadır.

Toplamda yaklaşık 200 kişiyi almakta olan engelli bölümünde zaman içinde gelen taleplere göre koltuklarda yeni düzenlemeler de yapılmıştır. Stadyumun engelli otoparkı ayrıca düzenlenmiştir.

Verilen bilgilere göre her maçta bu bölüm dolmamakta fakat derbi maçları gibi talebin yüksek olduğu müsabakalarda bu bölüm için de talep yüksek olmaktadır.

Engelliler değil ama refakatçiler bilet ücreti ödemektedir. Ancak bilet satışının Futbol Federasyonunca spor kulüplerinin inisiyatifine bırakılması sonucu çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Mevzuatımızda yer alan “engelli” tanımı medikal bir tanımlama olmasına karşılık burada sağlık raporları dikkate alınmamakta bu da keyfi uygulamalara ve dolayısıyla

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

karışıklığa yol açmaktadır. Örneğin talebin yüksek olduğu müsabakalar için spor klüpleri keyfi olarak kontenjanı düşürebilmekte, kişinin engelliliğini tanımamakta ve bu da engelli bireylerin mağduriyetine sebep olmaktadır. Bu uygulamaların, yasal düzenlemelerden ziyade vicdan ve farkındalık ile çözümlenebilecek bir sorun oluşu değerlendirilmektedir.

3. 75. Yıl İstikbal Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi

50 kişi kapasiteli Merkezde 13-18 yaş arası hafif zihinsel engelli erkek çocuklar barınmaktadır. Halihazırda yatılı 29 kayıt ve 25 fiilen kalan çocuk bulunmaktadır. Gündüz bakım hizmeti ile bu sayı 50'yi bulmaktadır.

Alt Komisyon çocukların yaşam alanlarını ve yatak odalarını ziyaret etmiş, çocuklarla sohbet etmiş ve ziyaret edilen bir grup odasında çocuklar üyelerimize bir tiyatro oyunundan ufak bir bölüm sergilemişlerdir.

Genel olarak binanın ve bahçenin temiz, bakımlı ve düzenli olduğu görülmüştür. Bina ev tipi değil klasik yurt tipinde olmakla birlikte ferah ve sıcaktır. Grup odalarında saksı çiçekleri, renkli duvarlarda el işi süslemeler, çocukların kendi yaptıkları puzzle tabloları, akvaryumda balıklar, sehpaaların üzerinde yine kendi yaptıkları vazolar vs. zengin ve canlı bir görüntü oluşturmaktadır.

Yatak odaları oldukça düzenlidir. Çocukların rehabilitasyonun bir parçası olarak dolaplarındaki eşyalarını ve yataklarını son derece düzenli tuttukları görülmüştür.

Hidroterapi havuzu, banyo ve hamamın bulunduğu alt katın duvarlarının ise nemden yer yer kabardığı görülmüştür. Burası da temiz ve bakımlıdır.

Çocukların yatak odaları ve tuvalet-banyo hariç olmak üzere 24 saat açık kamera sistemi bulunmaktadır.

Çocukların çeşitli sportif müsabakalarda madalya kazandıkları öğrenilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

4. Emel Tarman Görme Engelliler İlk ve Orta Okulu

4.1. Kuruluşla İlgili Bilgiler:

Okul Müdürü Sayın Mustafa Telli tarafından Alt Komisyona aşağıdaki bilgiler sunulmuştur:

• Okul, Kayseri ve civar illerde (Niğde, Nevşehir, Yozgat, Sivas) ikamet eden görme engelliden etkilenmiş eğitim öğretim çağına gelmiş (5-14 yaş) çocukların okuma yazma, bağımsız yaşama ve kendi kendilerine yeterli olma, toplum içindeki rollerini gerçekleştirme, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir üst öğrenime ve hayata hazırlama amacıyla açılmıştır.

• Okul, 1999-2000 Eğitim-Öğretim Yılında görme engellilere yönelik gündüzlü ve yatılı olmak üzere Görme Engelliler İlköğretim Okulu adı ile açılmıştır. Mevzuat değişikliği sonrası adı Emel Tarman Görme Engelliler İlkokulu ve Emel Tarman Görme Engelliler Ortaokulu olarak değişmiştir.

• İlk etapta 20 öğrenci ile eğitime başlayan okul, 2012-2013 Eğitim ve Öğretim Yılı itibarıyla, 50 gündüzlü (31 erkek – 20 kız) ve 7 yatılı öğrenci (3 Erkek- 4 Kız) ile toplamda 57 öğrenci ile eğitime devam etmektedir. İlkokul kısmında 13 erkek - 13 kız öğrenci olmak üzere, toplam 26 öğrenci (1 yatılı kız öğrenci), ortaokul kısmında 21 erkek - 11 kız öğrenci olmak üzere toplam 32 öğrenci (3 erkek, 3 kız yatılı) eğitim almaktadır.

• Okulda 10 derslik, 1 ana sınıfı, 2 özel eğitim sınıfı, 1 müdür odası, 4 müdür yardımcısı odası, 1 öğretmen odası, 1 memur odası, 1 yazıcı odası, 1 kütüphane, 1 yemekhane, 1 bilgisayar laboratuvarı, 1 dinlenme odası, 1 araç gereç odası, 1 dinlenme ve müzik odası, 1 spor salonu, 1 bireysel eğitim odası, 1 teknoloji tasarım odası, 1 modelaj-iş sınıfı bulunmaktadır.

• 200 öğrenci kapasiteli pansiyon Mehmet Tarman YİBO ile ortaklaşa kullanılmaktadır.

• Okulda jaws (konuşan) programı yüklü 11 adet bilgisayar ve üç adet Braille yazıcı mevcuttur. Dokümanlar Braille yazılı olarak çoğaltılıp (yazılı soruları, testler vb.), öğrencilerin istifadesine sunulmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Okulda her sınıfın kendine ait küçük kitaplıkları olup, ayrıca öğrencilerin faydalanabileceği 28.000 sayfalık kabartma yazılı kitapların ve 1.800 adet sesli kitabın bulunduğu bir kütüphane mevcuttur.

• Öğrencilerin yıl boyunca yaptığı el işi ve modelaj-iş dersinde yaptıkları çalışmaları, 10-16 Mayıs Engelliler Haftası etkinlikleri içerisinde bir sergiyle halka sunulmaktadır. Yine bu hafta içinde okulu tanıtıcı ve öğrencilerin çalışmalarını göstermelerine imkan sağlayan bir program yapılmaktadır. Ayrıca öğrenciler yılın belli dönemlerinde Görme Engelliler Federasyonu'nun düzenlemiş olduğu spor müsabakalarına ve Bakanlık'ın organize ettiği bilgi yarışmalarına katılmaktadır.

• İlkokul kısmında 1 müdür, 1 müdür baş yardımcısı, 1 müdür yardımcısı, 5 özel eğitim görme engelliler sınıf öğretmeni, 1 rehber öğretmen, 1 ana sınıfı öğretmeni görev yapmaktadır. Ayrıca 1 memur, 1 hemşire, 3 yardımcı hizmetli (1'i görme engelli) ve 1 şoför (görevlendirme) olmak üzere toplam 6 personel bulunmaktadır.

• Ortaokul kısmında ise, 1 müdür ve 2 müdür yardımcısı, 5 branş öğretmeni (Matematik, Fen ve Teknoloji, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, İngilizce) ve 1 Rehber Öğretmen görev yapmaktadır.

• İdareci, branş öğretmenleri ve Braille yazıyı bilmeyen personele, 2012 yılında Braille yazı kursu düzenlenmiştir.

• Ana sınıfı, okul öncesi öğrenciler için açılan Türkiye'deki ilk ana sınıflarından birisidir.

• Öğrenci ve personel lavaboları yenilenmiş olup kullanım ve hijyen açısından kazanım sağlanmıştır.

• Görme engellilerin eğitimi alanında yetişmiş personel olan idari personelin başka okula nakledilmeleri sonucu okulda yetişmiş eleman kaybı yaşanmıştır. Görme Engelliler Eğitimi alanında yetişmiş idari personelin, kadrosu ilkokulda ise ortaokula, ortaokulda ise ilkokula atanması ve/veya görevlendirilmesi yapılarak, yetişmiş elemanın okulda kalması sağlanmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

4.2. Alt Komisyon İncelemeleri

Alt Komisyon ziyareti çerçevesinde okulda derslikler gezilmiş, öğrencilerle sohbet edilerek onların sorunları dinlenmiş ve Braille alfabesi ile yazılı kitaptan okudukları şiirleri dinlenmiştir. Öğrencilerin gayretli ve güler yüzlü oldukları görülmüştür. Bununla birlikte öğrenciler sık sık bozulan daktilolarından şikayet etmişlerdir.

Yine okul idaresi ve öğretmenlerle sohbet edilerek okul hakkında bilgi alınmış ve öğretmenlere sorunları olup olmadığı sorulmuştur. Bu toplantıda aşağıdaki hususlar dile getirilmiştir:

- Okul, yurt çapında bulunan 14 görme engelliler okulu içerisinde en modernidir. Fakat bu okullar arasında bir iletişim eksikliği bulunmaktadır. Bu eğitimi veren okulların zaman zaman bir araya gelerek bilgi paylaşımında bulunmalarında fayda vardır.

- Öğrencilere Braille alfabesi öğretmek dışında müfredatta bir farklılık bulunmamaktadır.

- Görme engelliler lisesi olmadığından okulumuzdan mezun olan öğrenciler diğer liselerde okumaktadırlar. Anadolu liselerini kazanan öğrencilerin başarı oranı yüzde yüz, normal liseler için ise bu oran yüzde 80 civarındadır.

- Görme engellilerin normal liselerde eğitime devam etmeleri öğrencilerin diğer öğrencilerle kaynaşmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte, okullar sağlıklı kişiler için düzenlendiğinden görme engelli öğrencilerin çeşitli sıkıntıları olabilmektedir.

- Çocuklarla yaşanan en büyük sorun ailelerin bilinçsizliği dolayısıyla çocukların kaslarının gelişmemesi olmaktadır. Aileler çocuğun her işini kendileri üstlendiğinden çocuklar ellerini kullanamamakta ya da tuvalet alışkanlıkları olmamaktadır.

- Okulda kullanılan araç gereçler, özellikle daktilolar kalitesizdir. Bakanlık ucuz araç tercih ettiğinden daktilolar sık sık bozulmaktadır.

- İkinci kademedeki çocukların Braille alfabesi desteğinin devam etmesi için okullar fiziksel olarak ayrılmamıştır. Mevcut öğretmenler iyi bir dayanışma içinde olduklarından ve uzun süredir Kurumda çalıştıklarından dolayı bu eksiklik fazla hissedilmemekle birlikte tayin durumlarında zorluk çekileceği öngörülmektedir.

- Yeni eğitim sistemi, çocukların ilkokul ve ortaokul öğrencileri olarak farklı binalarda eğitim görmelerini öngörmektedir. Ancak özel eğitim veren bu okulların eski sistemi devam

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

ettirmesi daha faydalıdır zira çok az sayıda olan öğrenci olması bu şekilde daha da azalmakta ve çocuklar birbirlerinden kopmaktadırlar.

• Kendisi de görme engelli olan Sosyal Bilgiler Öğretmeni ve Müdür Yardımcısı Mesut Hekimhan ise Alt Komisyona şu hususları iletmiştir:

- “Ankara, İstanbul gibi büyük illerde yapılanların ilimizde de uygulanmasını beklemekteyiz. Özellikle gören göz uygulamasını gıpta ile takip etmekteyiz.”

- “Kayseri’deki en büyük sıkıntımız şehir içinde bağımsız hareket edemememizdir. Toplu taşımada sesli uyarının olmaması, yolların erişilebilir olmaması bir yana otobüs şoförlerinin dikkatsizliği, kabalığı ve duyarsızlığı da bizi üzmektedir. İstanbul’da uygulamaların seviyesinin yüksek olmasının yanı sıra şoförler de engelli kişilere karşı daha duyarlı, nazik ve yardımseverdir.”

- “Bazı kurumlardaki kabartma yazı uygulamaları güzeldir fakat görme engellilerin birçoğu bu yazıları okuyamamaktadır. Örneğin bir hastaneye girdiğimde ben kabartma yazıları takip ederek gideceğim yere ulaşamam. Canlı destek yani personelin yardımı ve refakati bizim için en uygun olan destektir. Ancak en son Çocuk Hastanesine gittiğimde hiçbir personel yardımı alamamaktan ötürü sıkıntı yaşadığımı ifade edebilirim.”

Canlı destek konusunda Valilik Talimatı olduğu hatırlatılarak toplantıda hazır bulunan ilgili Vali Yardımcısı tarafından gerekenin yapılması ve takibi istenmiştir.

5.Kayseri Eğitim ve Araştırma Hastanesi Emel-Mehmet Tarman Çocuk Hastalıkları Kliniği

183 yatak kapasiteli klinikte engelli vatandaşların bütün hizmetlerden yararlanabilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmış ve engelli-engelsiz ayrımı yapılmadan bütün hizmetlere anında ulaşılabilirlik sağlanmıştır.

Bu kapsamda engelli otoparkı (hastane giriş-acil giriş), engelli hasta bekleme koltukları, engelli tuvalet-banyo, görme engelliler için asansör içi sesli uyarı sistemi ve kabartma yazılar, engelli hastalara hosteslik yapabilen servis sağlayıcı danışmanlar ve tekerlekli hasta taşıma sandalyeleri ile hizmet verilmektedir.

Söz konusu düzenlemeler Alt Komisyon tarafından yerinde müşahede edilmiş ve genel olarak hastanenin temiz, düzenli ve işlevsel olduğu görülmüştür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Alt Komisyon aynı zamanda hastane bünyesinde hizmet vermekte olan Çocuk İzlem Merkezin² de ziyaret etmiştir. İstismara uğrayan çocuklara hem rehabilitasyon hizmeti verilen hem de haklarında adli işlemlerin başlatıldığı Merkezde engelli vakaların 21 yaşa kadar alındığı öğrenilmiştir.

6. Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanlığı Ziyaret

6.1. Alt Komisyona Sunulan Bilgiler

Alt Komisyon Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Mehmet Özhaseki'yi de ziyaret ederek il genelinde engelliler konusunda yapılan ve yapılması planlanan çalışmalar hakkında bilgi almıştır. Buna göre,

- Kayseri Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisinde ikamet eden sosyal ve ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan veya toplumsal yaşama katılımında sosyal, ekonomik, kültürel destek ve rehberliğe ihtiyaç duyan engellilere hizmet vermek amacıyla Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı'na bağlı olarak Engelliler Koordinasyon Şube Müdürlüğü 3 ay önce kurulmuş olup mevzuat çerçevesinde hizmetleri yürütmektedir.

- Sunulan hizmetler; sosyal hizmet ve yardımlar, sosyal-kültürel faaliyetler/kurslar, ulaşım hizmetleri ve ulaşılabilirlik ile engelsiz yaşam merkezi projesi başlıkları altında incelenebilir.

- 3 yıl içerisinde toplam 135 akülü araç, 205 tekerlekli sandalye ve 250 beyaz baston yardımı yapılmıştır. 733 muhtaç engelliye günlük sıcak yemek ve ekmek ve iaşe paketi yardımı yapılmıştır.

- 2 yıl içinde 146 engelliye 76.242 TL ve 120 kişiye 60 ton yakacak yardımı yapılmıştır.

- 3 Aralık Dünya Engelliler Günü ve 10-16 Mayıs Engelliler Haftası münasebetiyle engelli ailelerine yönelik seminer, panel, konferans, trafik eğitimi ve sosyal etkinlikler düzenlenmiştir.

² Türkiye'de aktif olarak çalışan Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) Ankara, Antalya, Bursa, Gaziantep, Kocaeli, Samsun, Diyarbakır, Kayseri, İzmir, Elazığ ve Adana illerinde bulunmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• İl genelinde engellilere hizmet veren dernek, vakıf ve spor kulüpleri ile işbirliği içerisinde futbol, atletizm, satranç, kış sporları turnuva ve yarışmaları düzenlenerek engellilerin toplumsal yaşama katılımlarını sağlayacak faaliyetler organize edilmiştir.

• Ampute Futbol Süper Liginde mücadele eden ve bu yıl ikinci olan Ampute Futbol Takımına ulaşım ve malzeme desteği verilmiştir.

• Erciyes A.Ş. bünyesinde “Engelliler Kış Sporları Kulübü” kurulmuş ve 2013 kış sezonunda engelli sporcuların yetiştirilmesine başlanmıştır.

• Erciyes Üniversitesi karşısında bulunan 33.000 metrekaarelik alan üzerinde tüm engelli gruplarına hitap edecek sosyal donatıların ve sportif faaliyetlerin yapılacağı Engelsiz Yaşam Merkezi Projesi planlanmış olup kamulaştırma ve detay proje çalışmaları tamamlanmıştır. Merkez, tek katlı, ulaşılabilir, merdiven yerine rampalardan oluşan, engelli bireylerin tüm sosyal-kültürel faaliyetlerini, eğitimlerini, toplantılarını gerçekleştirebilecekleri bir alan olarak tasarlanmıştır. 2014 yatırım programına alınması planlanan Merkezin raylı sistemin tam karşısında olması da şehir içine ulaşımını eksiksiz yapmaktadır. Bundan sonraki süreçte bu merkezlerin sayısının artırılması hedeflenmektedir.

• 9000 engelli ve 2260 refakatçisi toplu taşıma ve raylı sistem araçlarından indirimli veya ücretsiz yararlandırılmaktadır. Ayrıca 3 adet engelsiz toplu taşıma aracı engellilerin her türlü sosyal ve sportif etkinliklerinde kullanılmak üzere tahsis edilmiştir.

• Otobüs duraklarında bluetooth sistemi ile çalışacak ve engelli kişiyi algılayacak bir sistemin uygulanması da planlanmaktadır.

6.2. Alt Komisyonun Tespit ve Önerileri

Görme engelli kabartma yollarının eksikliği ve toplu ulaşımın engelli erişimine uygun olmaması tespitlerimiz Belediye Başkanına iletilmiş ve toplu taşıma araçlarının engelliler için düzenlenmesi projesinin ihale aşamasında devam ettiği ve Büyükşehir Belediyesi sınırlarındaki tüm cadde, sokak ve parklardaki ihtiyaçların belirlendiği bir master plan üzerinde çalışıldığı öğrenilmiştir.

Yine Alt Komisyona iletilen otobüs şoförlerinin duyarsızlığı ve hataları ile ilgili şikayetler de zikredilmiş ve şoförlere engelliler özelinde halkla ilişkiler alanında sürekli eğitim verileceği öğrenilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

İnsanların duyarsız olması bir kez daha gündeme gelmiş ve örneğin duraklara konan sesli ikaz sisteminin vatandaşların şikayeti üzerine kaldırıldığı öğrenilmiştir. Bu durum, aslında devlet eliyle yapılan fiziksel düzenlemelerin toplumda bir karşılığı olmadığı sürece atıl kalacağı ve yüksek maliyetli bir iş haline dönüşeceğinin bir göstergesidir. Dolayısıyla insan faktörüne de yatırım yapılmalı ve bu kapsamda toplumun her kesimini bilinçlendirme kampanyaları yürütülmelidir.

7. Özel İhtisas Özürlü Bakım Merkezi

7.1. Kuruluşla İlgili Bilgiler:

Özel İhtisas Özürlü Bakım Merkezi; 18 yaş üstü kadın ve erkek ruhsal, zihinsel, bedensel yüzde 50 oranında ağır engeli olan ve alzheimer, demans, parkinson gibi yaşlılığa bağlı bedensel faaliyetlerini yerine getiremeyen hastalara 7/24 hizmet vermektedir.

- 253 engellinin bulunduğu kuruluşta toplam 121 personel 3 vardiya halinde çalışmaktadır.

- Merkez, 150 özürlü odası, yemekhane, kütüphane, çamaşırhane, kuru temizleme servisi, 3 adet asansör, zemin kattan 3. kata devam eden yürüyüş bandı, 2 adet hamam, 7/24 sıcak su hizmeti ve spor alanlarına sahiptir.

- Merkez, bahçe duvarı ve bahçe teli ile izole edilmiş olup, bina çevresi ve bina içi tüm ortak alanlar kapalı devre kamera sistemi ve 24 saat görev yapan güvenlik personeli ile kontrol edilmektedir. Tüm odalar, duman algılayıcıları ve merkezi yangın güvenliği sistemi ile donatılmıştır.

- Yemekler, farklı gruptaki özürlülerin ek hastalıkları ve ihtiyaçları da göz önüne alınarak diyetisyen planlamaları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Hareket kapasiteleri sınırlı özürlülerin yemek ihtiyaçları ise odalarında karşılanmaktadır.

- Öz bakım ve diğer hizmetler "Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Bakım Hizmetleri Yönetmeliği" kapsamında planlanmakta olup özürlülerin hobilerine yönelik ahşap işleri, grup etkinlikleri, resim, müzik, masa tenisi, basketbol, futbol, voleybol vb. sosyal faaliyet alanları oluşturulmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Kuruluşta kişilerin 3,5 saati geçmemek üzere tutuldukları tüm duvarları süngerle kaplı öfke kontrol odası bulunmaktadır. Burada kişiler kamera sistemi ile gözlenmektedir. Nöbetin devam etmesi durumunda kişiler psikiyatri kliniğine gönderilmektedir.

7.2. Alt Komisyonun Gözlem, Tespit ve Önerileri:

Merkezde öncelikle ruhsal engellilerin bulunduğu odalar ziyaret edilmiştir. Barınanların bir kısmı bahçede vakit geçirmekte olduğundan odaları boştur. Yatakların ve dolapların düzenli tutulduğu görülmüştür. Ancak özellikle bazı odalarda ağır koku hemen fark edilmektedir.

Duvarların boş, badananın eski ve yer yer döküldüğü binanın duvarlarında yer yer kurşun kalemle yazılmış yazılar dikkati çekmiştir.

Odalarında bulunanlarla baş başa yapılan görüşmelerde, yemekten memnun olunmadığı yönünde ve “personel iyi çalışmıyor, yüzümüze bile bakmıyor” şeklinde şikayetler alınmıştır.

4 katlı binanın merdiven boşluklarına herhangi bir tehlikeye karşı ihtiyaten geniş ağlar gerilmiştir.

Ağır zihinsel engellilerin tutulduğu kilitli kısımda da incelemeler yapılmıştır. Burada da öncelikle çok ağır bir koku fark edilmiştir. Fiziksel ortamın iç karartıcı olduğu, badananın eski ve duvarların bakımsız olduğu görülmüştür. Telefon ve elektrik kablolarının duvarda açıkta olması ya da pencerelerde cam bulunması üyelerimiz tarafından hayretle karşılanmıştır. Hastaların açıkta bulunan kablolarla teması önlenecek şekilde düzenleme yapılmalı, pencereler cam yerine tehlikesi olmayan özel bir materyal ile duvarlar da yine yaralanmayı önleyecek uygun yumuşak dokularla kaplanmalıdır.

Yukarıda açıklanan hususlar çerçevesinde, engelli bireylerin hastalık derecelerinin ağır olması, hasta sayısının fazlalığı, farklı engel gruplarının aynı yerde barınması gibi unsurlar bir araya geldiğinde, Kuruluşun kendi içerisinde bir risk barındırdığı ve Bakanlıkça yerinde bir ön inceleme yapılmasında fayda mütalaa edilmektedir.

Ek olarak, görüşülen engellilerden bazıları engelli aylıklarının kesilmesinden şikayet etmişlerdir. Bu yeni uygulama ile, aylığı vasisi tarafından alınan engelliler bakımından kısmi bir avantaj sağlanmış olsa da aylığı engelli kişi için kuruluşa teslim edilen ya da aylığını

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

kendisi kullanan engelliler mağduriyet yaşamaktadır. Kuruluş idaresinin kişiler hakkında bir rapor hazırlayarak bu iki kişi grubunu ayırması ve böylece aylığı kendileri için kullanılacak olan engellilerin bu haktan yararlanması sağlanabilir.

Yine Alt Komisyona, engellilerin sağlık kuruluşlarındaki yatılı tedavilerinde refakatçi görevlendirilmesine dair net bir düzenlemenin olmadığı, bu hizmeti Merkezde çalışan bakım elemanlarının ya da dışarıdan görevlendirilen kişilerin sağladığı bilgisi iletilmiştir. Refakatçi konusunun ilgili yönetmeliklerce netleştirilmesinin ve bu konuda her kurum için uygulanacak yol haritasının belirlenmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

3. MERSİN İLİ İNCELEMELERİ

Alt Komisyon 13-14 Haziran 2013 tarihinde Mersin ilinde incelemelerde bulunmuştur. Bu kapsamda öncelikle Mersin Valiliği'nde Vali Yardımcısı Sayın Kadir Okatan başkanlığındaki ve ilgili il müdürlerinin bulunduğu heyet ile bir toplantı gerçekleştirilerek il genelinde engellilerle ilgili yapılan çalışmalar ve karşılaşılan sorunlara dair bilgi alınmıştır. Ardından Vali Sayın Hasan Basri Güzeloğlu ziyaret edilerek Mersin ili hakkında detaylı bilgi edinilmiştir.

İncelemeler çerçevesinde Nihat Sözmen Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi ve Umut Evi, Mavi Yaşam Özürlü Bakım Merkezi, Mersin Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi, Mersin Üniversitesi, Akdeniz Oyunları Spor Tesisleri ve Hüseyin Polat Uygulama ve İş Okulu ziyaret edilmiştir.

A) Mersin İli Genelindeki Çalışmalar Hakkında Alt Komisyona Sunulan Bilgiler

Mersin Valisi Sayın Hasan Basri Güzeloğlu Alt Komisyona aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

- Valilik binasına engelli erişiminin sağlanması amacıyla ilk olarak dış cephe engelli asansörü yapılmıştır.

- Valilik Sosyal Destek Programı (SODES) kapsamında ailelere ve engelli bireylere yönelik çeşitli eğitim, konferans, seminer, kurs, oyun alanları inşası, tekerlekli sandalye alımı, spor malzemeleri alımı, futbol takımı ve müzik korusu oluşturulması, tiyatro grubu kurulması gibi faaliyetleri içeren projeler 2012 yılında ilgili ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve ilgili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

derneklerce yürütülmüştür. SODES projeleri Valilik tarafından en çok önemsenen ve desteklenen projeler olmuştur.

- Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen ve Mersin Üniversitesi'nin yürüttüğü “Engelsiz Kültür Sanat Merkezi Projesi” kapsamında, yaşlı ve engellilerin sosyal ve ekonomik hayata katılımını kolaylaştırmak için Mersin Üniversitesi Yenişehir Kampüs Yerleşkesinde “Engelsiz Kültür Sanat Merkezi” oluşturulacaktır.

- Yine Mersin Üniversitesi ve Mersin Büyükşehir Belediyesi ortaklığında Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından yürütülen ve Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen “Engelsiz Okullar Engelsiz Yaşam Projesi” kapsamında 10 okulun ve 2 Halk Eğitim Merkezinin engelli erişimine uygun hale getirilmesi ve 5 sosyal etkinlikle 300 engellinin toplumsal hayata dâhil olmasına katkı sağlanması planlanmaktadır.

- 2013 yılı için ise engellilere yönelik toplam 8 okul inşa edilmesi projesi bulunmaktadır. Okulların 15-20 derslik sayılarına ek olarak geniş bahçeleri ve diğer sosyal alanları da bulunmaktadır.

Vali Yardımcısı Sayın Kadir Okatan tarafından aşağıdaki hususlara değinilmiştir:

- Mersin’de engellilere yönelik hizmet veren kuruluşlar hem fiziksel olarak hem de hizmet kalitesi bakımından oldukça iyi durumdadır.

- Bu kuruluşlarda çalışan personelin de rahatlaması ve motive edilmesi için çeşitli programlar düzenlenmektedir.

- İlde toplam 7 adet özel engelli bakım merkezi bulunmaktadır. Valilikçe yapılan son denetimde iki merkez hakkında kapatma kararı verilmiştir. Ancak kararlar yargıya intikal etmiş ve haklarında yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Yargı süreci devam etmekte olup iki kuruluş da faaliyettedir.

- 2010 yılında Sağlık Müdürlüğü bünyesinde bir envanter çalışması yapılmış ve ilde 30 binin üzerinde engelli birey olduğu tespit edilmiştir.

Çevre ve Şehircilik İl Müdürü Sayın İbrahim Ünver’in üyelerimize vermiş olduğu bilgilere göre;

- Erişilebilirlikle ilgili bölge toplantısı Adana’da gerçekleştirilerek yol haritası çizilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• İl Müdürlüğü isteğe bağlı olarak ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına projeler üretmektedir.

• Kaldırımlarda yapılması gerekli düzenlemelerin belirlenen standarda uygun olması gerekmektedir. Ancak kaldırım düzenlemeleri yerel yönetimlerin sorumluluğunda olduğundan ve Müdürlüğün bu konuda denetim görev ya da yetkisi bulunmadığından, standart dışı uygulamalara herhangi bir müdahale edilememektedir. Şehir genelinde kaldırımların üzerinde panolar, elektrik direkleri, ağaçların bulunduğu ve Akdeniz Oyunları münasebetiyle yapılan kaldırımlarda bile standartların göz ardı edildiği görülmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdür Yardımcısı Sayın Cenk Koray Karakaş tarafından aşağıdaki bilgiler sunulmuştur:

• 2007 yılında başlayan engelli bakım hizmeti kapsamında 2013 yılının ilk 6 ayı itibariyle toplam 12.600 kişiye evde bakım ücreti verilmektedir. Başvurular en geç 2 ay içerisinde sonuçlandırılmaktadır.

• İlçelerde Müdürlük teşkilatlanması olmadığı için 2010 yılında inceleme komisyonları oluşturulmuş ve bu komisyonların çalışmaları, evde bakım hizmeti hakkında kişilerin bilgileneşine fayda sağlayarak hizmet alanların sayısını artırmıştır.

• Engelli kimlik kartı bulunan kişi sayısı 7386'dır.

• *Nihat Sözmen Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi* 1993 yılında açılmış olup 5-57 yaş aralığında korunmaya muhtaç olan zihinsel engellilere hizmet vermektedir.

• 80 kapasiteli kuruluştaki engelli sayısı 89'dur.

• Kuruluştaki görevli kadrolu personel sayısı 17 olup, özel hizmet alımı yolu ile de 81 personel 3 vardiyalı olarak 24 saat hizmet vermektedir.

• Kuruluştaki kalan engelli bireylerin özgüvenlerini artırmak ve desteklemek için ağaç işleri, halı-kilim, takı tasarım, resim atölyeleri ile bilgisayar odası bulunmakta ve seracılık faaliyetleri sürdürülmektedir.

• Sosyal hayata adaptasyonu kolaylaştırmak amacıyla sinema salonu, fitness-jimnastik salonu ve hayvanat bahçesi oluşturulmuştur. Masa tenisi ve yaz kampı etkinlikleri de her yıl düzenli olarak devam etmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Mersin İzcilik Kulübü başkanlığında yürütülen izcilik çalışmaları da, çocukların yaşayarak kavrayabilmeleri, sorumluluk alabilmeleri ve günlük yaşamları içerisinde öğrendiklerini uygulayabilmeleri açısından önemlidir.

• *Mersin Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi* ise 2008 yılında açılmış olup her yaşta ve her engel grubunda bulunan kişilere bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermektedir.

• 80 kapasiteli kuruluşta 81 yatılı ağır zihinsel engelli ve spastik çocuğa hizmet verilmektedir.

• Kadrolu personel sayısı 12 olup özel hizmet alımı yolu ile de 65 personel 3 vardiyalı olarak 24 saat hizmet vermektedir.

• Hizmet binası 2 kat ve 2 bloktan oluşmakta ve bina kamera sistemi ile 24 saat izlenmektedir.

• Kuruluş, ağır özürülere hizmet verdiği için ana hedef bakım hizmetidir.

İl Özel İdaresi Genel Sekreter Yardımcısı Sayın Hasan Gökbel aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

• Tüm projelerde engellilerin fiziksel erişebilirliğe titizlik gösterilmektedir.

• İl Özel İdaresinde, 7 memur 14 işçi olmak üzere 21 engelli personel çalışmaktadır.

• Hizmet binası tüm engellilerin erişimine uygundur.

• Engellilerle ilgili Çukurova Kalkınma Ajansı'na proje teklifi yapan kurumlara İl Genel Meclisi kararıyla eş finansman sağlanmıştır.

• Ağırlıklı olarak kırsal altyapı çalışmaları sürdürülmektedir.

Milli Eğitim İl Müdürü Sayın Hasan Gül tarafından Alt Komisyona aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

• İl dahilinde 2008 yılında resmi özel eğitim okulu sayısı 3 iken 2013 eğitim öğretim yılında engel türlerine göre ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim düzeyinde okul sayısı 9'a ulaşmıştır.

• Toplam 1.497 öğrenci resmi özel eğitim okullarında, 477 öğrenci ise özel özel eğitim okullarında eğitim görmektedir. Eğitim gören toplam engelli öğrenci sayısı 7.587'dir.

• Eğitim mevzuatındaki değişik ile haftalık ders saatinin artırılması ve özel eğitim veren öğretmen yetersizliği dolayısıyla özel özel eğitim okullarının kapanması

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

beklenmektedir. Buralardaki eğitim gören öğrencilerin resmi özel eğitim okullarına yönlendirilmesi gerektiğinden kapasitenin yetersizliği sorunu doğacaktır.

•2013 yatırım programı kapsamında 3 okul yatırımı tamamlanmış (Kuyuluk İş Eğitim Merkezi, Yenice Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi, Silifke İş Eğitim Merkezi) olup 5 okul (İşitme Engelliler İlkokulu, Eğitilebilir Çocuklar İlkokulu, Otistik Çocuklar İlkokulu, Engelliler Anaokulu Ve İşitme Engelliler Meslek Lisesi) için ise projeler devam etmektedir.

•“Engelsiz Okullar Engelsiz Yaşam Projesi” kapsamında 9 kuruma asansör, 12 kuruma rampa ve 12 kuruma tuvalet yapılması planlanmakta olup çalışmalar 800 bin lira olarak bütçelendirilmiştir.

•*Yunus Emre İşitme Engelliler İlk/Ortaokulunda* 37’si yatılı olmak üzere toplam 107 öğrenci eğitim görmektedir. Binası depreme dayanıklı olmadığından İşitme Engelliler Okulu, Mevlana İlköğretim Okulu binasına nakledilmiş ve aynı binada iki ayrı okul hizmet vermiştir. Bu yıl Mevlana İlköğretim Okulu’nun başka bir binaya nakledilmesine karar verilmiş ancak iki okul öğrencileri birbirlerinden ayrılmak istememişlerdir. Zorunlu bir sebepten de kaynaklansa iki okulun aynı mekanda olması öğrenciler arasında kaynaşma sağlamış, öğrencilerin birbirlerini benimsemesini ve normal öğrencilerin işaret dili öğrenmesini sağlayan güzel bir örnek olmuştur.

•*İbn-i Sina Meslek Lisesinde* de 77 kız (73 yatılı 4 ü gündüzlü) ve 29 erkek gündüzlü olmak üzere toplam 106 öğrenci eğitime devam etmektedir

•*Hüseyin Polat Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi* birinci kademedede 60, ikinci kademedede 50 ve İş Uygulama Merkezinde (ortaöğretim) 96 öğrenci eğitim görmektedir.

•*Rifat Argün Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde* 16 derslikte toplam 114 öğrenci eğitim almaktadır.

•Bununla birlikte okullarda öğretmen açığı bulunmaktadır. Özel eğitimci yetiştiren üniversitelerin ve bölümlerin artması ve bu mesleğin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Milli Eğitim İl Müdür Yardımcısı Sayın Mahmut Akgül aşağıdaki hususlara değinmiştir:

•Okullarda farklı engel gruplarını birbirinden ayırarak eğitimde uygun yöntemi seçebilecek ve çocukların ihtiyaçlarına karşılık gelecek eğitimli bir beyin gücü

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

bulunmamaktadır. Hizmet içi eğitimle sertifika verilen sınıf öğretmenleri özel eğitimci sıfatını alarak derslere girmektedir. Oysa çocukların bu konularda uzmanlaşmış üniversite mezunu öğretmenlere ihtiyacı bulunmaktadır.

• Eğitimde 23 yaş sınırı engellilerin bu yaştan sonraki durumlarını zora sokmaktadır. Halk Eğitim Merkezlerinde verilmesi öngörülen eğitimler yetersizdir. Meslek liseleri ise bu çocukların seviyesine uygun değildir. En az lise mezunu olabilmeleri için her okulda norm fazlası kadro ile özel eğitime muhtaç çocuklar için öğretmen bulunmalıdır.

• Engelli çocuğu olan ailelerin en büyük endişesi kendileri öldükten sonra çocuklarının nasıl bakılacağıdır. Her ne kadar bakım kuruluşları olsa da eğitilebilecek durumda olanların uygun eğitimle istihdam edilerek kendilerine bir hayat sağlanması en iyi çözümdür.

Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü Şube Müdürü Sayın Ahmet Tarakçı üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

- Engellilerin rehabilitasyonları Müdürlük yetkisi altındadır.
- İlde 2'si Mersin Merkez, 1'i Silifke, 1'i Tarsus'ta olmak üzere 4 bedensel engelli basketbol kulübü vardır. Ayrıca işitme engelli bir futbol kulübü, görme engelli 1 futbol ve 1 satranç kulübü bulunmaktadır.
- Zihinsel engellilerden oluşan "özel sporcu kulüpleri" masa tenisi, yüzme ve futbol müsabakalarına katılmaktadırlar.
- Özel sporculara yönelik olarak ilde 6 kez Türkiye şampiyonası yapılmıştır.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinde kalanlar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bütçesinden 43 bin liralık bir projeyle malzeme alımı sağlanmıştır. Kuruluşta kalanların bazıları Müdürlük tesislerinde bazıları da kuruluşta antrenörler eşliğinde çalışmaktadır.
- Mersin Paralimpik Yelken Klübü, 2012 Londra Olimpiyatlarına Yelken Federasyonunun geç başvurusu dolayısıyla katılamamış ancak 2016 Brezilya Olimpiyatları için hazırlıklar başlatılmıştır.

Sağlık İl Müdürü Sayın Yrd. Doç. Dr. Kemal Başaralı üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Kamu ve özel hastanelerde Haziran 2012 tarihinde yayınlanan “Sağlık Kurumlarında Özürlü Bireyler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Rehberi” doğrultusunda çalışmalar sürdürülmektedir.

• Ancak kamu hastanelerinin birçoğunun eski olması dolayısıyla sıkıntılar yaşanmaktadır. Buna karşılık müdahale edilebilen binalar açısından %70-80 oranında uyum mevcuttur.

• Özel hastanelerin ruhsatında da bu konuda asla taviz verilmemektedir.

İl Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği Tıbbi Hizmetler Başkanı Sayın Uzm. Dr. İbrahim Şanlıalp aşağıdaki hususlara değinmiştir:

• İlde 11 devlet hastanesi ve 1 ağız diş sağlığı merkezi hizmet vermektedir. 2012 yılı başında 116 nitelikli yatak kapasitesi bugün 550’ye ulaşmıştır.

• Her hastanesinin girişinde engelliler için yönlendirme ve refakat elemanı yer almaktadır.

• Sağlıkta Dönüşüm Programı kapsamında 2016 yılına kadar tüm hastanelerin yenilenmesi öngörülmektedir.

• Mevcut tesislerin çoğu eski yapı olduğundan fiziki altyapıları yetersiz gelmektedir. Bu nedenle eski yapıları hastanelerin uyumluluk oranı düşük olmakta fakat yeni hastanelerin uyum oranı yüksektir.

• Ancak yeni yapılan hastane binalarının bazı özelliklerinin (engelli hasta odası, rampa, tuvalet vb.) Sağlık Kurumlarında Özürlü Bireyler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Rehberine uygun olmadığı görülmektedir.

• Yeni yapılacak bir tesisin mimari, elektrik, mekanik ve diğer projeleri Sağlık Bakanlığı Sağlık Yatırımları Genel Müdürlüğü İnşaat Onarım Daire Başkanlığının hizmet satın aldığı taşeron firma tarafından hazırlanmaktadır. Hazırlanan projeler Bakanlık teknik personellerince incelenmekte ve ilgili protokol gereği uygulanmak üzere Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Başkanlığına devredilmektedir.

• Teslimi esnasında da projeler TOKİ tarafından incelenmekte ve gerektiğinde Sağlık Bakanlığı’na düzeltilmek üzere iade edilmektedir.

• TOKİ proje yapım işlerini taşeron firmalara yaptırmaktadır. Sağlık Bakanlığı ve TOKİ personeli denetleyici ve kontrolör olarak görev yapmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Tesislerin geçici ve kesin kabulünde engelli bireylere yönelik düzenlemelere dikkat edilmediği ifade edildiğinde, yapımı üstlenen taşeron firma kendisine verilen projede bu niteliklerin ayrıntılı olarak belirtilmediğinden ve bu aşamada bunların yapılmasının ek mali yük oluşturmasından dolayı bu düzenlemeleri yapmadığını belirtmektedir. Sağlık Bakanlığı ve TOKİ yetkilileri projede düzenleme olmadığından uygulanamayacağını belirtmektedirler. Bu durum da Genel Sekreterliğe ek mali külfet oluşturmaktadır. TOKİ'nin, Rehberde yer alan şartları ihale şartnamesine eklemesi gerekmektedir. Projeyi hazırlayan ve denetleyen personel bu hususları göz ardı etse bile uygulama için denetleyen personelin de aynı hassasiyetle inceleme yapması gerekmektedir.

İl Halk Sağlığı Müdürü Sayın Dr. Aytekin Kemik Alt Komisyona aşağıdaki bilgileri vermiştir:

- TOKİ'nin söz konusu inşaatları yaklaşık 5-6 yıl önce başlamıştır. Eski projeler belirlenen standartlarla uyumsuz olduğundan bu sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Şehir genelinde Müdürlüğe bağlı 300'e yakın hizmet binası bulunmaktadır.
- Binaların çok büyük kısmı eski sağlık ocakları olup ortalama yaşları 40 civarındadır. Dolayısıyla fiziki şartları müdahale etmeye müsait değildir. Bakanlıkça sağlanan ödenekler dahilinde son 2 yıl içinde ancak yaklaşık 20 tanesinde düzenleme yapılabilmektedir.
- Sağlık Bakanlığı'nın söz konusu ödeneği artırması talep edilmektedir.
- Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü ülke genelinde engelli envanteri çıkarmaya yönelik çalışmalar planlamaktadır.

Dernekler İl Müdürü Sayın Turgay Esen aşağıdaki hususları dile getirmiştir:

- Müdürlükçe, dernek kurma aşaması ve sonrasında rehberlik ve denetim hizmetleri yürütülmektedir.
- Mevzuat konusunda bilgi vererek ve engelli dernekleri için işlemleri hızlandırarak pozitif ayrımcılık yapılmaktadır.
- İl genelinde 32 engelli derneği bulunmakla birlikte çoğunun üye sayısı 25-30'u geçmemektedir.
- Engellilik istismara açık bir konu olduğundan dernek sayısında sürekli bir artış yaşanmaktadır. Ancak bu da etkinlik ve gücü azaltmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• İdari işlemleri uygulamamak adına derneklere seminerler, SMS'ler yoluyla rehberlik hizmetleri verilmekte olup bu zamana kadar hiçbir engelli dernek idari para cezası ile karşılaşmamıştır.

• Dernekler projeler hakkında da bilgilendirilmektedir.

• Engelli bireylere araç alımında sağlanan çeşitli muafiyetlerin derneklere de taşınmaz ya da araç alımında da sağlanması yönünde bir düzenleme uygun olacaktır.

• Zaman zaman dernekler hakkında yolsuzluk, dolandırıcılık gibi şikayetler yaşanmaktadır. Özellikle engelli olmayan kişilerin engelliler üzerinden yardım adı altında para kazanmaları vakaları yaşanmıştır. Bu nedenle derneklere modern dilencilik yaptırmamaya çalışılmakta ve insanların duygularını sömürmelerine izin verilmemektedir.

Mersin Üniversitesi yetkililerince Alt Komisyona Sunulan Bilgiler:

Mersin Üniversitesi'nin engellilerle ilgili pek çok çalışması ve projesi olup konuyla ilgili detaylı bilgiyi Engelli Destek Danışma Hizmetleri Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Ülkü Çömelekoğlu vermiştir:

• Mersin Üniversitesi; ulusal ve uluslararası düzeyde vereceği eğitim-öğretim, üreteceği bilgi, teknoloji ve sanat ile öğrencilerini, mezunlarını, çalışanlarını ve toplumu yaşam boyu öğrenmeyle bütünleştiren, kalite odaklı, engelsiz ve uluslararası tanınırlığa sahip bir üniversite olma vizyonuna sahiptir.

• Temel hedeflerden biri engelli öğrencilerin diğer öğrencilerle eşit koşullarda eğitim görmesini sağlayan, engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı ve kısıtlanmayı ortadan kaldıran, engelliler için çekim merkezi bir üniversite olabilmektir.

• Üniversitede 2012 yılı sonu itibarıyla eğitim gören toplam 63 engelli öğrenci mevcuttur.

• Bu öğrencilerin 22'sini işitme engelli, 17'sini ortopedik engelli, 6'sını görme engelli, 13'nü ise diğer engelli grubu oluşturmaktadır. İşitme Engelliler Lisesinden ön lisans programına doğrudan geçiş imkanı olduğundan işitme engelli öğrenci sayısı nispeten fazladır.

• 3000 personel içinde 6 engelli personel bulunmaktadır.

• İlk olarak 2009 yılında Selanik Aristo Üniversitesi ile yürütülen ACTUS Projesi ile, üniversite kampüsündeki *fiziksel engeller* saptanarak engellilerin hareket ve erişimlerinin sağlanmasına katkıda bulunulmuştur.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla her eğitim öğretim yılında en az iki çalıştay yapılmaktadır. Çalıştaylarda öğrencilerin yaşadıkları sorunlar tartışılmakta, bu sorunların çözümü için öneriler yine kendilerinden alınmaktadır.

• 2011 yılında yapılan ilk çalıştay sonucunda ortaya çıkan bazı sorunlar şu şekildedir:

- Akademik ve idari personelin engellilere yönelik farkındalığının yeterli olmaması,
- Banka çalışanlarının ve diğer sosyal alan çalışanlarının duyarlı olmaması,
- Spor yapma olanaklarının olmaması,
- Bazı zeminlerin kaygan olması,
- Yurtlardaki odaların ve malzemelerin engelliler için uygun olmaması,
- Dersleri anlamakta güçlük çekilmesi.

• Çözüm önerileri ise aşağıdaki gibidir:

- Engelli akademik danışmanları ile öğrencilerin düzenli toplantılar yapması,
- Sesli ATM ve sesli trafik lambası uygulamasının hayata geçirilmesi,
- Kaygan zeminlere halı döşenmesi,
- Yurtlardaki odaların engellilerin ihtiyaçlarını da karşılayacak şekilde düzenlenmesi,
- Üniversitede işaret dili tercümanlarının olması,
- Not tutucu sisteminin daha da geliştirilmesi.

• Fiziksel engellerin kaldırılmasına yönelik olarak 2009 yılından itibaren çeşitli çalışmalar sürdürülmektedir. 2013 yılı sonuna kadar herkes tarafından bütünüyle erişilebilir bir üniversite hedeflenmektedir.

• Mersin Üniversitesini tercih etmek isteyen öğrenciler ve mevcut öğrencilere erişim kolaylığı sağlamak için Mimarlık Fakültesi tarafından “Mersin Üniversitesi Erişilebilirlik Haritası” düzenlenmiştir. Alanında bir ilk olan ve üniversite web sayfasında yayınlanacak bu harita ile dileyen herkes üniversitenin erişilebilirliği konusunda bilgi edinebilecektir.

• *Akademik engellerin kaldırılmasına yönelik olarak*, görme engelli öğrenciler için, öğrencilerden ve öğretim elemanlarından oluşan gönüllü okuyucu gruplar tarafından ders kitaplarının CD’ye okunması sağlanmıştır.

• Aynı zamanda dersleri anlamada ya da not tutmada zorluk yaşayan engelli öğrenciler için gönüllülük esasına göre not tutma ve ders çalıştırma uygulamaları mevcuttur.

• Üniversite kütüphanesinde görme engelliler bölümünde 3 bilgisayar, 1 tarayıcı, 1 kabartma yazıcı ve 259 sesli kitap bulunmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• Akademik erişilebilirlik konusunda atılan ikinci önemli adım Mersin Üniversitesi Engelli Eğitim ve Sınav Esasları'nın kabul edilmesidir. Böylece engelli öğrencilerin derslere erişimde ve sınavlarda yaşadıkları sorunların çözülmesi amaçlanmıştır.

• Sınavlarda engelli öğrencilere sınav ve eğitim ortamını uygun hale getirmeye yönelik olarak pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır. Muafiyet gibi uygulamalar kesinlikle söz konusu olmamaktadır. Örneğin %93 oranında görme kaybı olan bir öğrenciye aynı salonda ama bir masa lambası altında sınav yapılmaktadır. İşitme engelliler için daha çok şekillerle uygulanacak bir eğitim çalışması hazırlanmaktadır.

• Sosyal erişilebilirlik konusunda atılan en önemli adım öğrencilerimizin spor yapma konusundaki destek taleplerinin karşılanmasıdır. Bunun için bu öğrencilere basketbol, voleybol ve yüzmede destek sağlayacak öğretim elemanı ve gönüllü öğrencilerden oluşan bir ekip oluşturulmuştur.

• Talepte bulunan engelli öğrencilere yemekhanede yemek alma konusunda destek olunmaktadır.

• Kampüse geliş-gidişlerde ulaşım desteği sağlanmaktadır.

• Mali destek programları çerçevesinde yıllık 2 proje sunma hakkı, her yıl engellilerden yana kullanılmaktadır.

• Çukurova Kalkınma Ajansı destekli “Zihinsel Engelliler Spor Eğitim Merkezi Projesi”, zihinsel engellilerin sosyal ve kültürel uyum sorunlarının azaltılmasını, zihinsel kapasitelerinin gelişmesini, fiziksel yeterliliklerinin artmasını, bağışıklık sistemlerinin güçlenmesini ve ailelerin yaşam kalitelerinin artırılmasını hedeflemektedir.

• Çukurova Kalkınma Ajansı destekli “Fiziksel Engelliler Mesleki Eğitim ve Destek Merkezi Projesi”, fiziksel engelli kişilerin ekonomik ve sosyal yaşama tam erişimlerine, kişisel ve mesleki yeterliliklerinin geliştirilmesine, toplumsal açıdan uyum sorunlarının azaltılmasına katkıda bulunmaktır. Proje 2012 yılında 4 ay içinde tamamlanarak 60 fiziksel engelliye kuaförlük, takı tasarımı ve santral operatörlüğü konusunda eğitim verilmiştir.

• “Kapakları Toplayalım Engelleri Kaldıralım Projesi” toplumsal farkındalığın artmasında önemli rol oynamış ve toplanan kapaklarla 9 adet tekerlekli sandalye ve bir işitme cihazı alınarak ihtiyacı olan engellilere verilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

•“Engelsiz Kent, Engelsiz Oyunlar Uygulama Projesi” kapsamında 2013 Mersin Akdeniz Oyunlarında kullanılacak spor ve konaklama tesislerinin (60’a yakın tesis) engelli sporcu ve misafirlerin erişimine ve kullanımına uygun hale dönüştürülmesine yönelik etütler yapılmış ve projeler hazırlanmıştır.

•“Engelsiz Yaşam Engelsiz Okullar İçin Elele Projesi” kapsamında, 10 pilot okulda bütünüyle erişilebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir.

•“Engelsiz Kültür ve Sanat Merkezi Projesi” ile Yenişehir kampüsünde tüm engel gruplarının ve yaşlıların erişebileceği bir kültür sanat merkezi kurulacaktır. Merkezde 1 engelsiz kütüphane, 1 sanatsal el yapım atölyesi, 1 adet sergi salonu yer alacaktır.

•Engellilerin hem fiziksel hem de ruhsal durumlarını ortaya koymayı hedefleyen “Mersin’de Engelliler ve Aileleri ne Yapar? Nasıl Yaşar?” projesinin uygulanabilmesi için hazırlıklar tamamlanmak üzeredir. Anketler hazırlanarak onay için Üniversite Etik Kuruluna başvurulmuştur.

•Çalışmanın gönüllü öğrenciler ve öğretim elemanları aracılığıyla yürütülmesi planlanmakta olup engelli bireylere ulaşabilmek için Valilik desteğine gereksinim duyulabilir.

•Mersin Üniversitesi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile de yakın temas halindedir. Her türlü çalışmada Üniversitenin gönüllü olarak katkı sağlayacağı çeşitli vesilelerle iletilmiştir.

Engellilik konusunda yapılan çalışmaları dolayısıyla Mersin Üniversitesi 2011 Aralık tarihinde Uluslararası Kalite Teşvik Ödülü almıştır. Tüm bu yapılan çalışmalar takdirle karşılanmış, Alt Komisyona gösterilen ilgi ve ilk kez üniversite düzeyinde bilgi alınması son derece memnuniyet verici olmuştur. Üniversite yönetimi bu konuda tüm paydaşlarla işbirliğine açık olduklarını bizzat göstermişlerdir.

B) Yerinde İncelemeler

1. Nihat Sözmen Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

Merkezdeki çocuklar, üyeleri bahçede coşkuyla karşılamışlardır. Ardından bina içine geçilerek birimler ziyaret edilmiş ve çocuklarla oturulup sohbet edilmiştir. Spor müsabakalarında dereceye girenler Komisyon üyelerine ufak hediyeler sunmuşlardır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Çocuklar özellikle bir proje kapsamında Almanya’ya yaptıkları ziyaretten ve müsabakalardaki başarılarından söz etmişlerdir.

Fiziksel olarak Kuruluşun temiz ve bakımlı, duvarların ve kapıların canlı renklerle boyalı olduğu görülmüştür. Çocukların yaptıkları resimler çerçevelenerek duvarlardaki panolarda sergilenmekte ve resimlerin sahipleri bunları göstererek övünmektedir.

Spor salonunun temiz ve düzenli olduğu, geniş kapsamlı çalışma sağlayan pek çok spor aletine sahip olduğu görülmüştür.

Yatak odaları da düzenli ve temiz olup rengarenk döşenmiştir. Yataklarda çocukların oyuncakları ve komodinlerin üzerinde kendi fotoğrafları yer almaktadır. Her bir odaya ayrı bir renk ismi verilmiştir.

Atölyelerde de geniş bir yelpazede çalışma fırsatı olduğu görülmüştür.

Genel olarak çocukların hayatlarından mutlu oldukları, “baba” olarak hitap ettikleri Kuruluş Müdürünü ve arkadaşlarını çok sevdikleri, atölye çalışmaları ve spor gibi sosyal aktivitelerden ve özellikle spordaki başarılarından gururlanarak söz ettikleri görülmüştür. Bu çocukların anılan faaliyetlerle desteklenmesinin özgüvenlerini ve kişilik algılarını olumlu olarak etkilediği söylenebilir.

Ayrıca, Kuruluşa çok yakın bir binada açılan bir Umut Evi de ziyaret edilmiştir. 6 kişinin yaşadığı ev, modern bir tarzda döşenmiş olup oldukça temiz ve düzenlidir. Bir üst katta oturan ev sahibi de davet edilerek evin balkonunda oturulup sohbet edilmiş, genellikle evlerini bu amaçla kiralamaktan çekinen ev sahipleri hatırlatılarak ev sahibi tebrik edilmiştir.

2. Mavi Yaşam Özürlü Bakım Merkezi

4,5 yıldır faaliyette olan Kuruluş, bedensel ve zihinsel engellilerin barındığı özel bakım merkezidir. 48 kişi kapasiteli olan Kuruluşta 45 kişiye hizmet verilmektedir.

4 katlı bir binada hizmet veren Merkezin her katı ayrı bir engelli grubuna ayrılmıştır. Her kat ortak yaşam odası ve bir adet 6 kişilik ve 2 adet 3’er kişilik yatak odalarından oluşmaktadır.

Genel olarak Kuruluşun bakımlı, düzenli ve temiz olduğu gözlenmiştir ancak katlarda hafif koku fark edilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Aynı katta kalanların aralarındaki büyük yaş farkı da dikkati çekmiştir.

Bakıcı personel, kıyafetlerinin özensizliği ve erkeklerin sakal tıraşı olmamaları dolayısıyla uyarılmışlardır.

Valilik tarafından yapılan son denetimde alınan uyarılar doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılmaya başlandığı ve bu kapsamda ilk olarak karyolaların değiştirildiği öğrenilmiştir.

Kuruluştaki iş atölyeleri bulunmakla birlikte ileri yaştakiler ilgi duymadıkları için buradan ancak 13-25 yaş arasında bulunan 10-11 kişi yararlanabilmektedir.

Komisyon ziyareti esnasında kalanların, yaşam odalarında TV dizisi izledikleri ve izole bir görüntü sergiledikleri görülmüştür. Bu anlamda Kuruluşun bir bahçesinin olmaması eksiklidir. Aynı zamanda Kuruluş Sorumlu Müdürüne kalanları dışarıya çıkarıp çıkarmadıkları sorulmuş, en son pikniğe gittikleri ve fakat çay bahçesi gibi mekanlara gitmek istendiğinde mekan sahiplerinin engellileri istememesi dolayısıyla her yere rahatça gidemedikleri öğrenilmiştir.

Yine de Merkezin özel bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin standardına göre fiziksel şartlar ve hizmet anlamında iyi bir örnek olduğu söylenebilir.

3. Hüseyin Polat Uygulama ve İş Okulu

Ziyarete öncelikle okulun faaliyet alanları hakkında kısa bir sunum yapılmış, ardından derslikler ziyaret edilerek öğrencilerle sohbet edilmiş ve bir kısmına karneleri verilmiştir.

Okulda down sendromlu, orta ve ağır zihinsel ve bedensel engelli öğrenciler eğitim görmektedir. İl genelinde otistik çocuklar için lise eğitimi olmadığından otizmli çocuklar da lise aşamasında buraya yönlendirilmiştir. Oysa otizmliler için ayrı bir eğitim gerekmektedir. Bu anlamda farklı gelişim özellikleri sergileyen çocukların bir arada aynı eğitime tabi olmaları neticesinde gerektiği gibi eğitilememeleri ve birbirlerini olumsuz etkileyebilmeleri söz konusudur.

İş okullarında hafif zihinsel engelli bireylerin eğitimi yapılarak bu kişilere istihdam imkanı sağlanabilmektedir. Ancak bu okuldan mezun olanların böyle bir şansı olamamakta, bazen sağlık durumunda değişiklik olup da hafif engelli raporu alan öğrenciler iş okullarına

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

nakil olabilmektedir. Eğitimde getirilen 23 yaş sınırı ile birlikte bu çocukların en büyük sıkıntısı okuldan sonra atıl bir hayata mahkum olma endişesidir.

300 kişi kapasite ile hizmet veren okulun eğitim mevzuatındaki değişiklik dolayısıyla rehabilitasyon merkezlerinin okul kısımlarının kapanmasının ardından kapasite fazlası talep olmuştur. Bu nedenle ikinci bir okula ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Mersin Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi

2008 yılında açılan Kuruluş her yaşta ve her engel grubunda bulunan kişilere bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermektedir. 80 kapasiteli kuruluştaki halen 81 yatılı ağır zihinsel engelli ve spastik çocuğa hizmet verilmektedir.

Kadro personeli sayısı 12 olup özel hizmet alımı yolu ile de 65 personel 3 vardiyalı olarak 24 saat hizmet vermektedir.

Hizmet binası 2 kat ve 2 bloktan oluşmakta ve her odada klima bulunmaktadır. Ayrıca bina kamera sistemi ile 24 saat izlenmektedir.

Kuruluş, ağır engellilere hizmet verdiği için ana hedef bakım hizmetidir.

Kuruluşun hijyen şartlarını karşıladığı ve personelin oldukça ilgili olduğu gözlemlenmiştir.

4. ANKARA SARAY ENGELSİZ YAŞAM BAKIM REHABİLİTASYON VE AİLE DANIŞMA MERKEZİ İNCELEMELERİ

Alt Komisyon 30/5/2013 tarihinde Ankara Saray Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezinde incelemelerde bulunmuştur. İncelemeye Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü Sayın Lale Öcal da eşlik etmiştir.

A) Kuruluş Hakkında Sunulan Bilgiler:

Kuruluş Müdürü Sayın Bekir Demiryılmaz üyelerimize aşağıdaki bilgileri sunmuştur:

25.11.1988 tarihinde hizmete açılan Kuruluş, ilk aşamada engelliler için 966 kapasiteli olarak planlanmıştır. Kuruluştaki rehabilitasyon hizmetlerinin yürütülmesi de planlandığı için yurt ve yuvalarda kalmakta olan kimi davranış veya duygusal problemleri olan ya da uyumsuz kişiliklere sahip vakalar, engelli kabul edilerek Kuruluşa nakledilmiştir. Sonraki süreçte, engeli bulunmayan çocuk, kadın ve yetişkin gruplara da hizmet verilmeye devam edilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Merkez ilk yıllarda hizmet birimleri, personel ve donanım eksikleri nedeniyle etkin kullanılamamıştır. 1996 yılının ikinci yarısından itibaren sadece engellilere yönelik hizmet verilmeye devam edilmiştir. Görme engelliler 2003 yılından itibaren kendi kuruluşlarına nakledilmiştir.

2005 yılından itibaren Kuruluşun fiziki altyapısının, hizmetin sürdürülmesi ile ilgili ihtiyaca cevap veremeyeceğinin anlaşılması üzerine, yeniden yapılandırma süreci başlatılmıştır. 2007’de kademeli olarak bina ve bloklar yıkılarak yeni projede belirlenen 73 adet, her biri 12 kişilik engelsiz yaşam evi, idare binası, 300 kişilik konferans salonu, eğitim ve rehabilitasyon ünitesi, atölyeler, yemekhane ve sağlık birimi binaları inşa edilerek hizmete sunulmuştur. Mevcut sera ve spor salonunun tadilatı yapılmış ve açık basketbol futbol sahaları, parklar ve sosyal alanlar inşa edilmiştir.

Kesin kabulü yapılmamakla birlikte yeni projenin ayırt edici özelliği, Kuruluşun engellilerin günlük yaşamlarındaki ihtiyaçlarına cevap verebilecek bağımsız ve rahat hareket edebilecekleri, geniş bahçesi bulunan tek katlı, ev niteliğinde binalardan ve engellilere göre düzenlenmiş mekanlardan oluşan bir yerleşke olmasıdır.

Açılıştan 2010 yılına kadar ortalama 650 civarında bakıma muhtaç bireye hizmet vermiş olan Kuruluşun, 14/06/2010 tarih ve 135 sayılı Genel Müdürlük Makam Onayı ile toplam 876 yatak kapasiteli olarak, “Saray Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi” ismi ile yatılı ve gündüzlü olarak hizmete devam etmesi uygun görülmüştür. Türkiye’nin en büyük engelsiz yaşam merkezi olan Kuruluşta 765 engelli barınmakta ve 646 bakım elemanı görev almaktadır.

Kuruluşta korunma ve bakım altında bulunan bedensel, ruhsal ve zihinsel engelliler, zihinsel performansları, yaşları, cinsiyetleri, gelişim düzeyleri ve birbirlerine uyum durumları göz önüne alınarak gruplandırılmaktadırlar.

Evlerde 6-12 kişilik gruplar halinde kalınmaktadır. Kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumda olanlar en fazla 12, kendisine ve çevresine zarar verecek durumda olanlar ise 6 kişilik evlerde kalmaktadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Tıbbi rehabilitasyon çerçevesinde, her türlü takip devlet hastaneleri ve üniversite hastanelerinde yapılmaktadır. Yatılı tıbbi bakıma ihtiyaç duyan ve devamlı sağlık gözetimi gereken 14 kişilik engelli ise 30 yatak kapasiteli Kuruluş revirinde kalmaktadır.

“Cafe Down Projesi” ile okul eğitimlerini ve kuruluş içi rehabilitasyon çalışmalarını kapasitesi ölçüsünde başarı ile tamamlamış, görev ve sorumluluk bilinci kazanmış engelli bireylerin istihdamı hedeflenmiştir. Kafede çalışabilme becerisine sahip olabileceği belirlenen gençler, Ankara Anadolu Otelcilik Turizm Meslek Lisesi ile yapılan işbirliği çerçevesinde servis ve garsonluk eğitimini tamamlayıp sertifika almaları ile kafede çalışarak mesleki rehabilitasyondan yararlanmaktadır.

“Bağımsız Yaşama Geçiş ve Bağımsız Yaşam Üniteleri Projeleri” ile, Kuruluş bünyesinde oluşturulan model alanlarda bağımsız yaşama geçebilecek durumda olan engelliler için uygun ortam oluşturularak bu kişilerin iş yaşamına ve günlük hayata alışmaları amaçlanmıştır.

“Zihinsel Yetersizliği Olan Bireye Uygulamalı Bağımsız Yaşama Geçiş Becerileri Kazandırma Projesi (Altınoluk/Balıkesir)” kapsamında, Kuruluşta kalmakta olan eğitilebilir düzeydeki engellilerin Balıkesir-Altınoluk beldesinde üç ay süresince muhtelif iş yerlerinde çalışma ve tatil yapma imkanları sağlanarak toplumla her alanda bütünleşmesi sağlanmıştır.

“Engelsiz Yaşam Evleri Projesi” ile engellilerin, Kuruluş bünyesinde inşa edilen bahçeli tek katlı villa tipi evlerde daha rahat ve güvenli yaşamaları amaçlanmıştır.

Yapılan spor etkinliklerini tek bir organizasyon altında yürütmek amacıyla, 2008 yılında Saray Rehabilitasyon Spor Kulübü kurulmuştur. Kuruluşta korunma altında bulunan 68 lisanslı engelli sporcu; atletizm, basketbol, futbol (bayan ve erkek), yüzme, masa tenisi, voleybol, atletizm, yüzme, futsal, bocce, bowling gibi branşlarda ulusal ve uluslararası müsabakalara katılmakta ve çok iyi dereceler almaktadır. Ayrıca Kuruluşta 252 engelli beden eğitimi faaliyetlerine katılmaktadır.

Kuruluş bünyesinde 20 adet yeni atölye inşa edilmiştir. Oluşturulan İş ve Meşguliyet Atölyelerinde 145 engelli, seramik, ahşap, boyama ve meyve sabunculuğu, bilgisayar, batık, müzik, resim, galoş, kilim, oyuncak, ağaç, işleri, terzihane ve takı tasarım gibi çeşitli atölye faaliyetlerine katılmaktadır. Atölye faaliyetlerinden elde edilen ürünlerle farklı mekanlarda

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

sergiler açılmakta, çeşitli kermes ve festivallere katılarak satışlar yapılabilmektedir. Atölyelerde 180'e yakın engelli sabah ve öğleden sonra 2'şer saat olmak üzere meşguliyet terapisi adı altında el sanatları ile ilgilenmektedirler.

Yeni yapılanmada eğitim ve rehabilitasyon binası da öngörülmüştür. Binada fizik tedavi ve rehabilitasyon çalışmaları için fizyoterapi egzersiz salonları ve rehabilitasyon havuzu, özel eğitim birimi çalışmaları için sınıflar, çocuk gelişimi çirimi çalışmaları için okul öncesi eğitim mekanları, duyu odası, karanlık oda, psikolojik hizmet birimi çalışmaları için görüşme ve test odası ile tüm birimlerin ortak kullanacağı çok amaçlı nöro-motor eğitim odası, bir toplantı salonu ve hem kuruluştaki kalanlar için hem de eğitim atölyesi olarak uygun gençlerin çalışabilmesine imkan sağlayacak bayan ve erkek kuaför birimleri de oluşturulmuştur.

Tarımsal rehabilitasyon kapsamında engelli bireylerle yapılan çalışmaların sürdürüldüğü sera yeniden yapılandırılarak faaliyete geçirilmiş olup çalışmalara engelli bireylerle birlikte devam edilmektedir.

Kuruluş bünyesindeki halkla ilişkiler birimi, ünite talepleri doğrultusunda piknikler düzenlemekte, çeşitli kamp organizasyonları yapmakta ve çocukların tatil yapmalarını sağlamaktadır. Ayrıca sinema ve tiyatro etkinlikleri ile çeşitli geziler ve eğlenceler düzenlenmektedir.

Okula devam eden çocukların durumları takip edilmekte ve okul başarılarını artırmak için çalışmalar yapılmaktadır. Eğitim Uygulama Okulunda 65, ilköğretimde 8, İşitme Engelliler Okulunda 2 (İlköğretim), Ortopedik Engelliler Okulunda 2 (İlköğretim), Mesleki Eğitim Merkezinde 6, Açık İlköğretimde 5, Açık Lisede 2, Açık Öğretim Fakültesinde 1 ve okul öncesi eğitimde 1 olmak üzere toplam 90 engelli eğitim ve öğrenimine devam etmektedir.

Yeni yapılanmada 12 kişilik iki ev, erkek ve bayan misafirhane şeklinde kullanılmak üzere Aile Danışma Birimi adı altında düzenlenmiştir. Birim, aileleri ile yaşayan engelli bireyler için, ailelerin tatil ya da hastalık nedeni ile bakımda zorlandıkları dönemlerde, yılda bir defa veya parçalı olarak en fazla bir ay süre ile misafir edilerek yatılı bakımı verilmek üzere hizmete geçirilmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Özellikle bakım sosyal rehabilitasyon merkezlerinde bulunan suç mağduru kız çocukları için haftada iki günlük psikiyatri doktoru için görevlendirme talep edilmiş ancak personel yetersizliği dolayısıyla talep karşılanmamıştır.

2004'ün sonundan beri psikiyatri tedavilerinin Kuruluş içinde sağlanması konusunda mücadele verilmiş ve çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Ancak bu konuda bir ilerleme sağlanamamıştır.

B) Revir ve Evlerin Ziyareti

Bir taşra hastanesi donanımında olduğu belirtilen 30 yatak kapasiteli revirin öncelikle spastik engelli kronik vakaların bulunduğu bölümleri ziyaret edilmiştir. İlk ziyaret edilen odada Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nden nakledilen SP'li, epilepsi hastası ve solunum zorluğu bulunan 5 aylık bir bebeğin (A.E.) makineye bağlı olarak bakım ve tedavisinin yapıldığı görülmüştür. Alt Komisyona verilen bilgiye göre, doğumda solunumu durması nedeniyle hastanın nefes borusuna gırtlak alt kısmından dışarıya delik açılmış, solunum kasları oluşmadığı için hasta mekanik ventilatöre bağlanmıştır. Hasta ağız yoluyla gıda alamamakta ve karın duvarından geçirilerek mideye yerleştirilen tüp ile beslenmektedir.

Hastanın buraya nakledilme sebebi sorulduğunda, revir doktoru bebeği almamak için uzun süre direndiklerini fakat sürekli bakım amacıyla bebeğin sonunda buraya nakledildiğini belirtmiştir.

Ardından ağır zihinsel ve fiziksel engelli kronik vakaların olduğu odalar ziyaret edilmiştir.

Revirin genel olarak temiz ve düzenli olduğu, duvarların resimlerle kaplı olduğu, tefrişatın çocuklara yönelik canlı renkte olduğu, odalarda oyuncakların bulunduğu, dolaplarda bulunan malzemelerin düzenli olduğu gözlenmiştir.

Ardından rastgele seçilen 4 engelsiz bakım merkezi ziyaret edilmiştir.

Evlerin girişinde galoşlar bulunmaktadır. Bu evlerde çocuklar engel ve gelişim durumlarına göre ayrılan gruplar halinde kalmaktadır. Genel olarak evler düzenli, bakımlı ve temizdir. Ortak yaşam alanları canlı ve renklidir. Duvarlarda, kalanların zevklerine göre fotoğraflar, kendi yaptıkları süslemeler, el sanatları örnekleri, üzerine bilmecelerin yazıldığı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

renkli kartonlar vs. gözlenmiştir. Yatak odalarında, kalanların şahsi fotoğrafları, oyuncakları bulunmaktadır.

Alt Komisyonun ziyaret ettiği 0-6 yaş zihinsel ve bedensel engelli çocukların bulunduğu bir evde çocukların bazısının yerdeki minder üzerinde bazısının kendi arabasında yatarak televizyon izledikleri görülmüştür.

Erkek zihinsel engelli grubunun barındığı bir diğer merkezde temizlik nedeniyle halı ve perdelerin olmadığı, çocukların yemek odasında oldukça kalori yüklü bir ara öğün yedikleri görülmüştür. Fazla yemeğin nedeni sorulmuş ve idarenin yalnızca ayda bir ödül niteliğinde böyle bir uygulama gerçekleştirdiği cevabı alınmıştır. Bu evin duvarlarının nispeten boş olduğu gözlenmiştir.

Ziyaret edilen 4 evde de genel olarak tuvalet, banyo ve odaların temiz, bakımlı ve düzenli olduğu görülmüştür.

Alt Komisyon atölyeleri de ziyaret etmiştir. El sanatları atölyesinde hamur çalışması yapan, seramik atölyesinde boncukları renklerine göre gruplayan, bilgisayar atölyesinde film seyreden engellilerle sohbet edilmiştir. Konuşulan hemen her çocuğun daha önce tatile gittiğini anlattığı ve bir daha gitmek istediğini söyleyerek heyecanlandığı dikkat çekmiştir.

Ancak duvarların sağlam olmaması kaynaklı lavabo-tuvalet desteklerinin bazı kullanımlarda çocukların asılması ile yerinden çıkarak tehlike yarattığı bu sebeple bu desteklerin kaldırıldığı öğrenilmiştir.

Yine ustalık hataları, özensiz çalışmalar ya da benzeri sebeplerle sık sık binalarda sorunların yaşandığı bunun da maddi manevi maliyetleri artırdığı öğrenilmiştir. Bahçedeki bir alanda kazı çalışması yapıldığı görülmüş ve revire giden sıcak su borularındaki sızma sebebiyle tamir çalışması yapıldığı öğrenilmiştir.

Alt Komisyonun ziyaret ettiği merkezlerden birinde üyelerimizi karşılayarak şikayetlerini ileten bir çocukla özel olarak ilgilenilmiştir. Çocuğun (Z.O.) ağır bir zihinsel ya da fiziksel engeli bulunmamasına karşılık ağır engelli grubuyla aynı evde kaldığı görülmüştür. Çocuk beraber kaldığı çocuklara öfke duyduğunu, kendisinin buraya ait olmadığını, Kastamonu'ya geri dönmek istediğini belirtmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Alt Komisyon, ziyaretleri sonrası idari binada toplanarak değerlendirme toplantısı yapmıştır. Burada şikayet eden kız çocuğunun dosyası da temin edilerek incelenmiştir. Buna göre, çocuğa 03/08/2011 tarihinde Kastamonu Devlet Hastanesi'nin vermiş olduğu raporda davranış bozukluğu teşhisi konulmuştur. 08/12/2011 tarihli İbn-i Sina Hastanesi'nden alınan raporda ise çocuğa orta zeka geriliği teşhisi konulmuş ve Kuruluşa nakli yapılmıştır. Kastamonu Kız Yetiştirme Yurdundan nakil nedeni Ankara'daki bir hastanede tedavisinin sürdürülmesi ve kurumda donanımlı bir revirin bulunmasıdır.

Kuruluş Müdürü de çocuğun yaş, cinsiyet ve engel durumlarına göre yapılan ayrımlar neticesinde kalabileceği en uygun yerin sağlandığını ancak burasının da uygun olmadığını belirtmiştir. Bu nedenle ailesinin de çocuğu talep etmesi dikkate alınarak çocuğun nakli istendiği ve tekrar psikiyatri muayenesine gönderildiği öğrenilmiştir.

C) Alt Komisyonun Tespit ve Önerileri:

Kuruluş çevre düzenlemesinin iyi olduğu, bahçe içindeki tek katlı evleri ve kampüs boyunca ağaçlar ve çiçekler ile sakin ve düzenli bir banliyö görünümündedir. Rehabilitasyon için son derece uygun bir yerleşim yeri olan kampüs içinde çocukların toprakla iç içe olmaları memnuniyet vericidir. Sohbet edilen çocukların bu durumdan hoşnut olduklarını belirtmeleri ve bahçede yetiştirdikleri ürünlerden heyecanla bahsetmeleri de memnuniyetle karşılanmıştır.

Bununla birlikte, Kuruluşta hastaneye gitmek hasta, personel ve hastane için maliyetlidir. Bu yöntemin aksine, birer psikiyatr ve nörolog en az haftada bir gün Kuruluşta görevlendirilerek burada bulunan engelli bireyleri kontrol etmelidir.

Genel Müdürlük dosya üzerinden karar verdiği için engelli bireylerin uygun kuruluşa yönlendirilmesinde çeşitli sıkıntılar doğabilmektedir. Z.O. gibi örnekler uygun ortamda bulunmadıklarından gelişimleri engellenebilmektedir. Aynı zamanda A.E. gibi hastaların da bu Kuruluşta değil hastanelerin yoğun bakım ünitesinde tedavisinin sürmesi gerekmektedir.

Son derece vicdan odaklı ve ciddi emek isteyen bir iş olan engelli bireylerin bakım ve rehabilitasyonlarında personelin yıpranmasından ya da duyarsızlık yaşamasından ötürü birtakım problemler yaşanabilir. Bunun için personelin de özlük haklarının iyileştirilmesi ve sosyal aktivitelerle desteklenmesi fayda sağlayabilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

TOKİ'nin yapıyı hala teslim etmemesi de bir sorun kaynağıdır. Böyle bir hizmeti veren kuruluşlar için bu şekilde geçici çözümler üretilmesi sıkıntı doğurmaktadır. Bu nedenle bu kuruluşların kesin kabullerinin bir an önce yapılması gerekmektedir. Aynı zamanda binaların yeni yapılmasına rağmen çeşitli sebeplerle kullanımında (engelli tuvaletleri, su boruları vb.) sık sık sorunların yaşanması maalesef yapımda gereken özenin gösterilmediğine işaret etmektedir.

Son olarak, eğitim merkezinin malzeme alımı tamamlanmadığı için henüz hizmet veremiyor olması da temel bir eksiklik olarak tespit edilmiştir. Eksiğin bir an önce giderilerek merkezin eğitime başlaması gerekmektedir.

VII. İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONUNA YAPILAN BAŞVURULAR

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Kuruluş Kanunu'nun 4. maddesinin (e) bendi uyarınca bireysel başvuru almaktadır. 24/06/2013 tarihi itibarıyla Komisyon 24. Yasama Döneminin başından itibaren (11 Haziran 2011) toplam 4776 başvuru almıştır. Bu sayının 90 adedi engelli bireylerin sorunlarına/taleplerine ilişkindir.

Bu başvuruların büyük bir kısmı sosyal yardımlar ve maddi yardım talebi merkezlidir (engelli aylığı talebi, evde bakım ücreti talebi, iş talebi, akülü engelli aracı talebi, maddi yardım talebi, psikolojik destek talebi, çeşitli sosyal yardımlardan yararlanamama itirazı, SGK işlemlerine itiraz, engelli aylığının ya da evde bakım aylığının kesilmesi ve iade itirazı). Bazı örneklerde de yardım talepleri genel olarak çaresizlikten kaynaklanmakta ve başvuruçular engelli olarak yaşamının ne kadar zor olduğunu anlattıktan sonra somut bir talepte bulunmaksızın “bana yardım edin” şeklinde dilekçelerini tamamlamaktadırlar.

Yine engellilere tanınan haklardan yararlanılmasına mani olduğu için sağlık kurulu raporuna itiraz, engelli sayılma talebi, işyerindeki engelli kadrosunun iptaline itiraz başvuruları bulunmaktadır.

Cezaevlerinden gelen başvurular; tutukluluk itirazı, tahliye talebi, nakil talebi, cezanın ertelenmesi talebi, zihinsel engelli mahpuslarla aynı mekanı paylaşmaya itiraz, tedavi talebi gibi sınıflandırılabilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Eğitim hakkı bağlamında işitme engelliler lisesi açılması talebi, özel eğitim ihtiyacı olan çocukların kayıtlarından ücret alınmaması talebi, okulda verilen özel eğitimin niteliğinden şikayet konuları sayılabilir.

Yine ayrımcılık başlığı altında, engellilik dolayısıyla idari göreve atanamama, Engelli Memur Seçme Sınavı sonucuna göre atanmanın yapılmasına karşılık idarenin (Üniversite) kişiyi reddetmesi, bezdiri (mobbing) şikayetleri ve ayrımcılık içeren mevzuat hükümlerinin değiştirilmesi (2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu gibi) talepleri mevcuttur.

Fiziksel erişilebilirlik ve toplumsal hizmetlere erişim ihtiyacı bağlamında ise yolların erişime uygun olmaması, çocukların okul ulaşımındaki aksaklıklar, otopark ihtiyacı sayılabilir.

Ayrıca başvurular arasında tayin talebi, özel bakım merkezinde kötü muamele iddiası, pozitif ayrımcılık ilkesi kapsamında girişimcilikte engellilere tanınan haklardan faydalanma talebi, kayıp vakaları, engelli çocuğuna taciz iddiası karşısında mahkeme kararına itiraz, askerlik sırasında sağlık sorunları ya da kötü muamele dolayısıyla engelli olduğu şikayeti de yer almaktadır.

Anılan başvurular incelenerek gerekli görüldüğü hallerde ilgili mercilere iletilmiştir. Bununla birlikte, bu başvurular içerisinde yer alan aşağıdaki örnekleri ayrıca ele almak yerinde olacaktır:

- *Kurum bakımı için istenen 2/3 asgari ücret şartının kaldırılması talepli 4490 sayılı başvuru:*

Başvurucu Mustafa Yıldırımhan, kız kardeşi ve annesinin ağır zihinsel engelli olduğunu belirterek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na kurum bakımı için müracaat ettiğini ancak gelir şartı dolayısıyla müracaatının reddedildiğini ifade etmektedir. Bununla birlikte başvuru, saldırgan olan ve evden kaçma, kaybolma, taciz edilme gibi ihtimali olan ağır engelli grupları için daha sağlıklı bir bakım hizmeti vermek adına söz konusu gelir şartının kaldırılmasını talep etmektedir.

Başvuru incelenerek ilgili Valilikten bilgi talep edilmiş olup süreç tamamlanmamıştır. Ek olarak söz konusu talebin oldukça makul olduğu ve sosyal devlet ilkesi gereğince bu yönde gerekli düzenlemelerin yapılabileceği değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

• *Engelli çocuk sahibi olan erkeklere erken emeklilik hakkının verilmesi talepli 4110 sayılı başvuru:*

Başvurucu Mustafa Erten 9 yaşında ortopedik engelli bir çocuk sahibi olduğunu, aile olarak çocuklarını evlerinden bir kilometre uzakta bulunan ilkokula her gün götürüp getirmek zorunda olduklarını ve eşinin bu süreçte hastalandığını belirterek erkeklere erken emeklilik hakkının tanınması halinde çocuğuyla daha rahat ilgilenebileceğini ifade etmektedir.

Söz konusu başvuru ilgisi nedeniyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na iletilmiş olup bu yönde bir düzenlemenin belli şartlar dahilinde (örneğin sadece babanın çalışması durumunda) ve engel durumuna göre hayata geçirilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

• *Engellilere uyumlu taşıtların ithalinde tanınan gümrük muafiyetlerine ilişkin mevzuat hükümlerinin sınırlayıcı olması şikayetini içeren 3423 sayılı başvuru:*

Başvuru sahibi Erdal Tonbul, tekerlekli sandalye ile hareket ettiğini belirterek engelliler için tasarlanan otomobillerin ithalinde gümrük muafiyetlerine dair hükümlerin yaşattığı mağduriyeti şu şekilde özetlemektedir:

1. Araçların dahil oldukları sınıf: Binek otomobil sınıfı ile sınırlı olan düzenleme, aracı kendisi kullanan tekerlekli sandalye sahibi olan engellilerin beklentilerini karşılamaktan uzaktır. Zira bu kişiler ancak kendilerine hareket esnekliği sağlayan, tavan yüksekliğine sahip araçları bağımsız kullanabilmektedir. Bu nedenle muafiyet sağlanan sınıfın hafif ticari sınıfa genişletilmesi yerinde olacaktır.

2. Yaş ve motor hacmi sınırlaması: Bu hüküm de uygun araç teminini zorlaştırmakta, zaten sınırlı sayıda olan araç tercihini daha da sınırlamakta, engelliye kolaylık sağlayacak gerekli donanımların bir araçta bulunmasına imkan vermemekte ve araçların piyasa fiyatını yükseltmektedir.

Başvuru Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'na iletilerek konuyla ilgili bir değerlendirme talep edilmiştir. Komisyona iletilen yazıda ise 2009/15481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki "4458 Sayılı Gümrük Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Uygulanması Hakkında Karar"ın ilgili maddeleri tekrarlanmıştır. Konunun anılan gerekçeler doğrultusunda incelenerek bir mevzuat

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

değişikliğine gidilmesinin ve böylece tanınan muafiyetin tüm engellileri kapsamasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

• *Sosyal Güvenlik İşlemlerinden Şikayet Konulu Başvuru*

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na ulaşan bir başvuruda Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığına başvuran Cevdet Beşikçi, 1997 doğumlu oğlunun konjenital katarakt problemi nedeniyle yüksek dereceli gözlük kullandığını, son olarak Eskişehir Orhangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Ana Bilim Dalı tarafından düzenlenen reçetenin (+13.50, +15.50) yüksek numara olması nedeniyle sağlık güvencesi kapsamı dışına çıkartılmasından şikayet etmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığınca verilen yanıtta söz konusu talebin değerlendirilerek gerekli mevzuat çalışmalarının yapılacağı bilgisi yer almaktadır.

• *ÖTV muafiyeti uygulamasında yaşanan hak kayıpları*

TBMM Başkanlığına yapılan ve ilgisi nedeniyle İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna bilgi amacıyla iletilen bir başvuruda sol kolu olmayan bir başvurucu %56 oranında engelli olduğunu, araç satın alımında ÖTV muafiyetinden mevzuatın ayrımcı hükümleri dolayısıyla faydalanamadığını belirtmektedir.

Bu konu Alt Komisyon çalışmaları sırasında da gündeme gelmiş olup gerekli araştırmalar yapılmıştır. Bu bağlamda;

Engelli bireylerin Özel Tüketim Vergisinden (ÖTV) muafiyetleri, Özel Tüketim Vergisi Kanunu'nun 7'nci maddesinin 2 numaralı bendi uyarınca düzenlenmektedir. Buna göre,

- 87.03 (motor silindir hacmi 1.600 cm³'ü aşanlar hariç), 87.04 (motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşanlar hariç) ve 87.11 G.T.İ.P. numaralarında yer alanların, *engellilik oranı %90 veya daha fazla olan malûl ve engelliler tarafından,*

- 87.03 (motor silindir hacmi 1.600 cm³'ü aşanlar hariç), 87.04 (motor silindir hacmi 2.800 cm³'ü aşanlar hariç) ve 87.11 G.T.İ.P. numaralarında yer alanların, *bizzat kullanma amacıyla engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibat yaptıran malûl ve engelliler tarafından,*

beş yılda bir defaya mahsus olmak üzere ilk iktisabı vergiden müstesnadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 30/4/2010 tarihli ve ÖTV-2/2010-3 sayılı Özel Tüketim Vergisi Sirküleri'ne göre, engellilik oranı %90 ve üzeri olan engelliler için bu kişilerin araçları kullanması şartı aranılmamakta ve dolayısıyla özel tertibat yaptırılmasına da gerek bulunmamaktadır.

%90'ın altında engelliliği bulunan kişiler için ise anılan muafiyet, kişinin "H" sınıfı sürücü belgesini haiz olması ve araçta engelliliğine uygun hareket ettirici özel tertibat yaptırması şartıyla uygulanmaktadır. Hareket ettirici aksam olarak debriyaj, fren ve gaz pedalları ile vites kolunda sabitlenmiş bir şekilde özel tertibat yapılması gerekmekte olup, yapılan özel tertibatın kişinin engel durumuyla uyumlu olması da yasal bir zorunluluktur.

Dolayısıyla mevzuat engel durumu %90'a kadar olan kişilerin araçları kendilerinin kullanacağını varsaydığından, %56 oranında engel durumu olan başvuruçunun ÖTV muafiyetinden yararlanması, "H" sınıfı sürücü belgesine sahip olması ve araca, engel durumuna uygun özel tertibat yaptırması halinde mümkün olacaktır.

Ancak, başvuruçunun engelliliğinin sol kolunda olması dolayısıyla araca özel tertibat yaptırılmasına gerek olmaması, kişinin aracı sağlıklı bir birey gibi kullandığı varsayımını doğurmaktadır. Bu durum da, ilgili mevzuata göre engelli sayılan ve haklarından diğer engellilerle eşit olarak yararlanan bireyin, ÖTV mevzuatına göre engelsiz değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Yine engelliliğin sağ kolda olması dolayısıyla araçlarda yapılan düzenlemeler, Maliye Bakanlığı tarafından mevzuatta belirtilen "hareket ettirici özel tertibat" kapsamında değerlendirilmediğinden bu kişiler de anılan muafiyetten istifade edememektedir.

Otomatik vitesli araç alımında ayak veya bacadaki engellilik durumunda yaşanan ayrımcı uygulamalar ise, Maliye Bakanlığı'nın mezkur Sirküleri doğrultusunda önlenmiştir. Buna göre, sağ ayak veya bacadaki engellilik dolayısıyla otomatik vitesli araçların gaz veya fren pedalı ya da vites kolunda engelliliğe uygun olarak yaptırılan tadilatlarla kişiler istisnadan yararlanabilmektedir. Sol ayak veya bacadaki engelliliği olanlar için ise *otomatik vites, hareket ettirici özel tertibat olarak sayılmakta* ve bu kişiler yalnızca "H" sınıfı sürücü belgesini haiz olması halinde, başkaca özel tertibat yapılmasına gerek olmaksızın istisnadan yararlanabilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Aynı eşitlikçi yaklaşım koldaki engellilik durumu için mümkün görünmemektedir. Toplumsal hayata bir engelli olarak katılmaya çalışan bireyin engelliliği dolayısıyla her alanda haklarından yararlanması ve pozitif ayrımcılığa tabi tutulması esastır. Üstelik anılan muafiyet, engelli bireylerin ulaşımında yaşadıkları zorlukların bir nebze olsun önlenmesi, bu kişiler için toplu taşıma yerine özel araç kullanımının özendirilmesi ve böylece engelli bireylerin rahat yolculuk yapmalarının sağlanması amacını taşımaktadır. Ancak bu örnekte görüldüğü gibi, bu amaç bazı engelli bireyler açısından gerçekleştirilirken diğerleri için söz konusu olamamaktadır. Anılan ayrımcı uygulamanın ortadan kaldırılması için Kanun'da tüm engelli vatandaşların söz konusu haktan yararlanmalarını sağlayacak ve farklı yorumları önleyecek şekilde değişiklik yapılması uygun olacaktır.

VIII. DEĞERLENDİRME VE SONUC

Ülkemizin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi uyarınca engellilik gelişmekte olan bir kavramdır ve sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımını önleyen *tutum ve çevre engelleriyle* etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle engellilik, kişinin fiziksel ya da zihinsel/ruhsal bozukluğunun yanı sıra çevresinin de kendisine engel olmasını ifade etmektedir.

Kişilerin yalnızca sağlık durumlarına odaklanan yaklaşımdan vazgeçilerek engelliliğin toplumsal açıdan ve hak temelli olarak tanımlanması, bu meselede bir paradigma değişikliğini ortaya koymaktadır. Bu değişiklik ile engellilerin yalnızca bir yardım nesnesi olduğu fikri terkedilerek sistemin engellilere göre yeniden ayarlanması, bu kapsamda gerekli düzenlemelerin/değişikliklerin yapılması ve her politika alanına engellilik boyutunun dahil edilmesi talep edilmektedir.

Bu yeni yaklaşım bir anlamda, tarihsel süreçte yaşam hakları ihlalleri dahil olmak üzere çeşitli haksızlıklara maruz kalan engelli bireylerin insanlık onurlarını iade etmeyi hedeflemektedir. Bunun ötesinde ise temel hak ve özgürlüklerin tüm insanlar için vazgeçilmez olduğu bir kez daha vurgulanmaktadır.

Ülkemizde de bu yönde atılmış adımlar mevcuttur. Öncelikle, engellileri görünür kılarak taraf devletleri bağlayıcı hükümler getiren ve her şeyden önemlisi, devletlere asgari

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

standartların belirlendiği bir yol haritası sunan Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi ülkemizde 28 Ekim 2009 tarihi itibarıyla yürürlük kazanmıştır.

Sözleşmenin ülkemize getirmiş olduğu yükümlülüklerin sağlıklı bir şekilde yerine getirilmesi için öncelikle engelli envanterine ihtiyaç bulunmaktadır. 2002 yılında Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (Mülga) tarafından Devlet İstatistik Enstitüsüne (yeni adıyla Türkiye İstatistik Kurumu) yaptırılan ve ülkemizde engellilik alanında en kapsamlı tek çalışma olan “Türkiye Özürlüler Araştırması”na göre, ülkemiz toplam nüfusunun %12.29’unu engelli bireyler oluşturmaktadır. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engellilerin oranı %2.58 iken, kronik hastalığı olanların oranı ise % 9.70’dir.

Bununla birlikte, bu verilerin güncelliğini yitirmesi ve bazı ölçme hataları dolayısıyla gerçeğin üzerinde olduğu tahmin edilen rakamlar vermesi dolayısıyla sağlıklı bir bilgiye sahip olunamamaktadır. Alt Komisyonun ziyaret ettiği illerde de yalnızca, kişilerin hizmet almak için çeşitli kurumlara başvurmalarıyla tutulan kayıtlar ile karşılaşmış, sadece Mersin’de bu yönde bir anket çalışması yapıldığı ve bir veri tabanına sahip olduğu öğrenilmiştir. Diğer illerde de eksik fark edilmekte ve çeşitli projeler üretilmekte ancak bu projeler bütçe kısıntısı dolayısıyla hayata geçirilememektedir. Bu konuda Halk Sağlığı Kurumu’nun, her ailenin bir hekiminin olması ve her hekimin nüfusunu yılda en az bir kez görme zorunluluğu dolayısıyla bir envanter çıkarma planı memnuniyetle karşılanmış olup bu programın bir an önce uygulamaya geçilmesi sağlanmalıdır.

Alt Komisyonun çalışmaları sonucu ulaşılan bilgiler, tespitler ve çözüm önerileri konuyla ilgili temel başlıklar üzerinden aşağıda değerlendirilmiştir.

1. Fiziksel Erişilebilirlik:

Alt Komisyon 5378 sayılı Engelliler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun’un Geçici 2. ve 3. maddelerinde öngörülen sürenin azalması dolayısıyla fiziksel erişilebilirlik konusuna özel önem vermiştir.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Alt Komisyon çalışmaları kapsamında değerlendirilmek üzere, bütün valiliklerden ve büyükşehir ile il belediyelerinden, Yüksek Öğretim Kurulundan (üniversiteler hakkında) ve Adalet Bakanlığında (ceza infaz kurumları ve adliyeler hakkında) erişilebilirlik çalışmaları ile ilgili bilgi talep etmiştir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Her ne kadar bu çalışmaları kağıt üzerinden değerlendirebilmek zor olsa da bu yönde bir yazışma yapmanın dahi ilgili kesimlerde bir duyarlılık oluşturulması açısından önemli olduğu değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte, Komisyonun yerinde incelemelerinde fiziksel erişilebilirlik konusunun yeterince çözümlenmediği görülmüştür. Kanun'un öngördüğü sürenin 1 yıl uzatılması üzücü olmuştur. Yeni süre 7/7/2013'te sona ermektedir ancak geçen 8 yıl içerisinde ne yazık ki istenen düzeyde bir değişim gerçekleşmemiştir. Bu konuda yaşanan sıkıntılar şunlardır:

- **Bütçe sıkıntısı:** Kurumlar gerekli tespitlerini yapmış olmalarına rağmen özellikle eski binaların dönüşümü çok maliyetli olduğundan yetersiz bütçe ile çalışmalar yarım kalmaktadır.

- **Fiziksel imkansızlık:** Özellikle İstanbul gibi tarihi şehirlerde yıkılması ya da tadil edilmesi mümkün olmayan çok eski binalar engelli erişimine uygun hale getirilememektedir.

- **Belediyelerin özensiz yaklaşımı:** Mahalli idareler bu konuda ya geç adım atmakta ya da standartlara uygun olmayan düzenlemeleri ile maddi manevi ek külfet oluşturmaktadırlar.

- **Farkındalık eksikliği:** Mezkur Kanun 2005 yılında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen düzenleme çalışmaları çok geç başlatılmış, yaklaşık olarak son iki yıldır bu konuya önem verilmeye başlandığı görülmüştür. Bu ağır gidişatta farkındalık eksikliğinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Fiziksel erişilebilirlik konusunda bütçe politikaları genel ekonomi durumu ile ilişkilidir. Dönüşüme uygun olmayan eski binalar konusunda da yine bütçe imkanları doğrultusunda yenileme projeleri geliştirilebilir. Ancak tarihi binalar için elbette bu söz konusu olamamaktadır. Burada belki bu fiziksel erişilebilirlik hükmünün son derece iyi niyetli bir uygulama olduğunu vurgulamak ancak bazı maddi engellere takılmanın da doğal olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Fakat yollar, kaldırımlar, köprüler gibi insanların toplumsal hayatta doğrudan içinde buldukları alanlar çok daha öncelikli ele alınmalıdır. Dolayısıyla aslında bu konuda en önemli rol mahalli idarelere düşmektedir. Ancak ne yazık ki belediyelerin engelli kişiler bir yana sağlıklı vatandaşlara dahi engel çıkaran üstyapı düzenlemelerinin olduğu bir gerçektir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Öte yandan belediyelerin standartlara uygun olmayan erişilebilirlik düzenlemeleri de maddi manevi maliyet oluşturmaktadır. Kaldırılma eklenen bir rampa kişinin tek başına hareketine imkan vermeyen bir eğime sahipse rampanın orada bulunması anlamlı değildir. Ya da görme engelliler için topyekun planlanmadan yapılan kabartma sarı çizgiler kişiyi başka bir engele götürüyorsa bu da hedeflenenin gerçekleşmediğini göstermektedir. Çalışmalara, arzulanan özenin gösterilmesi de resmi müeyyidelerden ziyade bu konudaki duyarlılığın artması ile mümkün olacaktır. Zira ancak uygulayıcıların ehliyetli, vicdanlı, basiretli ve ferasetli olmaları ile dünyanın en kötü kanunu dahi adil bir şekilde uygulanabilir.

7/7/2013'te sona erecek olan sürenin Kanun'un Geçici 3. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca iki yıl daha uzatılabileceği öngörülmektedir. Bu süreden sonra ise yükümlülüklerini yerine getirmediği tespit edilen idarelere Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmaktadır. Her şeye rağmen bu cezai hükümlerin de çalışmalara katkı sağlaması umulmaktadır.

Bununla birlikte, engelli sivil toplum temsilcileri ile görüşüldüğünde belirlenen bazı standartların engellilerin taleplerini karşılayamadığı bilgisi edinilmiştir. Örneğin görme engelli kişiler kabartma yollarda takılıp düşme tehlikesinin bulunduğunu, özellikle kışın kar yağdığında zeminin kayganlaşmasının tehlike doğurduğunu, kendileri için sesli uyarıların ya da özellikle resmi kurumlardaki işlerinde destek personelinin önemli bir ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda, anılan kabartma yolların ihtiyaca ne kadar karşılık geldiği üzerinde yeniden çalışılması ve çıkan sonuca göre bir değerlendirme yapılması da faydalı olabilir.

Yine, özellikle hastanelerde uygulanan duvarlardaki kabartma yazıların da istenen işleve sahip olmadığı bilgisi edinilmiştir. Gerçekten de bir görme engellinin duvarları elleriyle yoklayarak istediği yere gitmesi mümkün olsa da oldukça zahmetlidir.³ Bu anlamda hastaneler başta olmak üzere kamu kurum ve kuruluşlarında refakatçi personelin bulunmaları önemlidir. Her üç ilde ziyaret edilen hastanelerde de bu konudaki hassasiyet sevindiricidir. Yine "Sağlıkta Dönüşüm Programı" kapsamında 2016 yılına kadar tüm hastanelerin yenilenmesinin öngörülmesi de memnuniyet vericidir.

³ Altı Nokta Körler Derneği'nin verdiği bilgilere göre görme engelliler arasında Braille alfabesinin bilinme oranı yüzde 10-15 civarındadır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Toplu taşıma konusunda ise özellikle İstanbul'da son derece modern uygulamalar mevcuttur. Maalesef ziyaret edilen diğer illerde bu alanda istenen seviyede olunmadığı müşahede edilmiştir. Belediyelerin bu konuda plan ve projelerinin olduğu öğrenilmiş olup bir an önce hayata geçirilmesi beklenmektedir. Özellikle Kayseri'de yapımı planlanan, otobüs duraklarında bluetooth sistemi ile çalışacak ve engelli kişiyi algılayacak bir sistemin son derece işlevsel olacağı düşünülmektedir.

Son olarak yurdun her yerinde ve tüm ulaşım birimlerinde ücretsiz olarak geçerli olacak Ulaşım Engelli Kimlik kartı uygulaması da yerinde olacaktır.

2. Mevzuat- Yargı:

Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi'nin Ek Protokol'üne taraf olmak için gerekli çalışmaların devam ettiği bilinmekte olup işlemlerin hızlandırılarak bir an önce sonuçlanması beklenmektedir.

1/7/2005 tarihli ve 5378 sayılı Kanun, dönemi için iyi planlanmış olmakla birlikte hak temelli yaklaşıma sahip olmaması başta olmak üzere çeşitli bakımlardan eksiklikleri haizdir. Bu konuda da bir Kanun Tasarısı üzerinde çalışıldığı öğrenilmiştir. İlgili alanlar için bu raporda yer verilen hususların da dikkate alınması fayda sağlayacaktır.

Ülkemizde, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 122'nci maddesinde tanımlanan "engelliliğe dayalı ayrımcılık" suçuna ilişkin bir kez mahkumiyet kararı verilmiştir. Kararda, Beyoğlu 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin 2009 tarihli kararında, halk otobüsü şoförünün tekerlekli sandalye sahibi engelli bir vatandaşı otobüse almayarak ayrımcılık yaptığına hükmedilmiştir.

Ceza davalarına ek olarak engelli bireylerin –ve daha çok sivil toplum örgütlerinin- istihdam, eğitim, sağlık, erişilebilirlik gibi alanlarda ilgili idare aleyhine açtıkları sınırlı sayıda dava örnekleri de bulunmaktadır. İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezinin yürüttüğü bir Avrupa Birliği projesi kapsamında hazırlanan Türkiye'de Engellilik Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporuna göre okuryazarlık oranının düşük olması, toplu taşıma araçlarının ve adliye binalarının erişilebilir olmaması ve hukuki

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

danışmanlık hizmetinin ekonomik yokluktan ötürü alınamaması gibi sebepler yargı başvurularının sayısını azaltmaktadır.⁴

Dolayısıyla dava ve mahkumiyet kararlarının sayısına bakarak engelliliğe dayalı ayrımcılığın da olmadığı sonucuna ulaşmak yanlış olacaktır. Nitekim anılan rapora göre gerek devlet kurumları gerekse toplum, engellileri yardıma muhtaç ve edilgen kişiler olarak görmeye devam etmektedir. Bu kabulün sonucu olarak engelliler ötekileştirilmekte ve en çok eğitim ve istihdam alanlarında ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar.⁵

Bu bakımdan özellikle tazminat davası için istenen yüksek harç bedellerinin engelliler için kaldırılması ve danışmanlık konusunda engellilere yönelik özel imkanların sağlanması faydalı olabilir. Elbette engelli bireylerin adalete erişimde yaşadığı sıkıntılar genel olarak yargı sistemindeki aksaklıklardan bağımsız olmamakta, yargı reformları neticesinde gerçekleştirilen iyileştirmelerin engelli bireyler açısından da olumlu sonuç doğuracağı beklenmektedir.

Bir diğer önemli husus özellikle zihinsel engellilerin cinsel taciz yoluyla istismar edilmesi gerçeğidir. Engellilere karşı işlenen bu tür suçlarda ek yaptırım getirilmeli ve cezalar ağırlaştırılmalıdır. Ayrıca hazırlanmakta olan sivil Anayasa'da da engelliler lehine pozitif ayrımcılık ilkesi korunmalıdır.

Ülkemizde halen engelli bireylerin hakim-savcı olmasını engelleyen 2802 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (g) bendi⁶ yürürlüktedir. Günümüzün değişen koşullarında açık bir ayrımcılık doğuran bu maddenin kaldırılması yerinde olacaktır.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na yapılmış olan bir başvuru ile gündeme gelen ve engelli çocuk sahibi erkeklerin de, çocukların engel grupları ve ailelerin ihtiyaçları göz önünde tutularak, belli şartlar altında erken emekli olması yönünde bir mevzuat değişikliğine gidilmesinin de uygun olacağı değerlendirilmektedir.

⁴ Türkiye'de Engellilik Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu (1 Ocak-30 Haziran 2010), İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2011, s. 53.

⁵ a.g.e., s.54.

⁶ "Hakimlik ve savcılık görevlerini sürekli olarak yurdun her yerinde yapmasına engel olabilecek vücut ve akıl hastalığı veya engelliliği, alışılmışın dışında çevrenin yadırgayacağı şekilde konuşma ve organlarının hareketini kontrol zorluğu çekmek gibi engeli bulunmamak"

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Yine, engellilere uyumlu araçların ithalinde tanınan gümrük muafiyetleri mevzuatında da ayrımcı ve sınırlayıcı hükümler yer almaktadır. Örneğin muafiyetin binek araçla sınırlanması, aracı kendisi kullanan ve bunun için tavan yüksekliğine sahip araçlara ihtiyaç duyan tekerlekli sandalye sahibi engellilerin kapsam dışı kalmasına sebebiyet vermektedir. Yaş ve motor hacmi sınırlaması ise uygun araç teminini oldukça zorlaştırmakta, bulunan araçların ise fiyatını yükseltmektedir.

Bir diğer ayrımcı uygulama ÖTV muafiyeti için geçerlidir. İlgili mevzuat, engelliliği sağ ve sol kolunda bulunan %90'ın altında sağlık raporu olan engellileri dışlamaktadır. Başka bir deyişle mevcut düzenleme, diğer bir alandaki mevzuata göre engelli sayılan ve haklarından diğer engellilerle eşit olarak yararlanan bireyin, ÖTV mevzuatına göre engelsiz değerlendirilmesi anlamına gelmektedir.

Anılan muafiyetler, esasen engelli bireylerin ulaşımlarında yaşadıkları zorlukların bir nebze olsun önlenmesi, bu kişiler için toplu taşıma yerine özel araç kullanımının özendirilmesi ve böylece engelli bireylerin rahat yolculuk yapmalarının sağlanması amacını taşımaktadır. Ancak bu iki örnekte görüldüğü gibi, bu amaç bazı engelli bireyler açısından gerçekleştirilirken diğerleri için söz konusu olmamaktadır. Anılan ayrımcı uygulamanın ortadan kaldırılması için ilgili mevzuatta tüm engelli vatandaşların söz konusu haklardan yararlanmalarını sağlayacak ve farklı yorumları önleyecek şekilde değişiklik yapılması uygun olacaktır.

3. Sağlık:

Mevcut durumda engellilerin kendilerine sunulan haklardan yararlanabilmeleri için en az yüzde 40 oranında engelli olduğunu gösterir sağlık raporuna ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak kişilere farklı hastanelerde farklı yüzdeler verilmesi dolayısıyla sık sık itirazlar yaşanmaktadır. Bunda bazı kuruluşların kişilerden tekrar sağlık raporu istemesi etkili olmaktadır. Bu durum, hem hak kayıplarına sebep olabilmekte hem de kişilerin tekrar tekrar hastanelere gelmesi yönünde bir eziyete dönüşmektedir.

Yeni mevzuat çalışması ile yerleştirilmeye çalışılan sistemde yüzdeli tanılamının kaldırılacağı ve hizmet alımında tek bir rapor isteneceği bildirilmiştir. Engelli bireylere sıkıntı yaratan mevcut uygulamanın bu yönde bir an önce değiştirilmesi beklenmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Alt Komisyonun hastanelerde gerçekleştiğini gördüğü refakat sistemi son derece yerinde bir uygulama olup tüm ülke çapında hayata geçirilmesi istenmektedir.

Sağlık güvencesi ile karşılanan düşük kaliteli medikal araç gereçlerin işlevsiz olması ve hatta zaman zaman engelli bireylerde çeşitli hastalıklara sebep olması dolayısıyla, imkanlar dahilinde daha kaliteli ve işlevsel cihazların güvence kapsamına alınması sağlanmalıdır.

Son olarak, ülke genelinde ihtiyaç duyulan engelli veri tabanı oluşturulması için Halk Sağlığı Kurumu'nun, aile hekimleri yolu ile bir envanter çıkarma planının gerekli düzenlemeleri yapılarak bir an önce uygulamaya geçilmesi beklenmektedir.

4. Eğitim:

Eğitim engelli bireylere sunulması gereken belki de en önemli hizmettir. Zira her engel grubu farklı olmakla birlikte kişi ancak eğitim yoluyla rehabilite edilir, sosyalleşir, kendisi ve dünya hakkında bir görüş sahibi olur ve dolayısıyla toplumsal hayata katılabilir. Bu bakımdan engelli bireylerin diğer bireylerle birlikte eşit koşullarda tam ve etkin olarak eğitim almaları hayati önem taşımaktadır.

Yine, engelli çocuğu olan ailelerin en büyük endişesi kendileri öldükten sonra çocuklarının nasıl bakılacağıdır. Her ne kadar bakım kuruluşları olsa da eğitilebilecek durumda olanların uygun eğitimle istihdam edilerek kendilerine bir hayat sağlanması en iyi çözümdür.

Ancak engelli eğitiminde çok çeşitli sıkıntılar olmakla birlikte ilk ve en önemli sorun nitelikli eğitimci sayısının yetersizliğidir. Hemen her okulda uzman öğretmen açığı bulunmakta, özel eğitim veren öğretmenlerin büyük kısmı ise hizmet içi eğitim almış emekli öğretmenlerden oluşmaktadır. Her ne kadar mevcut öğretmenler de özveriyle çalışıyor olsalar da her engel grubu için konunun uzmanı olan üniversite mezunu öğretmene ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu nedenle öncelikle mesleği özendirmek adına özel eğitim öğretmenlerinin özlük haklarının iyileştirilmesi gerekmektedir. Yine, üniversitelerde farklı engel grupları için özel eğitimci yetiştiren bölümler açılmalı, mevcut bölümlerin kontenjanı artırılmalı, branş öğretmenlerinin üniversite eğitimlerinde özel eğitim alanıyla ilgili ders almaları sağlanmalıdır. Aynı zamanda üniversitelerde ya da ayrı olarak farklı engel grupları için

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

araştırma enstitülerinin açılması da hem konuyla ilgili bilgi birikimine hem de uygulamaların niteliğine katkı sağlayabilir.

Mevcut durumda devam eden hizmet içi eğitimler ise ihtiyaca uygun olarak düzenlenmeli ve gerekirse bu eğitimler de kendi içinde konulara ayrıştırılmalıdır. Bu konuda üniversitelerle işbirliğine gidilmesinde fayda mütalaa edilmektedir.

İşaret dilinin öğretmenler tarafından dahi tam anlamıyla bilinmemesi sorununa karşılık özel eğitim öğretmeni yetiştiren eğitim fakültelerinde işaret dili dersi zorunlu olmalı ve halen ders veren özel eğitim öğretmenlerine işaret dili kursu verilmelidir.

İşitme engelliler okullarının müfredatı diğer okullarla aynıdır. Oysa sağır ve dilsiz olan, kavram yeterliğine sahip olmayan çocukların diğerleriyle aynı eğitim alarak aynı sınava tabi tutulmaları adil olmamaktadır. Bunun sonucunda doğal olarak üniversite sınavlarında birçok işitme engelli kötü puan almaktadır. İşitme engelliler ayrı bir sınava tabi tutulmalı ve üniversitede okuyanlara destek verilmelidir.

Aynı husus görme engelliler için de geçerlidir. Örneğin, üniversite sınavlarında hukuk bölümünün eşit ağırlık puanı ile öğrenci alması sonucu sayısal eğitim alamayan görme engellilerin hukuk fakültesine girme oranları düşmüştür. Bu da ciddi bir hak kaybı doğurmakta olup görme engellilerin de özel bir sınava tabi tutulmaları gerekmektedir. Aynı zamanda görme engelliler arasında Braille alfabesini bilme oranını artırmaya yönelik eğitimlerin de verilmesi gerekmektedir.

Yeni eğitim mevzuatı ile getirilen 4+4+4 sistemi eğitimde 23 yaş sınırını öngörmekte ve bu yaştan sonraki eğitim Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'ne verilmektedir. Ancak bu merkezlerin böyle bir hizmeti verecek personeli ve altyapısı bulunmamakta ve engellilerin 23 yaşından sonra evlerine ya da kuruluşlarına kapanacağı endişesi bulunmaktadır. Bu sorunun çözülmesi için yaş sınırı kaldırılmalı veyahut Halk Eğitim Merkezleri, sivil toplum örgütleri veya üniversitelerle işbirliği kurulmalıdır.

Aynı zamanda uygulama ve iş okulları talebe karşılık gelmemektedir. Buna karşılık bu okullarda uzmanlaşmış bir eğitim de bulunmamaktadır. Uygulama okullarının mezuniyet sonrası istihdam imkanı sağlamaması en sıkıntılı durumdur. Bu okullar gözden geçirilerek ihtiyaca uygun bir şekilde yeniden yapılandırılmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Yine mevzuat değişikliği ile ilkokulun 4 yıla sınırlandırılması, görme ve işitme engelliler okullarındaki çocukların kendilerine asıl eğitimi veren sınıf öğretmenlerinden erken ayrılmalarına sebep olmaktadır. Ortaokul bölümünde görevli branş öğretmenleri görme ya da işitme engellilerin eğitimi konusunda bilgi sahibi olmadıkları için bu durum çocukların eğitimini yavaşlatabilmektedir. Dolayısıyla yeni eğitim sisteminin özel eğitim okul ve kurumlarında ne kadar işlevsel olduğu yönünde bir araştırma yapılarak sonuç doğrultusunda gerekli düzenlemeye gidilmesi önem arz etmektedir.

Mevzuat değişikliği ile haftalık ders saatinin artırılması ve özel eğitim veren öğretmen yetersizliği dolayısıyla “özel özel eğitim okullarının” kapanması beklenmektedir. Bu okullarda eğitim gören öğrencilerin resmi özel eğitim okullarına yönlendirilmesi gerektiğinden kapasitenin yetersizliği sorunu ortaya çıkmaktadır. Halihazırdaki okul eksikliklerinin yanı sıra bu gelişme de mevcut ihtiyacı artıracak olup eğitimin ciddi olarak aksaması sonucunu doğurabilir. Bu konuda da gerekli çalışmaların Bakanlık tarafından acil olarak ele alınması fayda sağlayacaktır.

Eğitim gören tüm engellilere eğitimleri boyunca artan miktarda burs desteği sağlanması konusu Komisyon çalışmalarında sıklıkla gündeme gelmiş olup bütçe imkanları doğrultusunda hayata geçirilmesine çalışılmalıdır.

Mersin Üniversitesi'nin engellilere yönelik fiziksel, sosyal ve akademik erişim çalışmaları da takdir edilmiştir. Özellikle öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla her yıl yapılan çalıştaylar son derece faydalıdır. Görme engelli öğrenciler için ders kitaplarının CD'ye okunması ve gönüllülük esasına göre not tutma ve ders çalıştırma uygulamaları da memnuniyet vericidir.

Yine, engelli öğrencilere sınav ve eğitim ortamını uygun hale getirmeye yönelik olarak pozitif ayrımcılık uygulamaları da tam olarak BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde belirtilen “makul düzenleme”⁷ kavramına karşılık gelmektedir. Bu uygulamaların diğer üniversitelere de örnek olması beklenmekle birlikte üniversitemizin projeler üzerinden diğer kurumlarla işbirliği yapması da teşvik edilmelidir.

⁷ BM Engelli Hakları Sözleşmesi m.2: “Makul düzenleme, engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğer bireylerle eşit şartlarda kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli bir durumda ihtiyaç duyulan, orantısız veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.”

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Son olarak, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'na 17/5/2013 tarihli yazı ile sonuçları iletilen Sabancı Üniversitesi yürütücülüğünde “Engelsiz Türkiye İçin: Yolun Neresindeyiz?” başlıklı proje kapsamında, beş temel başlığa (eğitim, erişilebilirlik, istihdam, siyasal katılım, tıbbi tanılama ve rehabilitasyon) ilişkin mevcut durum tespiti yapılarak iyileştirmeye yönelik politika ve uygulama önerileri sunulmuştur. Bu akademik çalışmalar, yapılacak düzenlemelere kaynak sağlaması açısından önemlidir.

5. İstihdam:

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda ve 4857 sayılı İş Kanunu'nda belirtilen engelli istihdamı yükümlülüğü yavaş yavaş olumlu sonuçlar vermeye başlamıştır. Buna karşılık bu yükümlülüğü kağıt üzerinde yerine getiren ancak fiiliyatta engelli çalıştırmayan özel işyerleri de hala varlığını sürdürmektedir. Bu sorunun aşılmasında da denetim faaliyetleri kadar toplumsal duyarlılığın artması faydalı olacaktır.

Eğitilebilir engelli bireyler açısından iş sahibi olmak hayati bir önemi haiz olduğundan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde 23 yaş üzeri bireylerin eğitimlerine göre uygun yerlerde istihdamı konusunda özel bir çalışma başlatılmasının da yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın KOSGEB ile yapmış olduğu “Girişimci Engel Tanımaz Protokolü” çerçevesinde engelli girişimciliğinin desteklenmesi memnuniyet vericidir. Yine, Bakanlığın korumalı işyeri desteği sunması da son derece önemlidir. Bu alandaki çalışmaların sürdürülerek başarılı örneklerin toplumla paylaşılması da engelli bireylere model olması ve toplumsal duyarlılığın artması açısından önemlidir.

25/6/2013 tarihi itibarıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nın 46 branşta 600 engelli öğretmen kadrosu açtığını ilan etmesi uzun zamandır beklenen son derece olumlu bir gelişmedir. Engelli bireylerin başta kamu kurumlarındaki uzmanlık kadroları olmak üzere diğer meslek gruplarında da istihdam edilebilmesine yönelik gerekli adımların atılması gerekmektedir.

Diğer taraftan, Engelli Memur Seçme Sınavına hem şeker ya da böbrek yetmezliği hastaları gibi kronik rahatsızlığı olanların hem de doğuştan gelen görme, işitme ya da ortopedik engellilerin girmesinin eşitlikçi olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle ileride bu sınavın da engel durumuna göre ayrılması yerinde olacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

2012 yılında yapılan Engelli Memur Seçme Sınavı ile çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına 14/3/2013 tarihi itibarıyla ataması yapılan engelli memur sayısı 10 binin üzerindedir. Bugün geçmiş yıllara nispeten oldukça yüksek sayıda engelli memur istihdamı sağlanmıştır. Buna karşılık atama yapılan bazı idarelerin çeşitli gerekçelerle bu kişileri işe başlatmadığı yönünde şikayetler zaman zaman İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığına iletilmektedir.

6. Sosyal Yardımlar:

Başta zihinsel engellilik ya da otizm olmak üzere ağır engel gruplarında engelinin bakımı çok daha önemli olmaktadır. Engelli çocuğun özel ihtiyaçlarının karşılanması ihtiyacı yanında anne babadan biri (genellikle anne) zaten çocuğa baktığı için para kazanamamaktadır. Dolayısıyla her hâlükârda bu ailelerin maddi desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Bu bakımdan ailelere engelli bakım ücreti verilmesi son derece faydalıdır. Uygulamaların bilinir olmasıyla da birlikte eskiden engelli çocuğunu gizleyen ailelerin bu ücreti alabilmek için çocuklarını görünür kıldıkları örnekler mevcuttur. İmkanlar ölçüsünde bu ücretin artırılması yerinde olacaktır.

Bu ücreti almaya hak kazanmak için engellilik oranının yüzde 50 ve üzeri olması, sağlık raporunda “ağır özürlü” ibaresinin işaretli olması ve hane içi kişi başı gelirin asgari ücretin üçte ikisinden az olması gerekmektedir. Ancak bazen yüzde 50 oranında engelli olan kişilerin bakıma ihtiyaçları olmamaktadır. Bazen de muhtaç insanlar gelir şartını çok az bir farkla kaçırarak bu haklarını kaybedebilmektedirler.

Dolayısıyla evde bakım desteği ölçütünün asgari ücretin 2/3'ü ölçütünden çıkartılarak, ödenecek miktarın engellilik derecesine göre kademelendirilerek bakıma muhtaç olan her engelli vatandaşa verilmesi yönünde gerekli düzenlemelerin yapılması yerinde olacaktır.

Engelli aylığı da 2022 sayılı Kanun kapsamında, kişinin bir işinin ve sosyal güvenlik kaydının olmaması ve aylık gelirin ise 120 liranın altında olması şartı ile muhtaç engellilere üç ayda bir ödenmektedir. Ancak bu uygulamada da benzer sorunlar yaşanmakta olup muhtaçlığı belgelenen kişilere gelir miktarı ve engel durumlarına göre kademelendirilerek ödeme yapılması uygun olacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Kuruluş bakımında olan engellilerin aylıklarının kesilmesi sonucu, aylığı vasisi tarafından alınan engelliler bakımından kısmi bir avantaj sağlanmış olsa da aylığı engelli kişi için kuruluşa teslim edilen ya da aylığını kendisi kullanan engelliler mağduriyet yaşamaktadır. Kuruluş idaresinin kişiler hakkında bir rapor hazırlayarak bu iki kişi grubunu ayırması ve böylece aylığı kendileri için kullanılacak olan engellilerin bu haktan yararlanabilmesi yönünde bir uygulama gerçekleştirilebilir.

Son olarak, ebeveynlerden kalan yetim maaşının cinsiyet ayrımı yapılmadan engelli vatandaşlara ödenmesi sağlanmalıdır.

7. Bakım ve Rehabilitasyon Kuruluşları:

Alt Komisyonun ziyaret ettiği resmi bakım ve rehabilitasyon kuruluşları geçmiş yıllarla kıyaslandığında fiziksel şartları itibariyle oldukça iyi durumdadır. Özellikle ev tipi yerleşkelerin artırılması ve umut evleri uygulamasının hayata geçirilmesi son derece faydalı olmuştur. Ancak bu yeni binaların bazılarında rastlanan kötü altyapı hizmetinin çıkardığı sorunlar maddi manevi maliyet doğurmaktadır.

Burada barınan ve bakılan engelliler için en önemli hizmet eğitim ve sosyal faaliyetlerdir. Örgün eğitimden faydalanabilecek durumda olanların okullarına devam ederek bir iş sahibi olmaları önemlidir. Ziyaret edilen kuruluşlardaki eğitimlerine devam eden ya da çeşitli işlerde çalışan engellilerle karşılaşmak memnuniyet verici olmuştur.

Bunun yanı sıra el işi atölyelerinde ya da spor gibi sosyal faaliyetlerle desteklenen ya da bahçe işleriyle uğraşan bireylerin daha aktif, canlı ve neşeli oldukları gözlenmiştir. Böylece çocuklar televizyon karşısında kapalı bir şekilde vakit geçirmeleri yerine sosyalleşmekte ve özgüvenleri artmaktadır. Benzer uygulamaların özel bakım merkezlerinde de hayata geçirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Özel bakım ve rehabilitasyon merkezlerindeki fiziksel şartların ve hizmet kalitesinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda, denetim faaliyetlerinin de sıklaştırılması yerinde olacaktır.

Bu merkezler hakkında yeni yönetmelik çalışmasının devam ettiği öğrenilmiştir. Yeni yönetmelik ile bu kuruluşların daha disiplinli olması yönünde çalışılmalı ve bu kapsamda düzenlemeler, kuruluş bakımına alınan kişi sayısının azaltılması ve yaş ya da engel gruplarına

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

göre ayrılarak bakım ve rehabilitasyonda uzmanlaşmanın sağlanabilmesi yönünde hükümler içermelidir.

Özel bakım ve rehabilitasyon merkezleri için Mavi Bayrak uygulaması gibi teşvik edici bir uygulama ya da çeşitli vergilerden indirim gibi maddi açıdan destekleme teşvikleri de sağlanabilir.

Bu kuruluşlarda kalanların tedavi ve takipleri için hastaneye gitmek hasta, personel ve hastane için maliyetlidir. Özellikle büyük şehirlerde imkanlar dahilinde, bu yöntemin aksine, birer psikiyatri ve nöroloji uzmanının en az haftada bir gün kuruluşlarda görevlendirilerek burada bulunan engelli bireyleri kontrol etmelerinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

İstanbul'da bulunan ve ülkemizde ilk ve tek olarak yalnızca 18 yaş üzeri otistik bireylere hizmet veren Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi engellilik alanında uzmanlaşma sağlaması açısından son derece önemli bir işleve sahiptir. Ancak sadece 48 kişilik kapasite yeterli olmamakta, bu kuruluşların sayısının (0-18 yaş aralığını da içerecek şekilde) artırılması arzu edilmektedir.

Ek olarak, bu kuruluşların sayısı kadar verilen hizmetin niteliğinin de artırılması önemlidir. Otizmlili bireylerin tek tedavi yöntemi uygun eğitim olduğundan bu tür kuruluşlarda mutlaka uzman özel eğitimcilerin görev alması sağlanmalıdır. Aksi takdirde bu çocuklar için bakım hizmetinin ötesine geçilemeyeceği diğer bir ifadeyle çocukların hayata katılımlarının sağlanamayacağı değerlendirilmektedir.

Özel eğitim öğretmenleri genellikle Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okul ve kurumlarda görev aldıklarından dolayı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kuruluşlarda da öğretmen eksikliği söz konusudur. Bu ihtiyacın giderilmesi için üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı ya da sivil toplumla işbirliği yoluna gidilebilir.

Yine, engelli çocuk sahibi ailelerinin en önemli ihtiyaçlarından biri olan, çocuklarını geçici olarak bırakabilecekleri gündüzlü bakım hizmeti veren merkezlerin yerel yönetimler tarafından hayata geçirilmesi gerekmektedir. İlk bakışta kolay fark edilmeyen bu ihtiyacın karşılanması durumunda ise ailelerin ciddi anlamda desteklenerek rahatlayacağı değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Son derece vicdan odaklı ve ciddi emek isteyen engelli bireylerin bakım ve rehabilitasyonlarında personelin yıpranmasından ya da duyarsızlık yaşamasından ötürü de birtakım problemler yaşanmaktadır. Bunun için personelin özlük haklarının iyileştirilmesi ve sosyal aktivitelerle desteklenmesi fayda sağlayabilir.

Bu kuruluşlarda hizmet alımı yoluyla da çok sayıda personel çalışmakta olduğundan aynı görevi üstlenip farklı hükümlere tabi olan personeller açısından adaletsizlikler de yaşanmaktadır. Bu sorunun giderilmesi için ise tüm kurumları kapsayan büyük ölçekli personel politikalarının gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak, kurum bakımı için gerekli olan 2/3 asgari ücret tutarındaki gelir şartı da başvuruları değerlendirmek adına yerinde bir talep olarak gözüktüğü de bazı durumlarda engelli ailelerin mağduriyetine yol açmaktadır. Özellikle saldırgan olan ve evden kaçma, kaybolma, taciz edilme gibi ihtimali olan ağır engelli grupları için daha sağlıklı bir bakım hizmeti vermek adına söz konusu gelir şartının kaldırılması düşünülebilir.

8. Sivil Toplum Kuruluşları:

Her alanda olduğu gibi engellilik meselesi üzerine çalışan sivil toplum kuruluşlarının da olması sevindiricidir. Bununla birlikte meselenin suiistimale açık niteliği dolayısıyla bu alanda çalışan kuruluşlara daha fazla dikkat etmek gerekmektedir. Ziyaret edilen illerde de bu husus İl Dernekler Müdürleri tarafından dile getirilmiştir.

Bu konudaki en dikkat çekici nokta engelli derneklerinin sayısının gün geçtikçe artmasıdır. Dernekler arasında ideolojik bölünmeler olduğu kadar bazı derneklerin konuyu suiistimal ederek dolandırıcılığa kadar varan ölçülerde suç işledikleri de vakidir. İdarenin gerekli denetimleri sıklaştırması bu bakımdan önemlidir. Aynı zamanda engelli konfederasyonlarının maddi anlamda güçlendirilerek daha doğru yöntemlerle hem engelli kişilere hem de toplumun geneline ulaşabilmelerine yardım edilmelidir.

Diğer yandan engellilik konusunda çalışan ve çözüm üreten derneklerin taşınmaz ya da araç alımında olduğu gibi engelli bireylere sağlanan çeşitli muafiyetlerin kendilerine de sağlanması yönünde talepleri bulunmaktadır. Derneklerin iyi ayırt edilerek bu tür muafiyetlerden yararlanmaları çalışmalarında fayda sağlayabilir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Ayrıca planlanan mevzuat değişikliklerinde, bu işin içinde fiilen yer alan sivil toplum temsilcileri ile sıkı işbirliği yapılması, mevzuatın ihtiyaca dönük olarak düzenlenmesine katkı sağlayacaktır.

Son olarak, 6462 sayılı Kanun ile mevzuatta kullanılması öngörülen “engelli” kavramını sivil toplum örgütleri de çalışmalarına yansıtmalı ve bu kavramın yaygınlaşmasını sağlamalıdır.

9. Toplumsal Duyarlılık:

Engellilik meselesinde yukarıda sayılan başlıklar altında ele alınan konular ayrı ayrı önemli olduğu kadar aslında tüm bu alanlarda iyi ya da kötü uygulamalar insan faktörüne bağlıdır. Başka bir deyişle engellilik konusuna ne kadar ilgi gösterir ve engellilerin toplumsal hayata diğer bireylerle eşit şekilde katılımı konusuna özen gösterirsek eldeki imkanları azami olarak engelliler için kullanmış oluruz.

Ziyaret edilen illerde Alt Komisyona iletilen; talebin yüksek olduğu müsabakalar için spor kulüplerinin keyfi olarak tribündeki engelli kontenjanını düşürmesi, duraklara konan sesli ikaz sisteminin vatandaşların şikayeti üzerine kaldırılması, engelli otoparklarının sağlıklı kişilerce kullanılması, işletmecilerin engelli gruplarını mekanlarında istememeleri, engelli bir çocuğun rahat girip çıkması için sınıfların değiştirilmesi gündeme geldiğinde diğer velilerin mevcut sınıfa harcama yapmaları dolayısıyla itiraz etmeleri, engelliler için yapılan bir binanın beğenilmesi ile kaymakamlığa tahsis edilmesinin istenmesi ya da zaman zaman otobüs şoförlerinin engelli yolculara yönelik duyarsızlığı vb. bilinç eksikliğinin ve engelliğe dair olumsuz algının göstergesidir.

Doğal olarak bu olumsuz algı engellilerin özgüvenini de olumsuz etkilemektedir. Ne yazık ki benzer örnekler yaşayarak dışlandığını hisseden engelli kişilerin intihara kadar giden hikayeleri mevcuttur.

Yine ailelerin de bilinçsiz olmaları engelli çocukları üzerinde bazı sorunlara yol açmaktadır. Genellikle aileler merhamet temelli yaklaşarak çocukların her işini kendileri üstlenmekte ve onlardan hiçbir şey talep etmemektedir. Örneğin tüm işini ailesinin gördüğü çocuğun kasları gelişmemekte, çocuk elini kolunu dahi zorla kullanabilmektedir. Ya da kendisinden hiçbir şey istemeyen ebeveyni dolayısıyla çocuk kendisine farklı davranıldığını

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

idrak etmekte ve kendisini aciz olarak görmeye başlamaktadır. Bu negatif kalıplarla yetiştirilen çocuklar da hayata atılma konusunda maalesef isteksiz olmaktadır.

Esasen yapılan ufak düzenlemelerle engellilerin hayatı son derece kolaylaştırılmaktadır. Fakat mesele yalnızca kaldırıma bir rampa yapmak değil öncelikle onu standarda uygun yapmak ardından ise onu kullanacak olan engelli kişiyi tek başına özgürce dışarı çıkarmaya yöreklendirmektir. Diğer bir ifadeyle, fiziksel düzenlemelerin toplumsal bir karşılığının olması gerekmektedir.

Engelli haklarını savunmak ya da engellilere dikkat ederek onların ihtiyaçlarına karşılık gelecek düzenlemeler yapmak için “bir gün biz de engelli olabiliriz” düşüncesine ihtiyaç bulunmamaktadır. Zira insan hakları mutlak ve bunu savunmak bireysel menfaatten öte bir anlam taşımaktadır.

Bu nedenle insan faktörüne de yatırım yapılmalı ve toplumun her kesimini bilinçlendirme kampanyaları yürütülmelidir. İlkokuldan itibaren tüm eğitim yılları boyunca engelli hakları ve engellilerle iletişim konularında eğitim verilmelidir. Yine engelli ailelerinin de bu durumla nasıl baş etmesi gerektiği konusundaki eğitimleri de önem taşımaktadır. Aynı zamanda konu medyada da gündemde tutularak farkındalık artırılmasına hizmet edilmelidir.

Toplumsal duyarlılığı artırma konusunda herkese ve her kuruma görev düşmektedir. Bu meselenin hayatımızdan uzak bir yerde durmadığı tam tersine insan hakları söyleminin bir gereği olarak her politika oluşumunda mutlaka dahil edilmesi gereken bir husus olduğu hatırlanmalıdır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU

Toplantı No : 23

04.07.2013

Konu : Engelli haklarını ve engelli bireylerin karşılaştıkları hak ihlallerini araştırmak amacıyla kurulan Alt Komisyonca hazırlanan “Engelli Hakları İnceleme Raporu” kabul edilmiştir.

 Başkan Ayhan Sefer ÜSTÜN Sakarya Milletvekili	 Başkanvekili Mehmet Naci BOSTANCI Amasya Milletvekili	 Başkanvekili Mustafa Sezgin TANRIKULU İstanbul Milletvekili
 Sözcü Yalçın AKDOĞAN Ankara Milletvekili	 Katip Yusuf HALAÇOĞLU Kayseri Milletvekili	 Üye Mehmet Kerim YILDIZ Ağrı Milletvekili
 Üye Ülker GÜZEL Ankara Milletvekili	 Üye Mustafa VELDİRİM Çorum Milletvekili	 Üye Oya ERONAT Diyarbakır Milletvekili
 Üye Hamza DAĞ İzmir Milletvekili	 Üye Mehmet METİNER Adıyaman Milletvekili	 Üye Nevzat PAKDİL Kahramanmaraş Milletvekili
 Üye Ahmet Salih DAL Kilis Milletvekili	 Üye Kerim ÖZKUL Konya Milletvekili	 Üye Abdurrahim AKDAĞ Mardin Milletvekili
 Üye İhsan ŞENER Ordu Milletvekili	 Üye Cemal Yılmaz DEMİR Samsun Milletvekili	 Üye Gülşen ORHAN Van Milletvekili
 Üye Levent GÖK Ankara Milletvekili	 Üye Sinan Aydın AYGÜN Ankara Milletvekili	 Üye Refik ERYILMAZ Hatay Milletvekili
 Üye Mahmut TANAL İstanbul Milletvekili	 Üye Hüseyin AYGÜN Tunceli Milletvekili	 Üye Mustafa ERDEM Ankara Milletvekili
 Üye Atıla KAYA İstanbul Milletvekili	 Üye Ertuğrul KÜRKCÜ Mersin Milletvekili	

T. B. M. M.
İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanlığı
08.07.2013
626

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Başkanlığı'na

Engelli Hakları İnceleme Raporu'na dair **muhalafet şerhim** aşağıdaki gibidir.

Bilgilerinize sunarım.

Ertuğrul Kürkçü
Mersin Milletvekili

1. Raporun bir dizi meziyeti yanında muhalafet şerhi düşmemi gerektiren en önemli yönü bir bütün olarak soruna engelli penceresinden çok, idare açısından bakması, gerek gözlem ve denetim yöntemi gerekse çözüm önerileri konusunda sorunun idari düzenlemeler ile çözüleceğine ilişkin tutumudur.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi taraf ülkelere engelli haklarına şu ölçütlerle yaklaşmayı önermektedir:

(e) Engelliliğin verilen bir kavram olduğunu ve engelliliğin sakat kişilerin, onların diğer bireyler ile birlikte eşit bir temelde topluma tam ve etkili katılmalarına olanak tanımayan tutumlar ve çevre koşullarla etkileşiminden kaynaklandığını tanıyarak,

(f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Sakatlar için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar'da yer alan ilke ve politika önerilerinin engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası seviyede politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak,

(h) Engelli olduğu için bir kişinin ayrımcılığa uğramasının kişinin doğuştan sahip olduğu onuru ve değeri ihlal ettiğini de göz önünde bulundurarak,

(i) Buna ek olarak engellilerin çeşitliliğini tanıyarak,

(j) Daha yoğun bir desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunması gerektiğini göz önünde bulundurarak,

(k) Çeşitli belgelere ve yükümlülüklerle rağmen engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak topluma katılımında engellerle karşılaşmaya devam ettiklerini ve dünyanın her yerinde insan haklarının ihlal edildiğini dikkate alarak,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü dahil olmak üzere engellilerin bireysel özerkliğinin ve bağımsızlığının önemini kabul ederek,

(o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendiren ve diğer politika ve programların karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak,

(p) İrk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birden fazla nedene dayalı olarak veya ağır ayrımcılığa uğrayan engellilerin karşılaştığı zor koşulları dikkate alarak,

(q) Engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkar muameleye, kötü muameleye veya sömürüye karşı daha büyük bir risk altında olduklarını göz önünde bulundurarak,

(t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek,

(v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek,

(y) Engellinin toplumun doğal ve temel birimi olduğuna ve toplum ve devlet tarafından korunmaya hakkı olduğuna ve engellilerin ve aile üyelerinin, engellilerin haklarını tam ve eşit kullanabilmesini sağlamak için gerekli korumayı ve desteği almaları gerektiğine ikna olarak...

Türkiye'nin de imzası olan bu sözleşme ayrımcılık, temel haklar ve iktisadi yaklaşıma dikkat çekmektedir. Ancak rapor bunların birçoğuna değinmekle birlikte, sorunları idari tedbirler boyutundan ileriye taşımamaktadır.

2. Komisyon, incelemelerini düzenlerken gerçek tabloyu ortaya çıkaracak şekilde, kurumların uyarılmaksızın denetlenmesi yerine, haber vererek, iyi örnekleri tercih ederek, gözlem sonuçlarının kaçınılmaz olarak çok iyi olacak şekilde elde edilmesini sağlamıştır. Oysa engellinin baktığı yerden bakan bir rapor neyin olduğuyla değil neyin olmadığıyla ilgilenmelidir.

Bu arada gözlenen kurumların esasen gayretli bir personel kadrosuna sahip olduğu ve işlerini iyi yapma gayreti içinde oldukları, istenen bilgileri hızla ve düzgün bir biçimde sundukları, kusurları saklama eğiliminde olmadıklarını teslim etmek gerekir. Hatta kimi kurumlarda kimi çoğunluk üyelerinin standardın sınırlarındaki uygulamaları "Avrupa'dan, Amerika'dan ilerdeyiz" vb. ifadelerle apolojetik bir tavırla göklere çıkarmalarına karşın yöneticiler tevazu ile kusurlarından söz etmeyi sürdürmüşlerdir.

Komisyon incelemelerinde Valilik, belediye dahil konuyla ilgili tüm birimler bilgilendirilmiş, ister istemez rutinden daha olumlu uygulama örnekleriyle karşılaşılmıştır. Bunun politik bir motivasyondan bağımsız olduğunu söylemek güçtür. Oysa araştırmanın Türkiye'de engelli kurumları için gerçek durumun ne olduğu, bu örneklerin genelleme yapabilmek için yeterli olup olmadığı soruları yanıtızsız kalmıştır.

Örneğin İstanbul'da belediye araçlarının 1/3'ü engelliler için düzenlemiş olup halk otobüslerinde bu oran çok daha azdır. Oysa bu durum geride kalan 2/3'ü ve tüm ulaşım araçlarını kapsayarak geliştirilmesinin önerilmesi yerine, ileri bir uygulama olarak kabul görmüştür.

3. Komisyon görüşmeleri sırasında, hizmet alanların sorunlarını yöneticilerden ve idarecilerden dinlemiştir. Bu durum soruna yaklaşımda ve çözüm yollarında yeterli bilgi ve veriye sahip olmayı zorlaştırmış, hizmet alanların iktisadi, gündelik ve hayat boyu sorunları kendi çerçevelerinden değil, yönetici ve idarecilerin süzgecinden geçerek komisyona yansıtılmıştır.

4. Engelliler arasında çeşitlilik ayrımı yani fiziksel, zihinsel...vb ayrımı yeterince raporda işlenmemiş, genel olarak fiziksel engelliler raporda ağırlık göstermiş diğer alanlar daha az yer bulabilmiştir.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU ENGELLİ HAKLARI İNCELEME RAPORUNA MUHALEFET ŞERHİDİR

TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Engelli Hakları İnceleme Raporunda belirtilen hususlar engelli vatandaşlarımızın yaşadığı hak ihlallerini, yaşadıkları zorlukları yeteri kadar yansıtmamaktadır. Raporun bu haliyle kabulü ile komisyon üyeleri büyük bir haksızlığa belge oluşturmuş olacaktır.

TBMM İNSAN HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU ENGELLİ HAKLARI İNCELEME RAPORU İLE İLGİLİ TESPİTLER :

- 1- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Engelli Haklarını İnceleme Raporunda, son yapılan kanun düzenlemesine rağmen halen özürlü kavramı kullanılmıştır.
- 2- Yasal düzenlemelerle kamu ve özel kuruluşlarda engelli personel çalıştırma zorunluluğu getirilmiştir. Ancak bu yasal düzenlemelere aykırı olarak engelli personel çalıştırma zorunluluğuna kamu ve özel kuruluşlar yeteri kadar yer vermemektedir. Türk Ceza Kanununun 257. maddesine aykırı olarak bir nevi görevi kötüye kullanma suçu işlenmektedir. Bu nedenle engelli personel çalıştırma zorunluluğu olduğu halde çalıştırmayan, kanunu ihlal eden birimlere, işverenlere; TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkanlığınca gereken uyarıları yapmalı, bu ihlali yapanlar hakkında da gerekirse suç duyurusunda bulunmalıdır.
- 3- Engellilerin istihdamı konusunda hak ihlalleri vardır. Bu alanda engelli hakları göz ardı edilmiştir. Engellilere ödenen aylık ile kişiler sosyal hayattan bir nevi uzaklaştırılmış, çalışmadan yaşamlarını sürdürmeye teşvik edilmiştir. Engelli vatandaşlarımız çalışarak geçimlerini sağlamak istemektedir. Engelli vatandaşlarımızın ailelerinin en büyük isteği, onların çalışma hayatında var olup, sosyal hayata katılmaları yönündedir.
- 4- Özel kuruluşlardaki fiziki şartların denetlenmesi için ilgili bakanlığın yeteri kadar iş müfettişi görevlendirip görevlendirmediği ve iş müfettişlerinin oluşturdukları raporlarının komisyon tarafından incelemeye alınması gereklidir. Raporda engelli vatandaşlarımızın çalışma koşulları adeta görmezlikten gelinmiştir
- 5- Sosyalleşme sorununa değinecek olursak, ülkemizin çeşitli yerlerinde yaşayan engelli vatandaşlarımızdan bu güne kadar henüz hiç deniz görmemiş olanlar var. Bakanlık engellilerin denizle tanışması için kamp olanakları sağlamalıdır. 2012 yılı Sarıyer Belediyesi, 2013 yılında ise Şişli Belediye'si örneklerinde yer aldığı gibi diğer belediyelerin engelli vatandaşlarımıza sağladığı imkan ve sosyal faaliyetlere yer vermesi sağlanmalı ve bu olanaklar artırılmalıdır.
- 6- Görme ve işitme engelli vatandaşlarımızın 155 Polis İmdat, 112 Acil Servis vb. acil hatlardan yararlanmaları için gereken teknik düzenlemeler yapılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

- 7- Tekerlekli sandalyedeki vatandaşlarımızın karşıdan karşıya geçmek için, trafik ışıklarında, kırmızı ışıkta düğmeye basması söz konusu olduğunda düğmeler yüksekte bulunmaktadır. Bu düğmeler alçakta olmalı, tekerlekli sandalye kullanan vatandaşlarımıza uygun hale getirilmelidir.
- 8- Engelli vatandaşlarımızın gerek çalışma birimlerinde gerek sosyal hayata katılımı hususunda kullanabilecekleri engelli tuvaletleri bulunmalıdır.
- 9- Yaya yolları, Kamu kurum ve kuruluşlarının, okulların fiziki koşulları engelli vatandaşlarımıza uygun hale getirilmelidir. Kaldı ki TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonuna dahi engelli bireylerin ulaşımı mümkün olmamakta, ulaşimleri bir nevi engellenmektedir.

SONUÇ OLARAK :

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Engelli Hakları İnceleme Raporunun, gereken hassasiyet gösterilmeden hazırlandığı görülmekte olup tüm bu açıklamalar ışığında komisyon raporunun bu haline katılmadığımı saygılarımla arz ederim.05.07.2013

Mahmut TANAL
İstanbul Milletvekili

Komisyon raporlarına, <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/index.htm>
adresinden ulaşabilirsiniz.

Adres: TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 06543 Bakanlıklar-ANKARA

Tel: 0 312 420 5406 – 420 5399 **Faks:** 0 312 420 5394

E-posta: insanhaklari@tbmm.gov.tr